

Львівський державний університет
внутрішніх справ

Проблеми вдосконалення
діяльності правоохоронних органів
щодо виявлення, попередження
та припинення корупційних проявів

*Матеріали постійно діючого
науково-практичного семінару
8 квітня 2016 року*

Львів
2016

УДК 342.951
ББК 67.401.02+67.518.1
П78

Рекомендовано до друку вченою радою факультету № 2
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 19 жовтня 2016 року № 4)

У п о р я д н и к и:

Ю. С. Назар, кандидат юридичних наук, професор
Т. І. Созанський, кандидат юридичних наук, доцент
А. Я. Хитра, кандидат юридичних наук, доцент

П78 **Проблеми** вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 8 квітня 2016 року). – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. – 240 с.

У збірнику вміщено тези доповідей постійно діючого науково-практичного семінару «Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів», що відбулася у Львівському державному університеті внутрішніх справ 8 квітня 2016 року.

Для всіх, хто цікавиться проблемами протидії корупції суб'єктами правоохоронної системи держави, а також питаннями підготовки фахівців для правоохоронних органів.

Видано в авторській редакції.

УДК 342.951
ББК 67.401.02+67.518.1

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2016

Зміст

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	8
Антошак А. Р. КОРУПЦІЯ ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	11
Андрашук Т. І., Жидецький Ю. Ц. СИСТЕМНУ КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ ПОДОЛАЄ СИСТЕМНА ПРОТИДІЯ.....	13
Барнич В. В. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ КОРУПЦІЇ В ПРАВОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	19
Басиста І. В. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ТА КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ.....	23
Борейко Г. Д. ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ЯК СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНОГО СУБ'ЄКТА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	26
Бурда С. Я. СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 368-2 КК УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ.....	32
Васюк С. В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ПРОТИ ПРАКТИКИ.....	35
Висоцький В. М. СУТНІСТЬ КОРУПЦІЇ КРИЗОВОГО ТИПУ.....	40
Гаврильців М. Т., Шабан Р. Р. НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТИВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	42
Гарват Т. В. ДЕЯКІ СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	46
Годяк А. І., Мацьків Д. І. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	50
Гришук А. Б., Кушнір М. В. ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ СЕРЕД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: РЕАЛІЇ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	53
Грушак І. І., Мавдрик А. В. АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ.....	57

Гуда Л. О. ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КОМУНІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИНИК ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	59
Гурковська К. А., Залецький І. В. ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	63
Джурик О. Р., Петрик І. Я. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ З ПИТАНЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ.....	66
Дідик Н. І., Ляхович А. І. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ.....	70
Дроздова І. В. ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ.....	73
Єсімов С. С., Фот І. О. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ І СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	78
Жидецький Ю. Ц., Ратнова А. В. ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ (НА ПРИКЛАДІ СІНГАПУРУ ТА ІТАЛІЇ).....	83
Люшик О. М., Дмитрук Р-А. Р. КОРУПЦІЙНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНІ.....	89
Йосифович Д. І. ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	93
Запотічна С. І. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	95
Кісіль Р-В. В., Денисюк М. А. ВЕКТОРНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ МОДЕЛЕЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КОРУПЦІЇ ЯК КОМПЛЕКСНОГО ДЕСТРУКТИВНОГО ЯВИЩА.....	99
Кіцул Ю. С. ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	102
Клюк В. В. КОРУПЦІЯ ЯК ДЕСТРУКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СЬОГОДЕННЯ.....	105
Ковалів М. В., Райда Г. Я., Ракуболчук С. Б. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	109

Козут Я. М. СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ.....	113
Козаченко В. В. ДОСВІД ПОЛЬЩІ У БОРОТЬБИ ПРОТИ КОРУПЦІЇ.....	116
Комісарчук Ю. А., Олійник Х. А. ПОНЯТТЯ, ПРАВОВИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗМІСТ КОРУПЦІЇ.....	119
Костовська К. М. ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ.....	122
Кравцова Т. М., Венгер Ю. В. КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ В УКРАЇНІ.....	127
Кунтій А. І., Заєць Я. В. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ПІД ЧАС ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ.....	130
Лепіш Н. Я., Ніколайчук М. Р. ІСТОРИЧНІ ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ.....	134
Лисак В. Ю. ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ.....	137
Максимів Л. В. ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВопорушенням: деякі аспекти.....	139
Мармура О. З. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ».....	142
Назар Ю. С., Дмитрик А. Б. ПОВНОВАЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ПРИ ВИРІШЕННІ СПРАВ ПРО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЗА НЕЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ.....	146
Ніколайчук Г. А. ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ У СПРАВАХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ.....	150
Павлович-Сенета Я. П., Піщанська М. О. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ.....	157
Пасека О. Ф. ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВОохоронного органу за КК УКРАЇНИ.....	160
Палюх А. І. ФОРМИ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В ДОКАЗУВАННІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	165

Ряшко О. В. ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ.....	167
Самченко М. Ю. ДЕЯКІ АСПЕКТИ З ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ НОВОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	170
Сиймовський Р. М., Повх О. О. ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З МІНІСТЕРСТВОМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ САНКЦІЙ.....	174
Собакарь А. О., Нестерцова-Собакарь О. В. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	178
Староста А. І. ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ НАУКИ НІМЕЦЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	181
Сукмановська Л. М., Ханас В. А. ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ.....	185
Тимчишин Т. М., Кузишин А. М. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У РЕСПУБЛІЦІ ЛИТВА.....	189
Хатнюк Ю. А. ПРИЧИНИ ТА КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.....	193
Хитра І. Я. КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: СТАН І ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ.....	198
Хитра О. Л. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ.....	203
Хомин О. Й., Бутрин О. І. КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ.....	206
Хомин О. Й., Жаріков С. І. СУТЬ ТА ВИДИ КОРУПЦІЇ.....	208
Хомин О. Й., Жук М. П. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ.....	209
Хомин О. Й., Жук А. П. ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ.....	211
Хомин О. Й., Клим Л. М. КОРУПЦІЯ – УНІВЕРСАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА.....	213

Хомин О. Й., Король Т. О. КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ.....	215
Хомин О. Й., Любаренко А. О. БОРОТЬБА З КОРУПЦІЮ – НАЙКОРОТШИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	217
Хомин О. Й., Сабадаш О. В. ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ.....	218
Чистоклетов Л. Г., Шкода М. І. СУЧАСНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	220
Чорномаз О. Б. СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕГРАЦІЮ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	223
Шехавцов Р. М. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	229
Ярема О. Г., Задорожна А. В. УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЗАХОДАХ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ.....	237

Вступне слово

Шановні колеги! Вітаю Вас на щорічному постійно діючому науково-практичному семінарі «Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів», який вкотре, вже традиційно проходить на базі Львівського державного університету внутрішніх справ.

Протягом останнього року, в сфері розвитку та удосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства, прийнято ряд «нелегких» рішень та зроблено вагомі кроки щодо формування нових структур покликаних здійснювати запобігання корупції та виявляти і припиняти конкретні корупційні правопорушення.

Незважаючи на ці позитивні здобутки, за результатами світового Індексу сприйняття корупції за 2015 рік Україна набрала 27 балів зі 100 можливих, що лише на 1 бал більше, ніж минулого року. У всесвітньому рейтингу Україна посідає 130 місце зі 168 позицій. У минулому році країна була на 142-му місці зі 175 позицій. Здійснити невеличке зростання індексу Україні вдалося завдяки збільшенню суспільного осуду корупціонерів, створенню антикорупційних органів та появі руху викривачів корупції. А от зволікання із реальним покаранням хабарників, а також збільшення корупційної складової у сферах бізнесу та влади не дають Україні зробити рішучий крок вперед за показниками Індексу сприйняття корупції.

Удосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства неможливе без його гармонізації з відповідним законодавством розвинутих країн світу. Разом з тим, заходом ефективної боротьби з корупцією є адекватний комплекс законодавчих норм, що забороняють такі форми неправомірної поведінки, які завдають шкоду державі та громадянам. Крім того, до цього комплексу мають бути віднесені не тільки законодавчо закріплені заборони, але і такі заходи, які повинні запобігати корупції, обмежувати її, сприяти виявленню та ліквідації причин її виникнення.

У даному контексті протидія корупції повинна бути націлена і на забезпечення невідворотності покарання за вчине-

ні корупційні правопорушення, і особливо на боротьбу з причинами та умовами корупції. Вказане питання значною мірою виходить за межі нормативно-правового регулювання, і в переважній більшості повинно бути предметом регулювання економічними, соціальними, політичними, педагогічними та іншими методами.

Експерти Ради Європи неодноразово вказували, що проблема боротьби з корупцією турбує більшість країн, і на сьогодні не можна з певністю назвати хоча б одну із розвинутих країн, де б вказана проблема була вирішена повністю. Враховуючи напрями антикорупційної стратегії, яка спрямована, у першу чергу, на запобігання корупційним проявам, видається доцільним впроваджувати антикорупційні запобіжники в усі галузі, які регулюють соціальні відносини.

На сьогодні міжнародні організації розглядають поняття корупції як соціальне явище, коли державні (недержавні) або інші особи, уповноважені на виконання державних (управлінських, владних-розпорядницьких) функцій, використовують своє службове становище, статус і авторитет займаної посади в корисливих цілях для особистого збагачення чи у групових інтересах. Практика боротьби з корупцією дозволяє зробити висновок, що корупція – це багатоаспектне соціально-економічне, політичне, правове і моральне явище, що складається з цілого комплексу протиправних дій і неетичних вчинків. Існування корупції у державних установах обумовлюється тим, що чиновник має можливість розпоряджатися не належними йому ресурсами шляхом прийняття чи неприйняття тих чи інших рішень. До таких ресурсів можуть відноситись бюджетні кошти, державна чи муніципальна власність, державні замовлення, пільги тощо.

До участі в роботі постійно діючого науково-практичного семінару, нарівні з науковцями вищих навчальних закладів, долучилися представники Національного антикорупційного бюро України, ГУ СБУ у м. Києві і Київській області та Львівській області, Департаменту захисту економіки НП України у Львівській області, ГУ НП у Львівській області, Прокуратури Львівської області, районних судів м. Львова, громадських організацій, вищих навчальних закладів України та ін.

Як уже зазначалося, проблематика науково-практичного семінару отримала позитивний резонанс і викликала зацікавлення у науковому світі й серед практиків; було зареєстровано понад 150 заявок, які були об'єднані у наступні тематичні секції:

- адміністративно-правові проблеми антикорупційного законодавства України;
- кримінально-правові проблеми антикорупційного законодавства України;
- проблеми застосування антикорупційного законодавства України у правоохоронній та правозастосовній діяльності.

Висловлюємо сподівання, що наш сьогоднішній захід сприятиме розгляду цих актуальних та безумовно дуже складних питань, а вироблені учасниками рекомендації будуть корисними і слугуватимуть підвищенню ефективності правового регулювання суспільних відносин у сфері запобігання та протидії корупції.

Успіхів вам, цікавих ідей, плідної роботи!

Валерій Серета,
*ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

Антощак А. Р.,

*ад'юнкт кафедри кримінального процесу факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЯ ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ БЛАГОДІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

На сьогоднішній день все більше корупційних правопорушень здійснюються з використанням благодійництва, тобто за посередництвом благодійних фондів.

Корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди. Розгорнуте визначення міститься у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» [1].

Висвітленню окремих питань діяльності благодійних організацій (фондів) приділяли увагу вітчизняні і російські вчені, посилення на роботи яких є у статтях Я. М. Буздуган, В. Г. Гончаренка, О.В. Козерод, В.М. Корнієнка, О.І. Сидоренка, О.Ю. Літвіної та інших.

До основних нормативно-правових актів, норми яких регламентують порядок створення та діяльність благодійних організацій, можна віднести: Конституцію України; Податковий кодекс України; Цивільний Кодекс України; Господарський кодекс України; закони України «Про об'єднання громадян», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про волонтерську діяльність», а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інші нормативно-правові акти.

У «Світовому рейтингу благодійності» – дослідженні, що проводилося британською благодійною організацією Charities Aid Foundation у 2014 р., Україна посіла 103 місце [2]. Втім, як зазначено у частині методології дослідження, опитування респондентів відбулося протягом одного місяця 2013 року і, скоріше за все, це сталося ще до подій на Євромайдані. Тому вказані дані не віддзеркалюють розвиток волонтерства і благодійності в Україні наприкінці 2013 р. та у 2014 р.

Разом з тим, 2014 рік позначився суттєвим зростанням кількості громадян України, залучених до благочинної та волонтерської діяльності. Так, за даними соціологічного

дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» спільно з КМІС, 32,5% українців лише протягом травня–вересня 2014 р. мали досвід переказів коштів на рахунки української армії. Ще 23 % громадян скористалися допомогою благодійних фондів та волонтерських організацій, передавши кошти, речі та продукти саме через ці громадські інституції. 9% громадян приймали участь у магазинних акціях, купивши товари за списками для потреб армії та передавши їх волонтерам. Особисто допомагали вимушеним переселенцям речами та грошима 7% українських громадян. Безпосереднім збором коштів, ліків, речей та доставкою їх в зону проведення АТО займалися 3% [3].

Не дивлячись на це, сфера благодійництва стає все ближче до корупціонерів. Багато охочих «насититися» добровільними пожертвами громадян як у сфері освіти, так і медицини.

Так, до прикладу, сфера благодійництва поглинає медицину, де при лікарнях створюються благодійні фонди, через які лікарі проводять корупційні схеми. Прикладом є кримінальне провадження, розпочате за матеріалами СБУ у лютому 2016 року, за ознаками злочину, передбаченого ч. 3 ст. 368 Кримінального кодексу України. В ході досудового розслідування встановлено, що керівництво Одеського національного медичного університету спільно з Інститутом стоматології НАНУ створило у жовтні 2015 року благодійний фонд, через який налагодило схему отримання готівки з лікарів університетських клінік. Зловмисники встановили конкретні плани щомісячної здачі грошей з кожного стоматологічного крісла – 13 тис. грн та технічного працівника – 6,5 тис. грн. Щомісяця з трьох клінік Медуніверситету на рахунок фонду протиправно надходило майже півмільйона гривень [4].

Що стосується системи освіти, то у лютому 2016 року, в одному з харківських вишів викрили схему вимагання грошей через благодійний фонд. Так, заявник стверджував, що для того, щоб здати дипломну роботу, з метою її подальшого захисту, необхідно отримати підпис керівника. Однак, коли заявник звернувся за підписом, керівник повідомив, що візує допуск до захисту диплома, лише після наявності квитанції про добровільний внесок до фонду випускників. Сума внеску складала 1 тис. грн. Під час огляду кабінету директора інституту

співробітники СБУ та прокуратури виявили близько 100 квитанцій про внески до фонду [5].

Таких прикладів нажалі є безліч і завданнями правоохоронних органів є виявлення останніх та притягнення до відповідальності винних осіб.

Література:

1. Корупція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corruptua.org/koruptsiya/>
2. World giving index 2014. A global view of giving trends. November 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cafonline.org/pdf/CAF_WGI2014_Report_1555AWEBFinal.
3. 32,5% українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначились вищою доброчинністю, аніж міські жителі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dif.org.ua/ua/commentaries/sociologist_view/32anizh-miski-zhiteli.htm.
4. СБУ викрила механізм незаконного збагачення посадовців Одеського національного медичного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=173643&cat_id=39574
5. В одному з харківських вишів викрили схему вимагання грошей через благодійний фонд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://khar.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=169591.

Андращук Т. І.,

*слухач магістратури факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Жидецький Ю. Ц.,

*доцент кафедри соціальних дисциплін,
кандидат педагогічних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

СИСТЕМНУ КОРУПЦІЮ В УКРАЇНІ ПОДОЛАЄ СИСТЕМНА ПРОТИДІЯ

Корупція як інтернаціональне глобальне явище притаманне багатьом країнам незалежно від політичного устрою та рівня економічного розвитку. Різниця між ними лише в масштабах і в формах участі у корупції урядових структур. В дослідженнях

корупція трактується як відхилення від юридичних і моральних норм в процесі здійснення економічної та політичної влади, яке вростає в систему, що перетворює корупцію на один з механізмів прийняття або гальмування різного роду управлінських рішень.

Питання боротьби з корупцією досліджувалось багатьма науковцями, зокрема німецький економіст та діяч християнсько-демократичного руху Норберт Нойгауз диференціював корупцію на декілька рівнів: маленьку (дрібні службовці та чиновники), середню (умисні бюрократичні перепони, кумівство) та велику або інституційну. В Україні структура корупції цілком повна і включає в себе всі перелічені рівні корупції [3].

Світовий досвід доводить, що корупція найбільш поширена в регіональних і державних центрах, де зосереджені правові, політичні, економічні владні інститути. Недарма в Україні на буденному рівні спілкування існують сленгові вирази: «ціна питання», «пробити питання», «ціна посади» та інші. За світовими рейтингами Україна є однією з найбільш корумпованих держав. Ці дані подають, як правило, транснаціональні компанії, які закладають у свої видатки суму хабарів. Відповідно до них Україна займає 130 місце в рейтингу найбільш корумпованих держав у світі.

Вважається, що на побутовому рівні корупції в Україні існує лише у вищих ешелонах влади, а насправді вона пронизує все суспільне життя. Подяка у вигляді грошей, подарунку за послуги вчителю або лікарю тощо вважається нормою, а на Заході – це прояви корупції. Крім того, серед владної еліти, істеблшменту країни корупція не засуджується в моральному сенсі, а використовується лише як політична риторика під час прийняття управлінських рішень, тобто як така не визнається, а сприймається як норма, а тому корупційні діяння фактично є безкарними. По суті структури які ведуть боротьбу з корупцією існують суто формально.

Вивчаючи причини виникнення корупції в Україні ми дійшли висновку про те, що по-перше, це – наявність можливостей для корупції, які залежать від степені залежності державних службовців в управлінні доходами, по-друге, це невеликий рівень заробітної плати, по-третє – відсутність належної

системи боротьби з корупцією, а звідси і низький рівень загрози притягнення до відповідальності за корупційні діяння.

С. Нестерцова стверджує, що причинами виникнення корупції в Україні є:

- нерівномірність розвитку ринкового господарства. Під час посилення кризового стану економіки такі негативні явища, як інфляція, безробіття тощо, стають сприятливими умовами для збільшення обсягів тіньової економіки. Тобто за таких умов зменшується ефективність регулюючої ролі держави, що призводить до зростання корумпованості;

- розшарування суспільства на бідних і багатих. За рахунок державного майна збагатилася невелика група населення в Україні, яка мала безпосередній доступ до нього;

- суперечність між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством. Прогалини, які створюються завдяки такій суперечності, заповнюються тіньовими «правилами гри»;

- суперечність між законодавчою та морально-етичною нормами підприємництва;

- потреба у виживанні населення в складних умовах становлення ринкових відносин. Підприємець, що планує розпочати свій бізнес, повинен мати стартовий капітал, якого, як правило, у нього немає і він не може заробити, а це підштовхує до використання позаекономічних методів – через політичний вплив, через «своїх» чиновників;

- створення штучного дефіциту ресурсів. Така ситуація приносить вигоду посадовим особам у вигляді хабара, як необхідного інструменту щодо отримання необхідних для виробничої діяльності ресурсів;

- зволікання у прийнятті рішення. Адміністративні бар'єри породжуються не лише непрофесійністю чиновників, але й штучно створюються для отримання контролю над підприємствами. Такі бар'єри виштовхують підприємця в тіньову економіку, оскільки формальні правила неможливо виконувати, тому що постійно здійснюється контроль за підприємницькою діяльністю і докладаються відповідні санкції. За таких умов підприємці змушені шукати неформального державного захисту завдяки корупційним відносинам. Результатом є те,

що українські підприємці у своїй більшості вже не уявляють своєї економічної діяльності без хабарництва [4].

Виділимо основні причини розвитку корупції в Україні:

- слабе, не досконале антикорупційне законодавство та його не ефективне застосування. Якщо санкції за антикорупційні діяння зробити більш жорсткішими і притягувати до відповідальності навіть за незначне корупційне діяння, як осіб які провокують на корупцію так і осіб які її приймають то перед тим як вчинити корупційні діяння його суб'єкти задуматься чи варто це робити;

- наявність корупційної системи;
- відсутність антикорупційних заходів держави громадянським суспільством;

- низький рівень ефективності діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції у переслідуванні осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Протягом року в Україні з'явилося стільки органів боротьби з корупцією, що можна заплутатись, хто з них що робить і до кого звертатися у разі потреби. Одними з основних органів, які ведуть боротьбу з корупцією в нашій державі є так звана антикорупційна шістка: 1) Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Основним завданням якого являється попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, вчинених високопосадовцями; 2) Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). На неї покладені обов'язки з нагляду за розслідуваннями НАБУ; 3) Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Воно перевірятиме правдивість даних у деклараціях всіх державних службовців і чи відповідає їхній стиль життя заявленим доходам; 4) Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Воно розшукує активи, доводить їхнє злочинне походження, конфіскує виключно за рішенням суду, а потім може виставити на продаж на публічних торгах; 5) Державне бюро розслідувань (ДБР). Воно розслідуватиме справи, пов'язані з корупцією, але ті, які не відносяться до компетенції НАБУ; 6) Національна рада з питань антикорупційної політики при президентові України. Це

консультативно-дорадчий орган, до обов'язків якого входить підготовка та подання главі держави пропозицій щодо антикорупційної стратегії, аналіз ситуації із запобіганням та протидією корупції в Україні. [1].

З метою подолання корупції Уряд України передбачає здійснення таких заходів: 1) притягнення до відповідальності корумпованих державних службовців та звільнення їх у зв'язку з цим із займаних посад; 2) встановлення жорсткого контролю за витратами державних службовців, проведення їх аналізу та задекларованих доходів; 3) призначення в органи державної та місцевої виконавчої влади порядних та чесних професіоналів; 4) жорсткий публічний контроль використання бюджетних коштів; 5) створення державним службовцям належних умов праці та забезпечення їх гідною заробітною платою; 6) удосконалення діяльності державних установ судової експертизи з метою усунення будь-якої можливості зовнішнього втручання в їх діяльність; 7) створення єдиної системи реєстрації права власності на всі види нерухомого майна [2].

З вищенаведеного можна дійти висновку, що корупція в Україні не існує, а процвітає, а тому її потрібно не тільки обговорювати, досліджувати та вивчати причини її виникнення, але і активно вчиняти заходів по її знищенні. Зробити можна це шляхом належного дотримання норм законодавства України, запозичення досвіду закордонних держав, за допомогою чого заповнити прогалини в правових нормах, що регулюють питання боротьби з корупцією.

На самперед боротьбу з корупцією необхідно розпочинати із самого себе, адже, якщо не «пропонувати, то не будуть брати». Запобігання корупції – наша спільна справа. Влада та суспільство у цих питаннях мають рухатися назустріч один одному. Для цього необхідно не ухилятися від відповідальності за вчинення певного правопорушення за допомогою корупції. Не отримувати певні привілейовані можливості у тій чи іншій сфері надання управлінських послуг за допомогою корупції. Не реалізовувати свій кар'єрний ріст за допомогою корупції. Іншими словами, не створювати систему відносин, яка допомагає власникам капіталу купувати все – пільги, вплив, закони, рішення на свою користь, заступництво законодавчої, виконавчої та судової влади.

На нашу думку для успішної протидії корупції необхідно:

- вдосконалити антикорупційне законодавство не посилячись лише на ідеологію законодавців, але і врахуванням менталітет українського народу;

- ефективно застосувати антикорупційне законодавство державними органами. Потрібно розглядати не наслідки цього явища, а його причини, серед яких в Україні, перш за все, називають економічні та соціальні негаразди, прогалини чинного законодавства, незадовільну роботу контролюючих органів та ін. Розробка дійсно ефективних методів і способів боротьби з корупцією неможлива без врахування конкретної економічної ситуації в державі;

- зламати корупційну систему. Оскільки «боротьба з корупцією породжує корупцію», тобто в ієрархічній структурі корупції в першу чергу лежить політична воля керівництва держави. Йдеться про те, що за прийняття певного управлінського рішення, наприклад: прийняття на роботу, надання привілеїв у позачерговому отриманні певного виду документів, свідоцтв, довідок, медичному огляді, не притягнення різного роду відповідальності за вчинення протиправних діянь безпосередньо відповідає особа яка приймає це управлінське рішення і для полегшення отримання таких послуг суспільству легше «купити їх», що у нашій державі призвело до системності;

- підтримка антикорупційних заходів держави громадянським суспільством;

- посилити ефективність діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції у переслідуванні осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Кожна із цих складових відіграє у справі протидії корупції свою особливу роль. Вихід за межі правових рамок в антикорупційній діяльності – це шлях до службових зловживань, свавілля, за яких протидія корупції здійснюватиметься тими ж корупційними засобами.

Література:

1. Антикорупційна шістка: хто в Україні бореться з хабарництвом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com>
2. Стратегічні засади протидії корупції / А. Анищенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/7852>

3. Корупція в Україні: аналітична схема – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sd.net.ua/2010/07/30/korupciya-v-ukrayini-analitchna-sхема.html>
4. Причини виникнення корупції в Україні / С.М. Нестерцова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novovoronzovka.just.ks.ua/zarobigannya-proyavam-koruptsiyi/prichini-viniknennya-koruptsiyi-v-ukrayini.html>

Барнич В. В.,

курсант 2 курсу факультету № 1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ КОРУПЦІЇ В ПРАВОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, постійним супутником державних інститутів влади. Як соціально негативне явище в суспільстві корупція існувала завжди, з початку утворення управлінського апарату. Безперечним є той факт, що вона впливає на темпи розвитку економіки держави, владу та суспільство в цілому, загрожує національній безпеці, та конституційному ладу держави. Відтак важливе практичне значення у протидії корупції є прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р.

Як у будь якого складного соціально політичного явища, у корупції не існує єдиного канонічного визначення. Поняття «корупція», закріплене Законом України «Про засади запобігання та протидії корупції», Аналіз сучасних наукових визначень цього поняття показує, що деякі фахівці трактують його в найбільш вузькому змісті, як синонім «хабара», «підкупу», продажності посадових осіб (державних службовців) [1, с. 34]. Так, наприклад, Джордж Ла Паломбал характеризує це явище як будь – які дії чиновників, якщо останні відступають від свої визначених законом обов'язків в обмін на особисті вигоди [2, с. 31]. Д. Бейлі під корупцією вбачає зловживання владою, використання її в особистих цілях, які не обов'язково повинні давати матеріальні вигоди [3, с. 15]. Д. Най визначає корупцію,

як поведінку, що відхиляється від офіційно визначених державою обов'язків під впливом приватних інтересів [4, с. 8].

Зважаючи на дискусію, яка точиться навколо тлумачення поняття корупції А. Шайо, зазначає, що вона, є марнуванням часу, оскільки ніколи не буде досягнуто згоди з жодної дефініції [5, с. 11]. Варто зазначити, що велика кількість поглядів на визначення «корупції», неоднозначність думок щодо її складових елементів та сфер існування в суспільстві, призводить до вад і помилок, пов'язаних з вивченням явища корупції як адміністративно-правової категорії.

Частина науковців, у тому числі й іноземних, розглядає корупцію як явище багатоскладове, яке проявляється не тільки у конкретних діяннях, а й у плані відхилень поведінки посадових осіб від загальних соціальних і культурних цінностей суспільства. Так, на думку Яцків І. І., корупція – це комплексне поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень: кримінально – правових; адміністративно – правових; дисциплінарних. [6, с. 89].

Найвдаліше, на мій погляд, визначення поняття «корупція» запропонував М. Камлик та Є. Невмержицький. В їхньому розумінні корупція – це діяльність службовців, пов'язана зі зловживанням службовим становищем з метою отримання незаконних прибутків та пільг матеріального характеру. Розкриваючи багатоплановий характер цього зловживання, вони пов'язують її із організованою злочинністю, розглядаючи їх як єдине ціле [7, с. 71]. Визначення змісту поняття «корупція» має значення не тільки в теоретичному, а й у правозастосовчому аспекті, адже корупційна ситуація в Україні охопила всі ланки влади та верстви населення. Суб'єкти корупції зорієнтовані на максимальне використання можливостей для особистого збагачення за рахунок помилок, допущених під час реформування економіки. Крім того, є очевидним прагнення злочинних елементів зайняти керівну посаду з метою продовження злочинної діяльності.

Сучасного визначення термін «корупція» набув у міжнародних документах, у 70–90-х рр. минулого століття, зокрема у резолюції «Практичні методи боротьби з корупцією». У розділі «Корупція в державному управлінні» зазначається, що про-

блеми корупції у державній адміністрації мають загальний характер, і їх згубний вплив відчувається у всьому світі [7, с. 37].

У Кодексі поведінки посадових осіб, який був прийнятий генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р., корупція визначається як: «...скоєння певних дій при виконанні обов'язків, або у зв'язку з ними в результаті прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів, чи їх незаконне одержання всякий раз, коли має місце така дія або бездіяльність» [8, с. 22].

До поняття корупції, міжнародна організація Independent Commission Against Corruption відносить цілий спектр посадових порушень і злочинів, які розглядаються як окремі «випадки корупції». При цьому термін «корупція» стає чисто номінальним і вживається для позначення конкретних протиправних дій, пов'язаних з використанням суспільних ресурсів для досягнення своїх цілей [9, с. 115].

На національному рівні підходи до визначення корупції різняться. В законодавстві Іспанії, коли крім формально – юридичних критеріїв у нього включаються етичні критерії чесності, відкритості, служіння суспільним інтересам. [10, с. 20]. У законодавстві Фінляндії та Данії, поняття корупції не використовується.

Дискусії серед вітчизняних науковців та юристів – практиків щодо визначення поняття корупції було припинено Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», який набрав чинності 01.07.2011 р., у ст. 1 котрого закріплено визначення поняття корупції. Так, ст.1 цього закону визначає корупцію як використання суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення наданих йому службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки (пропозиції) такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка (пропозиція) чи надання неправомірної вигоди суб'єкту відповідальності за корупційні правопорушення, або на його вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Аналіз складу корупційних правопорушень пов'язаний з роз'ясненням сутності та змісту таких понять як корупційна

вигода – це різниця між реальною вартістю ресурсів, товарів, робіт чи послуг і тим що сплачують (або отримують) суб'єкти корупційних правопорушень за ці ресурси, товари, роботи чи послуги; публічні корупційні відносини – це сукупність відносин у публічній сфері, пов'язаних з набуттям корупційної вигоди суб'єктами корупційних правопорушень [11, с. 12].

Підсумовуючи викладений матеріал щодо повноти визначеності поняття «корупції», не зайвим буде зазначити, що відповідно до даних соціологічного опитування 87,9% опитаних громадян вважають, що ці явища засуджуються громадськістю, а 3% – що це злочин. З цього видно, що пересічний громадянин вважає корупцію невід'ємною частиною нормального функціонування держави та суспільства, що в свою чергу, створює розуміння громадянами корупції як антисоціального явища та її шкідливого впливу на громадські і державні інтереси.

Тому, розробляючи єдине визначення поняття «корупції», потрібно, за можливості, враховувати ступінь правової освіченості населення та розуміння поняття корупції. Таким чином, з урахуванням вітчизняного і міжнародного досвіду боротьби з даним негативним явищем, різноманітних форм її прояву, бачення цієї проблеми з боку провідних вчених, доцільно законодавчо визначити лише загальні поняття корупції та корупційного діяння.

Література:

1. Карпов Н. С. Злочинна діяльність: монографія / Н. С. Карпов; вид-во С. Семенка, 2004. – 310 с.
2. Мілер В., Гределанд О., Кошечкіна Т. Звичаєва корупція? Громадяни та уряд у посткомуністичній Європі / Вільям Мілер, Осє Гределанд, Тетяна Кошечкіна; пер. Дмитро Скляренко. – К.: Видавництво «К.І.С.», 2004. – 328 с.
3. Political corruption: a hand book / edby A. J. Helden heimer. – Oxford: Transaction, 1985. – P. 15.
4. Nye J. Corruption and political development: a cost-benefit analysis / J. Nye // American Political Science. – 1967. – № 12 (61). – P. 417.
5. Політична корупція перехідної доби / за ред. С. Коткіна та А. Шайо; пер. з англ. Т. Гарастович, С. Гарастович. – К.: Видавництво «К.І.С.», 2004. – 440 с.
6. Яцків І. І. Загальні положення протидії корупції: адміністративно-правовий аспект / І. І. Яцків // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Випуск XXI. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 88–94.

7. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. В. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.
8. Матеріали VII Конгресу ООН щодо попередження злочинності та відношення до правопорушників. – Гавана; Куба, 1990. – 194 с.
9. Чубенко І. В. Генезис поняття корупції / І. В. Чубенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 1. – С. 113–118.
10. Денисов С. А. Антикоррупционные нормы европейского права и проблемы их восприятия в России / С. А. Денисов // Следователь. 2010. № 11. С. 18–21.
11. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. І. Яцків; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна». – К., 2011. – 16 с.

Басиста І. В.,

*професор кафедри кримінально-правових дисциплін та ОРД
факультету № 3 (м. Івано-Франківськ)
доктор юридичних наук, професор
(Національна академія внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ ТА КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

У статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» (далі по тексту – Закон, базовий Закон) потенційним конфліктом інтересів вважається наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими

повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

У практичній діяльності уповноважених органів (суб'єктів), що створені для запобігання та протидії корупції, встановлення та доказування наявності потенційного конфлікту інтересів наштовхується на низку об'єктивних та суб'єктивних перешкод.

По-перше, законодавча дефініція «...що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість...» є відносною, адже це лише ймовірнісний підхід, який породжує оскарження та різне розуміння, того хто застосовує норму.

По-друге, будь-яке рішення передбачає в своїй суті елементарну складову – суб'єктивізм, однак він не може переважати над об'єктивними чинниками та умовами прийняття будь-якого рішення. Цим і відрізняється рішення людини від будь-якої автоматизованої системи, адже власний досвід, професіоналізм, компетентність тощо виключити із сфери прийняття рішення просто не можливо.

По-третє, законодавчі критерії «об'єктивності, неупередженості» не варто формулювати як взаємовиключні у базовому Законі, адже втрачається їх об'єктивний симбіозний взаємозв'язок.

Працівникам уповноважених органів (суб'єктів), що створені для запобігання та протидії корупції, слід чітко відмежовувати поняття «приватний інтерес» та «ціннісні орієнтації особистості» тощо. Думається, що із даного приводу не зайвими були б комплексні методичні рекомендації фахівців суміжних галузей знань та юристів, адже тут криється цілий пласт, як теоретичних, так і практичних проблем.

Звернення до поняття «корупційних ризиків» міститься у пункті 7 частини 1 статті 11 базового Закону, де серед інших повноважень Національного агентства, визначено координацію та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупціогенних ризиків у своїй діяльності та реалізацію ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовку та виконання антикорупційних програм.

Також у пункті 11 частини 1 статті 12 Закону серед прав Національного агентства унормовано право затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм.

Частина 2 статті 19 Закону закріпила положення про те, що антикорупційні програми повинні передбачати, серед іншого, і оцінку корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації, причини, що їх породжують та умови, що їм сприяють; заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси.

Статтю 46 Закону доповнено новою частиною згідно із Законом № 631-VIII від 16.07.2015, відповідно до якої удосконалено вимоги щодо заповнення декларацій, а відсилочним формулюванням, знову ж таки зосереджено нашу увагу на суб'єктах декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, перелік яких затверджується Національним агентством.

Аналогічне формулювання наведено і в абзаці четвертому частини першої статті 50 Закону із змінами, внесеними згідно із Законом № 1022-VIII від 15.03.2016.

Стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством, проводиться спеціальна перевірка, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто (стаття 56 Закону).

Стаття 61 Закону передбачає загальні засади запобігання корупції у діяльності юридичної особи. Зокрема, керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи. Для виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи можуть залучатися незалежні експерти, зокрема для проведення аудиту.

Антикорупційна програма юридичних осіб, зазначених у частині другій статті 62 Закону, може містити, зокрема, такі

положення: «...вичерпний перелік та опис антикорупційних заходів, стандартів, процедур та порядок їх виконання (застосування), зокрема порядок проведення періодичної оцінки корупційних ризиків у діяльності юридичної особи» (стаття 63 Закону).

Однак, поняття «корупційний ризик» до сьогоднішнього дня на практиці залишається відкритим. Думається, що воно повинно знайти своє розлоге формулювання у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції», що повинно сприяти однаковому праворозумінню та правозастосуванню.

Можна вважати, що перші кроки на цьому поприщі вже зроблено, адже у окремих антикорупційних програмах юридичних осіб та співзвучних методичних рекомендаціях декларується так званий «комплаєнс» – система заходів, що застосовується на підприємстві, в установі чи організації з метою запобігання та попередження вчинення їх працівниками чи керівництвом корупційних та пов'язаних з ними правопорушень, а також з метою забезпечення відповідності діяльності підприємства, установи, організації вимогам антикорупційного законодавства та вимогам запобігання конфлікту інтересів. Така система заходів передбачає наявність комплаєнс-спеціаліста – уповноваженого з антикорупційної програми, тобто, працівника, що забезпечує реалізацію та функціонування системи комплаєнс на підприємстві (в установі, організації, органі державної або місцевої влади).

Борейко Г. Д.,

начальник відділу організації діяльності у сфері запобігання та протидії корупції прокуратури Львівської області

**ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ЯК СПЕЦІАЛЬНО
УПОВНОВАЖЕНОГО СУБ'ЄКТА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ
ТА ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

«Корупція – це корозія влади. Як іржа роз'їдає метал, так корупція руйнує державний апарат і роз'їдає моральні устої суспільства» [1].

На теперішній час корупція становить реальну загрозу іміджу держави та утвердженню прав людини в Україні, оскільки

ки є однією з найбільш серйозних перешкод для побудови відносин у сфері державного управління. Корупція виводить такі відносини за межі правового поля, руйнує їхній механізм зсередини, чим значно знижує ефективність діяльності органів державної влади.

Ключову роль у подоланні цього явища відіграють органи прокуратури, які забезпечують створення ефективної системи протидії і запобігання корупції, що сприятиме зниженню рівня корупції в державі, а отже, розвитку економіки та підвищенню добробуту громадян.

Явище корупції негативно впливає на всі сторони життєдіяльності, фактично руйнує правові й етичні відносини між людьми, негативно впливає на перебіг соціальних, фінансово-економічних процесів і практично стає нормою поведінки. Розв'язання цієї проблеми перебуває в центрі уваги найвищих європейських та інших світових політичних інституцій і є надзвичайно актуальним для України.

Разом із тим, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» №731-VII від 08.10.2015, внесено зміни до статті 255 КУпАП стосовно позбавлення прокурора права складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Зазначені повноваження передано Національному агентству з питань запобігання корупції та залишено за відповідними підрозділами Національної поліції, які є таким же спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції, як органи прокуратури.

Оскільки прокуратура постає ефективним інструментом антикорупційної політики, позбавляти прокурора права складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, навіть після початку діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції видається недоцільним.

Одночасно, Законом України «Про прокуратуру» уповноважено прокурора складати протоколи про адміністративні правопорушення. Так, у ч. 7 ст. 23 Закону передбачено, що у разі встановлення ознак адміністративного правопорушення

прокурор зобов'язаний здійснити передбачені законом дії щодо порушення відповідного провадження.

У зв'язку із наведеним, запропоновано залишити за прокурором право складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, шляхом внесення змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції».

Однією із перепон ефективної роботи щодо подолання корупції є звільнення правопорушників судами від відповідальності у зв'язку із малозначимістю правопорушення. Вирішуючи питання про визнання адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, малозначним, судді посилаються на характеристику особи правопорушника, ступінь протиправності вчиненого правопорушення, наявність обставин, що пом'якшують відповідальність, відсутність збитків та інші обставини, зазначаючи, що законодавством не обмежено право застосування статті 22 КУпАП у справах цієї категорії.

Водночас із урахуванням нинішньої ситуації, правопорушення, пов'язане з корупцією, не може вважатися малозначним.

Протидія корупційним та пов'язаним із корупцією проявам, створення атмосфери суспільного неприйняття таких вчинків на сьогодні є винятково актуальними і принциповість під час призначення стягнення за порушення вказаної категорії буде істотно сприяти запобіганню правопорушенням у цій сфері.

Для ефективної боротьби із зазначеним явищем слід не тільки створювати державні інститути, але й усебічно долати толерантне ставлення до нього. Адже застосування інституту звільнення від відповідальності у зв'язку із малозначимістю правопорушення, пов'язаного з корупцією, не відповідає загальним засадам запобігання та протидії корупції в країні.

У зв'язку з цим, варто було б передбачити положення щодо заборони звільнення від відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, на підставі статті 22 КУпАП.

Неоднозначно на практиці вирішується питання щодо визначення моменту вчинення адміністративного правопору-

шення, пов'язаного з корупцією, оскільки такий законодавцем не врегульований. Представники судової гілки влади моментом визначають день відібрання пояснень від правопорушника, інші – день, коли спеціально уповноваженому суб'єкту у сфері протидії корупції стало відомо про вчинення правопорушення, або – з моменту складення протоколу. Відсутність єдиної позиції призводить до маніпулювань з боку учасників судового розгляду, спрямовані на зволікання з перебігом процесу, що призводить до закриття провадження у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення.

З метою усунення протиріч з даного питання доречним було б доповнити статтю 38 КУпАП новою частиною, якою встановити, що днем виявлення правопорушення, окрім випадків коли протокол про адміністративне правопорушення не складається, вважати день складання протоколу про адміністративне правопорушення.

Місячний строк притягнення до адміністративної відповідальності у разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення необхідно було б збільшити до трьох місяців, оскільки обмежений одним місяцем строк накладення адміністративного стягнення у вказаних випадках дає порушнику змогу уникнути відповідальності як з об'єктивних причин, так і шляхом затягування судового розгляду.

Заслужує на увагу питання врегулювання порядку оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення, важливість вирішення якого виникло у зв'язку із зайняттям певної позиції представників судової гілки влади Львівщини, а саме апеляційної інстанції.

При розгляді апеляційних скарг прокурора на постанови судів першої інстанції апеляційний суд Львівської області приймає рішення про їх повернення на підставі ст. 294 КУпАП. Таку позицію мотивовано тим, що прокурор у переліку суб'єктів на оскарження вказаної постанови законодавцем не зазначений, а будь-яких виключень для прокурора дана норма не містить, тому прокурор не має права на оскарження до врегулювання цього питання на законодавчому рівні. Однак, вказаною нормою не передбачено жодного спеціально уповноваженого

суб'єкта у сфері протидії корупції в такому переліку, а зазначено лише особу, яку притягнуто до адмінвідповідальності, її законного представника, захисника, потерпілого, його представника. Тому, якщо трактувати позицію апеляційного суду Львівської області, державу в особі спеціально уповноважених суб'єктів, в тому числі і прокурора, позбавлено права на оскарження.

Із вказаною позицією не погоджуються ряд науковців, в тому числі і науковці Львівської юридичної школи [2].

З даного приводу висловився і Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своєму листі №9-749/0/4-15 від 30.04.2015, який висловив принципову протилежну позицію до позиції апеляційного суду Львівської області. Так, право прокурора на апеляційне оскарження постанови місцевого суду з огляду на зміни, внесені підпунктом 2 пункту 5 Прикінцевих положень Закону України від 14.10.2014 № 1697-VII «Про прокуратуру», може бути реалізовано винятково у випадках, передбачених КУпАП, зокрема під час участі у провадженнях про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (ст. ст. 172-4 – 172-9 КУпАП). У ч.1 ст. 250 КУпАП зазначено, що прокурор, заступник прокурора, що здійснює нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів у провадженнях по справах про адміністративне правопорушення має право оскаржувати постанову і рішення у справі про адміністративне правопорушення. При цьому, згідно ч. 2 ст. 250 КУпАП участь прокурора у розгляді судом проваджень про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 172-4-172-9 КУпАП, є обов'язковою.

Однією із засад судочинства є забезпечення апеляційного оскарження рішення, крім випадків, встановлених законом (ч. 3 ст. 129 Конституції України). Забезпечення апеляційного оскарження є конституційною гарантією права кожного на судовий захист.

У Рішенні від 27.01.2010 №3-рп/2010 Конституційний Суд України зазначив, що апеляційне оскарження судового рішення можливе у всіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження (абзац 2 підпункту 3.2 пункту 3) [3].

Нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення та Законами України не встановлено заборони на

оскарження прокурором постанови судді у справі про адміністративне правопорушення.

Тому, у разі відмови судом у розгляді апеляційної скарги прокурора на рішення суду у справі про адміністративне правопорушення буде порушено конституційну zásadu судочинства – рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом – п. 2 ч. 3 ст. 129 Конституції України.

Отже, державні органи влади, у тому числі й суди, не можуть нехтувати наведеною офіційною інтерпретацією вказаних конституційних норм, оскільки відповідно до ч. 5 ст. 124 Конституції України рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на всій території України.

Таким чином, прокурор має право оскаржувати в апеляційному порядку рішення судів першої інстанції у адміністративних справах щодо правопорушень, пов'язаних з корупцією, на підставі повноважень, передбачених ст. 250 КУпАП.

Отже, з метою вдосконалення діяльності прокурора щодо виявлення, попередження та припинення адміністративних правопорушень, пов'язаних корупцією, проаналізувавши норми антикорупційного законодавства запропоновано внести до них певні зміни, зокрема:

- залишити за прокурором право складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією шляхом внесення змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України а Національного агентства з питань запобігання корупції» №731-VII від 08.102.015;

- з метою уникнення неоднакового застосування судами законодавства щодо повноважень прокурора на оскарження, є доцільним у статті 294 КУпАП передбачити прокурора як суб'єкта на оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення;

- в статті 22 КУпАП передбачити заборону звільняти від відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією у зв'язку із малозначністю;

- доповнити статтю 38 КУпАП новою частиною, якою встановити, що днем виявлення правопорушення, окрім випадків коли протокол про адміністративне правопорушення

не складається, вважати день складання протоколу про адміністративне правопорушення;

– місячний строк притягнення до адміністративної відповідальності у разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення збільшити до трьох місяців.

Література:

1. Кирпичников А.И. Взятка и коррупция в России. – СПб:АЛЬФА, 1997. – С. 12.
2. Нор В., Луцик В. Правові засоби прокурорської діяльності згідно з новим Законом України «Про прокуратуру» // Право України. – 2015. – № 6. – С. 63.
3. Рішення Конституційного Суду України від 27.01.2010 № 3-рп/2010 // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-10>.

Бурда С. Я.,

*доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету № 1, кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 368-2 КК УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ

Стаття 368-2 КК України передбачає кримінальну відповідальність за набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі. Кваліфікуючими ознаками даного складу злочину є ті самі діяння, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне становище та ті самі діяння, вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище [1].

Загальне визначення складу злочину включає чотири групи специфічних ознак за якими відрізняються один від одного конкретні злочини, передбачені нормами Особливої частини кримінального права України. Однією з таких ознак є суб'єктивна сторона.

На думку Є. Л. Стрельцова якщо суб'єкт, його дії, об'єкт, на який спрямовані дії такої особи є, так би мовити, зовнішньою об'єктивною дійсністю, яка реально відбувається і яку можуть оцінити інші люди, то суб'єктивна сторона – це певною мірою відображення у вчинках конкретної людини її ставлення до таких дій, а якщо казати на більш загальному рівні – реалізація її світогляду в конкретних вчинках [2, с. 106]. Саме це, на його думку, має основне значення для пізнання змісту злочину, встановлення меж відповідальності особи, яка його вчинила.

А. А. Піонтковський вважав, що суб'єктивне ставлення будь-якої особи у вивченні злочину існує незалежно від свідомості слідчого і судді, а процес розслідування справи є процесом пізнання об'єктивної істини – достовірного встановлення факту вини або невинуватості особи в учиненні розслідуваного діяння [3, с. 302]. Відсутність суб'єктивної сторони виключає тим самим і склад злочину.

О. Ф. Кістяківський наприкінці ХІХ ст. писав, що ставлення людини до своїх діянь або їх наслідків може бути різним, але «то или иное участие воли субъекта в совершении известного преступного действия и в происхождении его последствия столь необходимо, что, при отсутствии его, деяние, как бы оно ни было вредно, может быть только по внешней форме тождественно с преступлением, но по своему внутреннему содержанию не имеет с ним ничего общего [4, с. 312]».

Суб'єктивна сторона складу злочину – це внутрішній зміст злочину, це ті психічні процеси, які проходять у свідомості особи, коли вона вчиняє злочин, це її психічне ставлення до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння та його наслідків.

Суб'єктивна сторона незаконного збагачення характеризується прямим умислом. Якщо інші особи заздалегідь обіцяли особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування одержати у значному розмірі від неї активи, та отримали їх, їхні дії слід кваліфікувати за ч. 5 ст. 27 та за відповідною частиною ст. 368-2 КК України. Якщо ж інші особи нічого не знали про те, що уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування особа передає їм активи у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, кримінальна відповідальність виключається.

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Ці положення Конституції поширюються на всіх без винятку службових осіб, незалежно від того, чи є вони представниками законодавчої, виконавчої або судової влади, виконують свої службові обов'язки у державному апараті, в органах місцевого самоврядування або на окремих підприємствах, в установах та організаціях. Не має також значення службове становище особи (звання, ранг, чин, кваліфікаційний клас), відомча чи галузева належність органу, сфера його діяльності, характер та обсяг повноважень або форма власності, на підставі якої створені та функціонують підприємства, установи і організації. Виконання службовими особами своїх службових обов'язків на підставі, в межах і в порядку, передбачених Конституцією, законами та іншими нормативними актами, забезпечує нормальну діяльність державного апарату, а також апарату управління підприємств, установ і організацій. У Кримінальному Кодексі досить багато норм, що встановлюють відповідальність за так звані спеціальні види службових злочинів, вчинення яких також зумовлене службовим становищем суб'єкта, однак при їх здійсненні основним безпосереднім об'єктом є інші суспільні відносини. Розглядаючи кримінальні справи та кримінальні провадження зазначеної категорії, суди мають керуватися положеннями чинних КК і Кримінальним процесуальним кодексом України та враховувати роз'яснення, наведені у відповідних постановках Пленуму Верховного Суду України [5].

Таким чином, можна стверджувати, що суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 368-2 КК України характеризується прямим умислом, оскільки винний усвідомлює те, що він набуває у власність активи у значному розмірі без законних на те підстав, або передає такі активи іншим особам. Мотиви і мета набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі не впливають на кваліфікацію діяння, але по-

требують обов'язкового встановлення під час проведення слідства для подальшої індивідуалізації кримінальної відповідальності та призначення покарання.

Література:

1. Кримінальний кодекс України станом на 03.03.2016 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1422948070607698>.
2. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник. отв. ред. Е. Л. Стрельцов. – 3-е изд. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – 720 с.
3. Пионтковский, А.А. Учение о преступлении по советскому уголовному праву / А.А. Пионтковский. – М.: Госюриздат, 1961. – 666 с.
4. Елементарний підручник Загального кримінального права О. Ф. Кістяківського з детальним викладом засад російського кримінального законодавства: Загальна частина. – 3-тє вид., передрук. без змін з другого. Репринт. вид. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2009. – 618 с.
5. Газета Закон і бізнес. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/57263.uzagalnennya_sudovoi_praktiki_rozglyadu_sprav_pro_administra.html.

Васюк С. В.,

курсант 2 курсу факультету № 1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ПРОТИ ПРАКТИКИ

Для ефективної боротьби з проявами організованої злочинності необхідним є подолання такого явища, як корупція.

Навіть на законодавчому рівні поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу і політики, організованої злочинної діяльності ще десять років тому було визнано основною реальною загрозою національній безпеці України, стабільності в суспільстві (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України») [1, с. 5–7].

Це пов'язано із тим, що корумповані зв'язки організованих груп і злочинних організацій (далі – ОГіЗО) сприяють

збільшенню масштабів їх злочинної діяльності, надають можливість постійно отримувати незаконні доходи або здійснювати їх легалізацію, дозволяють користуватися тимчасовим «імунітетом» на їх виявлення та припинення уповноваженими працівниками правоохоронних органів.

В аспекті організованої злочинної діяльності, відповідно до статистичної звітності правоохоронних органів України за 2010 – 2014 рр., можна зробити висновок, зокрема, про тенденцію до щорічного збільшення кількості виявлених ОГІЗО з корумпованими зв'язками у понад два рази: від 15 у 2010 р. до 27 – 2011 р.; 29 – 2012 р.; 38 – 2013 р.; 36 – 2014 р. [2, с. 4].

Саме корупція є однією з причин, що призвела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 р. – початку 2014 р. Згідно з результатами дослідження «Барометра Світової Корупції» (Global Corruption Barometer), проведеного міжнародною організацією Transparency International у 2013 р., 36% українців були готові вийти на вулицю, протестуючи проти корупції.

За результатами проведеного Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) наприкінці 2013 р. дослідження громадської думки, корупція вже входила до переліку найбільших проблем населення і викликала особливе занепокоєння у 47% громадян [3, с. 14]. За даними дослідження некомерційної ділової асоціації TRACE International, Україна посіла 132 місце серед 197 країн у рейтингу корупційних ризиків поряд з такими країнами як африканська Республіка Джибуті (131) та Аргентина (133), а Росія відстала від України лише на два рядки – вона посіла 134 місце [4].

Реакцією влади стали прийняті наприкінці 2014 р. пакет антикорупційних законів, якими передбачалися введення низки змін і новел до чинного антикорупційного законодавства. Одним із нововведень стало утворення Національного антикорупційного бюро України як спеціалізованого антикорупційного органу України. Ефективність діяльності НАБУ залежатиме від багатьох факторів. Очевидно, що автори Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» вивчали досвід інших країн у боротьбі з корупцією, враховували недоліки і переваги різних моделей спеціалізованого корупційного органу України.

Означена проблема не залишилася поза увагою науковців. Окремі питання запобігання, виявлення та припинення корупційних правопорушень досліджували такі вчені, як П. П. Андрушко, В. І. Борисов, В. М. Бутузов, М. Г. Вербенський, В. Г. Гончаренко, М. В. Гуцалюк, О. В. Копан, В. К. Лисиченко, В. Т. Малярченко, Є. Д. Скулиш, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, С. А. Шепетько, М. В. Шумило та інші.

Зазначене підкреслює необхідність даного наукового дослідження з урахуванням положень чинного законодавства для внесення науково обґрунтованих пропозицій щодо його удосконалення. Саме це й обумовлює мету даного дослідження – визначити напрями удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності Національного антикорупційного бюро України у сфері запобігання, виявлення припинення корупційних правопорушень.

Утворюючи новий антикорупційний орган, потрібно врахувати потенційні ризики, пов'язані з його створенням. Адже недостатнє вивчення як провідного досвіду зарубіжних країн, так і українських реальних умов функціонування майбутньої інституції, що може призвести до створення ще одного бюрократичного органу, який тільки ускладнить і без того переобтяжену бюрократичну машину. Окрім того, створення нового може призвести до конфлікту юрисдикції, особливо, коли відповідне законодавство приймається у стислі терміни без достатнього юридико-технічного та системно-юридичного опрацювання, зайвого дублювання функцій. Зрештою, новий правоохоронний орган може перетворитися на інструмент нової політичної розправи, зокрема у випадку активного ретроспективного розслідування корупції.

Науково-експертна оцінка Закону України «Про національне антикорупційне бюро України», прийнятого 14 жовтня 2014 р., вказує на суперечність положень щодо створення НАБУ Президентом України (частина друга ст. 1, частина 1 ст. 6) ст. 106 КУ та інші юридичні та технічні недоліки цього закону [5]. Останні поправки у кінцевому варіанті проголосованого законопроекту включають, зокрема, зміни щодо набрання ним чинності. Так, якщо в першій редакції зазначеного закону в Прикінцевих положеннях передбачалося набрання чинності

з моменту опублікування, а введення в дію через три місяці з дня набрання чинності, то в проекті до другого читання згадуваний закон набирає чинності через три місяці. Тепер виходить, що створення НАБУ (зокрема й обрання Директора) проводиться на виконання Закону України, який ще не набрав чинності.

На підставі аналізу правових норм і рекомендацій, в Україні повинен функціонувати спеціалізований орган у сфері боротьби з корупцією, що відповідає таким основоположним принципам: 1) автономність; 2) самостійність; 3) незалежність; 4) достатність повноважень і фінансових ресурсів; 5) кваліфікованість персоналу.

Однак, законодавча практика Верховної Ради України пішла трохи іншим шляхом, адже більшість принципів такі не були враховані в чинній редакції Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», а тому навряд чи цей нормативно-правовий акт дозволить підвищити ефективність правозастосовної діяльності щодо запобігання, виявлення та припинення корупційних правопорушень.

Зазначене можна підтвердити такими аргументами. По-перше, сумніви є щодо автономності, самостійності, незалежності Національного антикорупційного бюро України. Зокрема, відповідно до ст. 6 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», керівництво діяльністю Національного антикорупційного бюро здійснює його Директор, який призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади Президентом України в порядку, визначеному цим Законом.

По-друге, є ризики щодо достатності фінансових ресурсів для виконання покладених завдань на Національне антикорупційне бюро України. Відповідно до статті 24 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», визначено лише загальне декларативне положення, що фінансове забезпечення Національного бюро здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України [6, с. 78].

По-третє, в законодавчому нормативно – правовому акті не визначено чітких кваліфікаційних вимог до працівників Національного антикорупційного бюро України.

Таким чином, необхідно терміново виправити низку юридично-технічних вад нового закону, адже несвоєчасне вирішення зазначених проблем може піддати сумніву легітимність новоствореного антикорупційного органу. Більшість правових норм цього законодавчого акту визначають механізми призначення, звільнення з посади керівництва та працівників Національного антикорупційного бюро України, їх прав, обов'язків, особливостей притягнення до відповідальності, соціального та правового захисту, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності цього бюро тощо, але не зовсім відповідають основоположним міжнародним принципам діяльності спеціалізованих органів по боротьбі з корупцією.

Зрештою, навіть найкращий закон буде ефективним тоді, коли він належним чином виконуватиметься. Доцільно зазначити, що чим ефективніше працювати НАБУ тим більший супротив зустрінуть його працівники з боку корумпованих посадовців у вищих ешелонах влади, проти яких його діяльність повинна бути спрямована.

Література:

1. Жовнір О. Проблеми правового забезпечення суспільства у протистоянні організованій злочинності та корупції / О. Жовнір // Віче. – 2010. – № 4. – С. 5–7.
2. Кулеба В. Стан боротьби з корупцією в Україні на сучасному етапі / В. Кулеба // Укр. наук. журнал Освіта регіону. – 2011. – № 4. – 4 с.
3. Статистичні відомості про виявлені організовані групи та злочинні організації і вчинені ними кримінальні правопорушення за період з 2008 по 2013 рр. (у таблицях) // Департамент інформаційно – аналітичного забезпечення МВС України. – К.: [б.в.], 2014. – 14 с.
4. Україна посіла 132 місце у рейтингу корупційних ризиків/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socportal.info/2014/11/13/ukrayinaposila-132-mistse-u-rejtingu-koruptsijnih-rizikiv.html>.
5. Проект Закону про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://portal.rada.gov.ua>
6. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – №46. – Ст. 2047

Висоцький В. М.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу*

кандидат юридичних наук, доцент

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУТНІСТЬ КОРУПЦІЇ КРИЗОВОГО ТИПУ

Корупція як інтернаціональне глобальне явище притаманне усім країнам незалежно від політичного устрою і рівня економічного розвитку. Справа лише в масштабах і в формах участі у корупції урядових структур. Її існування здійснюється на різних рівнях, в різноманітній кількості та має усіляку природу свого походження [1, с. 177].

Корупція в Україні має особливості, які відрізняють її від корупції в інших країнах. Без виявлення цих особливостей не можна розробити адекватні заходи протидії їй. Сьогодні корупція в Україні це – корупція кризового типу. Зазначений тип корупції полягає в тому, що це корупція, яка: а) породжується кризою сучасного українського суспільства, а не лише недосконалістю кримінальної юстиції; б) здатна поглиблювати кризу українського суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні. Така корупція являє собою основну загрозу українській нації, зокрема політичним, економічним, правовим, моральним, культурним засадам її розвитку. Вона має здатність зводити нанівець будь-які реформи в країні, а також спричиняє відчуження України у світовому просторі. Тому вона стає політичною проблемою №1 для країни.

Особливістю корупції кризового типу є те, що в суспільстві через кризу соціального порядку немає альтернативних корупції засобів правомірного використання влади в приватних інтересах. Громадянам для того, щоб скористатися послугами влади, не залишається, як правило, нічого іншого, як вдатися до... корупції. Це і є однією з ознак корупції кризового типу. За даними загальнонаціонального опитування, більшість громадян розглядають корупцію як звичний спосіб виживання та діяльності в Україні [2, с. 2]. З огляду, на низький рівень моральності, правосвідомості, політичної культури суспільство сприймає корупцію як ефективний засіб досягнення цілей.

Отже, корупція сьогодні набула таких масштабів поширення, що складає загрозу національній безпеці не тільки української держави, її громадян, а й всього світу, включаючи розвинуті демократичні країни [3, с. 83]. Корупція стала нормою життя, звичним явищем у веденні справ в бізнесі для більшості українських громадян, лягла в основу тіньової економіки [4, с. 210].

Незважаючи на посилену увагу до цієї проблеми з боку державної влади, правоохоронних органів, рівень корупції в Україні залишається високим, а заходи протидії неефективними. За даними громадської організації «Трансперенсі Інтернешнл Україна» Україна знаходиться у числі країн з високим рівнем корупції [5].

Діяльність у протидії корупції, яка має місце сьогодні в Україні є неадекватною сучасній «українській» корупції. Вона зводиться до «сліпого» маніпулювання змінами у законодавстві (що має вигляд його вдосконалення) і хаотичних дій у «вдосконаленні» інституцій кримінальної юстиції («правоохоронних органів»). Багаторічний досвід такої протидії свідчить про її безплідність. Отже, неврахування закономірностей існування корупції кризового типу в Україні приводить таким чином до волюнтаризму і утопізму у протидії цій корупції. Зокрема до законодавчого волюнтаризму і утопізму, а також політичного волюнтаризму і утопізму, який проявляється у свавільному реформуванні інституцій кримінальної юстиції і розробці різноманітних ілюзорних концепцій протидії корупції.

Аналіз практики протидії корупції в державі вказує на те, що ця протидія не заснована на адекватних уявленнях про корені корупції в Україні. Зокрема, не враховується фактор корупційної активності громадян, і тому все зводиться до корупційної активності посадових (службових) осіб. Це означає, що із стратегії і тактики протидії корупції випадає такий потенціал як «діяльність, спрямована на зменшення корупційної активності громадян», що має, на нашу думку, вирішальне значення для протидії корупції кризового типу.

Викладене вище уявлення про особливість корупції в Україні як корупції кризового типу, що вражає не лише державу, а й громадянське суспільство і саму українську націю, обумовлює

те, що для ефективної протидії корупції в Україні має бути розроблений адекватний саме цьому типу корупції механізм протидії. Подолати це явище можна буде лише тоді, коли, шляхом розвитку політичної культури, буде усунено мотивацію громадян до корупції, а натомість сформовано мотивацію до некоорупційних засобів використання влади в приватних інтересах.

Література:

1. Білоцький О. В. Основні засоби запобігання та протидії корупції в Україні / О. В. Білоцький, Н. М. Гулій // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 19. – С. 176–179.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.
3. Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы. Сборник материалов Международной научно-практической конференции (г. Москва, 9–10 сентября 1999 г.) / Под ред. В. В. Лунеева. – М.: Юрист, 2001. – 429 с.
4. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): Монографія. – К., 2004. – 400 с.
5. Лише на один бал піднялась Україна у світовому рейтингу сприйняття корупції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ti-ukraine.org/CPI-2015/press_ukraine_CPI-2015

Гаврильців М. Т.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Шабан Р. Р.,

*студентка 4 курсу факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Сьогодні ми спостерігаємо активізацію процесу реформування правоохоронної системи, зважаючи на прийняття Вер-

ховною Радою України законів, спрямованих на протидію корупції, шляхом створення нових органів, зокрема, Національного антикорупційного бюро. Україна перебуває на шляху вдосконалення власної законодавчої бази у сфері боротьби із корупцією. 14 жовтня 2014 року Верховною радою Україною ухвалений пакет антикорупційних законів, серед яких – Закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України» та «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки».

Новий антикорупційний закон, маючи на меті комплексне реформування системи попередження корупції в країні у відповідності до міжнародних стандартів, поряд із деталізацією вже існуючих інструментів запобігання корупції запроваджує правові та організаційні засади функціонування антикорупційної системи. При цьому вдосконалюється зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, встановлюються додаткові правила усунення наслідків корупційних правопорушень.

Питання створення спеціального правоохоронного органу, який би здійснював функцію досудового розслідування щодо державних службовців, посадовців і суддів, розглядалося і до активізації антикорупційної реформи у 2014 році. Гостро постало це питання в умовах антикорупційної реформи, зокрема на цьому акцентували увагу експерти правозахисної організації по боротьбі з корупцією «Transparency International Україна», спільно з якими розроблявся проект Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки, та громадські активісти, які виступали за «очищення» правоохоронної системи.

Основною метою Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» є створення в державі новітнього правоохоронного органу, покликаного боротися з т. зв. «елітною» корупцією, тобто корупцією на вищих щаблях державної влади.

Отже, як зазначається в науковій літературі, в правоохоронній системі України з'явився новий державний правоохоронний орган, який здійснюватиме досудове слідство кримінально караних корупційних правопорушень – корупційних злочинів, при цьому будучи незалежним, дієвим та ефективним у здійсненні своїх повноважень [1, с. 161].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [2].

Основними принципами діяльності Національного антикорупційного бюро є: 1) верховенство права; 2) повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; 3) законність; 4) безсторонність та справедливість; 5) незалежність Національного бюро та його працівників; 6) підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам; 7) відкритість для демократичного цивільного контролю; 8) політична нейтральність і позапартійність; 9) взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями (ст. 3 Закону) [2].

Отже, створюється ще один державний орган, який буде функціонувати поза існуючим класичним розподілом державної влади на законодавчу, виконавчу й судову. На думку законодавця, відповідний статус є однією з гарантій незалежності цього державного органу. Також запорукою його незалежності повинен стати особливий механізм призначення керівника відомства.

Водночас, слід погодитись з думкою тих юристів, які вважають, що положення ч. 2 ст. 1, ч. 1 ст. 6, ч. 3 ст. 7 Закону щодо утворення Національного бюро Президентом України, призначення та звільнення Президентом України Директора Бюро, участі Президента України у формуванні Конкурсної комісії з призначення Директора Бюро суперечать вимогам ст.ст. 8, 19, 106 Конституції України [3, с. 146].

Так, згідно зі ст. 8 Конституції України її приписи мають найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України й повинні

відповідати їй. Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень і в спосіб, що передбачені нею та законами України.

Окрім того, п. 31 ч. 1 ст. 106 Конституції України встановлено, що Президент України здійснює повноваження, визначені Конституцією України. Отже, Президент України не може наділятися законами чи підзаконними актами повноваженнями, не передбаченими Конституцією України [4].

Крім того, Конституція України містить вичерпний перелік органів державної влади, не віднесених до законодавчої, виконавчої й судової гілок влади, і засади їх утворення (формування їх складу), у тому числі шляхом реалізації спільної компетенції Верховної Ради України та Президента України. Таким чином, передбачений нині порядок призначення керівника Національного бюро фактично може встановлюватися лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Викладене свідчить про наявність суттєвих системних недоліків у чинному Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України», без усунення яких навряд чи вдасться забезпечити роботу новоутвореного органу в правовому полі.

Література:

1. Цимбалюк В. І. Функція досудового слідства в повноваженнях Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро / В. І. Цимбалюк // Право і безпека. – 2014. – № 3 (54). – С. 160–164.
2. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
3. Чечерський В.І. Окремі проблеми нормативного регулювання статусу Національного бюро розслідувань України / В.І. Чечерський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. – 2015. – Вип. 32. – Том 3. – С. 145–148.
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Гарват Т. В.

курсант 2 курсу, факультету № 1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДЕЯКІ СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Корупційні прояви – є вкрай негативним явищем, як у функціонуванні певної ланки державної влади, так і в діяльності держави загалом. Факт корупції підриває авторитет державної влади, верховенства права, нівелює поняття законності, гласності, дисципліни, та інших правових понять. Існування корупційної системи правосуддя ставить під сумнів гарантію недоторканості та захищеності основних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Останні дані статистики свідчать про те, що наша держава є однією з найкорумпованіших країн світу. Посилаючись на статистичні дані, за час існування незалежної України влада не зробила жодних зусиль щоб подолати одну з головних причин, що гальмує розвиток політики, економіки, суспільних відносин, заважає налагодженню дружніх відносин з європейськими країнами.

Актуальність даної теми полягає в тому, що корупція унеможливорює гарантований Конституцією України судовий захист основних прав і свобод людини і громадянина, вона несе пряму загрозу безпеці людини, суспільства і держави [1]. Подолання корупції в органах судової влади припинять руйнацію держави з середини, відновлять її авторитет на міжнародному рівні, поновлять довіру громадян до системи судочинства.

Отже, для подальшого розгляду даної проблеми нам необхідно розглянути поняття корупції. Так, згідно ч.1, ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до

протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

Подолання корумпованості судової системи, на мою думку, повинно починатись з найвищих щаблів влади, адже суд хоча і є незалежним від інших гілок влади, незаангажованим органом забезпечення існування права та справедливості, все ж залежить від державного фінансування та дотацій, а отже держава все ж має один з ключових важелів впливу на судочинство в Україні.

Однією з найбільших проблем є те, що корупція поступово стає системним явищем, крім того прийнятним для суспільства, що категорично суперечить здоровому глузду. Практика показує, що замість того, щоб боротись за власні права в судовому порядку, використовуючи законні підстави, громадянин згоден, в кращому випадку, платити за їх недоторканість, а в гіршому – платити за порушення прав інших членів суспільства.

Джош Коген в газеті «Голос Америки» висловив такі спостереження щодо існування корупції в Україні: «Хоча громадськість продовжує вимагати, щоб влада реально боролась із корупцією, представники «старої гвардії» в уряді та парламенті продовжують боротись із змінами на кожному кроці. Так що можна зробити у такій ситуації? Навдивовиж, найкориснішим для України прикладом могла б стати маленька та далека від України, центральноамериканська країна Гватемала». Американський політик, задля подолання корупції в судах, пропонує також створити спеціальну установу, яка мала б ознаки міжнародного трибуналу [3].

Прикладом владної боротьби з приводу подолання корумпованості судової системи є прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» 07.04.2011 року, Закону України «Про запобігання корупції» 14.10.2014 року та інших нормативно-правових актів, що визначають способи боротьби та визначають санкцію за корупційні діяння в судах.

Серед основних способів подолання корумпованості судової системи України ми можемо виділити: прийняття закону, в якому визначатимуться принципи кадрової роботи, процедури добору кандидатів на посади суддів і вимоги до них щодо

освітнього рівня, професійної підготовки, особистісних і професійно важливих якостей та здібностей, механізм їх оцінювання, компетенція органів, що здійснюють добір кандидатів на посади суддів, права та обов'язки осіб, які претендують на зайняття посади професійного судді, тощо; врегулювання процедури перевірки наданих кандидатом даних щодо відповідності встановленим правовим вимогам; складання кваліфікаційного іспиту; запровадження проведення конкурсу під час добору серед кандидатів на посади професійних суддів із забезпеченням його прозорості шляхом встановлення порядку опублікування інформації про відкриття вакантної посади та визначення процедури проведення конкурсу на заміщення посади судді; забезпечення можливості здійснення громадянами впливу на формування корпусу суддів, починаючи з добору кандидатів на посади суддів і закінчуючи вирішенням питань про припинення їх повноважень; розроблення та затвердження Комплексної державної програми навчання професійних суддів та кандидатів на посаду професійного судді, що передбачає їх навчання на основі доктрини верховенства права, Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, практики Європейського суду з прав людини; проведення реформування оплати праці суддів з доведенням її до рівня, який належним чином задовольнятиме життєві потреби судді та буде фактором, що стримуватиме корумпованість суддів; забезпечення стовідсоткового фінансування видатків на забезпечення функціонування судової системи; розширення гарантій забезпечення незалежності суддів, вжиття заходів щодо запобігання можливій не процесуальній (фактичній) залежності суддів та зосередження професійних інтересів суддів виключно на проблемах здійснення правосуддя шляхом розширення адміністративних повноважень керівників апарату судів із забезпечення роботи суддів та судів; вивчення доцільності законодавчого закріплення за певним органом повноважень щодо надання офіційних роз'яснень і рекомендацій з питань, пов'язаних із регулюванням суддівської поведінки, та видання збірника рішень з дисциплінарних справ; запровадження обов'язкової процесуальної форми автоматизованого, позбавленого суб'єктивного впливу розподілу справ до

розгляду в суді; розроблення єдиної процедури притягнення суддів до адміністративної і дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних діянь або інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; передбачення у відповідних законодавчих актах такої підстави звільнення судді або притягнення його до дисциплінарної відповідальності, як вчинення ним корупційного діяння або іншого правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також передбачення гарантій обґрунтованого і справедливого притягнення суддів до відповідальності за вчинення корупційних діянь або інших правопорушень, пов'язаних з корупцією; запровадження декларування доходів, майна і видатків суддями та членами їх сімей, розв'язання проблем здійснення прав власника, зокрема щодо нерухомого майна, участі у підприємницькій діяльності через підставних осіб, отримання подарунків, нагород; забезпечення доступності даних судової статистики, належного виконання Закону України «Про доступ до судових рішень» [4].

Важливим фактором у переформатуванні діяльності судової системи, а саме відновленні її професіоналізму, прозорості, відкритості та чесності повинно стати суспільство. Саме громадяни повинні відстоювати право на захист, збоку судової влади, власних прав та свобод. Корупція не повинна стати загальноприйнятним способом вирішення проблем. Держава, що рухається в напрямку європейського майбутнього повинна відмовитись від радянських стереотипів договірних чи товарно-грошових відносин в системі здійснення правосуддя. Основним і єдиним важелем впливу на суддівську діяльність повинен стати Закон, а пріоритетом діяльності судової влади – верховенство права.

Судова влада повинна викликати в суспільства довіру, впевненість в захищеності власних прав та свобод. Єдиний гарант забезпечення конституційних прав не може стати головним порушником законності, адже це в кінцевому випадку призведе до регресу як в судовій, так і законодавчій та правоохоронній сферах діяльності держави, що може стати першим поштовхом до анархії та унеможливить існування інституту держави і права в Україні.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 року // інт. рес. [Zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
2. Закон України «Про запобігання корупції» Верховна Рада України/ Закон від 14.10.2014 № 1700-VII.
3. Газета «Голос Америки»/стаття «Why Ukraine Must Outsource Its Fight Against Corruption» / інт. рес. – <http://foreignpolicy.com/2016/02/01/why-ukraine-must-outsource-its-fight-against-corruption/>
4. Нововоронцовське управління юстиції Херсонської області/ Подолання корупції в судовій системі/ інт. рес. – <http://novovoronzovka.just.ks.ua/zarobigannya-proyavam-koruptsiyi/podolannya-koruptsiyi-v-sudoviy-sistemi.html>
5. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» Верховна Рада України/ Закон/ Форма типового документа, Декларація від 07.04.2011 № 3206-VI/ інт. рес. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>
6. Запобігання та протидія корупції в органах судової влади/ інт. рес. – dniprojust.org.ua/news/608.html

Годяк А. І.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
факультет № 6 кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Мацьків Д. І.,

*студентка факультету № 5
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Серед найважливіших проблем сучасного економічного розвитку України особливе місце займає вирішення питання підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів для забезпечення розвитку та зростання вітчизняної економіки. Одним із засобів такого зростання є, у тому числі, забезпечення ефективного функціонування системи державних закупівель. Адже беззаперечним є той факт, що обсяги і якість державних закупівель мають прямий вплив на розвиток економіки будь-якої держави. За підрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, повна реалізація

реформи системи державних закупівель дозволить заощадити близько 50 мільярдів гривень щорічно. Це величезний внутрішній резерв, який має бути виведено з тіні корупційних схем [1].

Підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, Україна взяла на себе зобов'язання, у тому числі, щодо реформування системи державних закупівель, та приведення її до вимог Європейського Союзу. Зокрема, стаття 153 Угоди передбачає, що Україна забезпечує поступове приведення існуючого та майбутнього законодавства у сфері державних закупівель у відповідність до вимог Європейського Союзу у сфері державних закупівель. Адаптація законодавства здійснюється поетапно згідно з періодами, визначеними в додатках до цієї Угоди.

Дещо у цьому напрямку Україною вже зроблено. Важливим кроком, на нашу думку, стало прийняття Верховною Радою України 25 грудня 2015 року нового Закону, що регулює відносини у сфері державних закупівель – «Про публічні закупівлі» [2]. Як зазначив заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі України Максим Нефьодов, прийняття Закону «Про публічні закупівлі» – це сигнал для державних компаній і органів влади, що перехід на електронну систему незворотній. Це також черговий сигнал для бізнесу: держава готова торгувати чесно і прозоро, надавати рівний доступ до тендерів і відновлювати довіру до себе, як ділового партнера [1].

Експерти також оптимістично сприйняли цей Закон, вважаючи, що прийнятий документ дозволить знизити рівень корупції у сфері державних закупівель. Окрім цього, новоприйнятий Закон затверджує технічні правки, необхідність яких зумовлена приєднанням України до угоди Світової організації торгівлі про державні закупівлі від 15 квітня 1994 року.

Наступним кроком реформи державних закупівель має стати законодавче затвердження повного переходу на електронну систему ProZorro. Відповідний законопроект уже підготовлено Міністерством економічного розвитку і торгівлі України.

У минулому році Міністерство освіти і науки України, з метою забезпечення відкритості та прозорості процедури закупівель товарів, робіт і послуг, вартість яких нижче порогів, визначених чинним на той час Законом України «Про

здійснення державних закупівель» та економії витрат на такі закупівлі, було долучене до участі у пілотному проекті щодо проведення електронних закупівель через систему ProZorro. Проект себе повністю виправдав: лише під час першого аукціону, який відбувся на закупівлю товарів для Акредитаційної комісії України через систему електронних державних закупівель, економія коштів склала 13,4% від вартості товару [3]. Усього за час дії цього пілотного проекту досягнуто економії бюджетних коштів на суму понад 680 млн. грн. Повномасштабний запуск системи електронних закупівель дозволить державі економити до 50 млрд. грн. щорічно – саме так експерти Міністерства економічного розвитку і торгівлі України оцінюють втрати в державних закупівлях через неефективність і використання корупційних схем. У 2016 році прогнозований розмір заощаджень складає 5 млрд грн. [1].

Закон України «Про публічні закупівлі» закріплює нові правила і процедури роботи в електронній системі державних закупівель ProZorro. Окрім іншого, змінюється порядок обміну електронними документами, розкриття інформації після аукціону, оскарження результатів торгів тощо. Закон надає також право вводити до складу тендерних комісій професійних закупівельників, які будуть максимально мінімізувати витрати на придбання товарів, робіт і послуг за державні кошти. Перехід на електронну систему ProZorro відбудеться протягом 2016 року у два етапи: з 1 квітня всі закупівлі переведуть в електронний режим органи центральної влади та державні підприємства, а з 1 серпня – інші замовники.

Що ж, залишається сподіватися, що запровадження електронної системи державних закупівель ProZorro та прийняття Закону України «Про публічні закупівлі» забезпечить максимально прозоре та, головне, доцільне, витрачання бюджетних коштів, а відтак знизить рівень корупції у сфері публічних закупівель.

Література:

1. Президент України підписав Закон «Про публічні закупівлі» // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248837423&cat_id=244277212.

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 9. – Ст. 89.
3. Впровадження електронних державних закупівель // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/05/15/vprovadzheniya-elektronnix-derzhavnix-zakupivel>.

Грищук А. Б.,

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Кушнір М. В.,

*студентка факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ СЕРЕД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: РЕАЛІЇ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Серед негативних соціальних явищ сьогодення: злочинність, алкоголізм, наркоманія тощо, є корупція – проблема, яка є наслідком політичного, економічного, правового та соціального (суспільного) розвитку нашої держави, наприклад недовіра до органів державної влади, примирення із беззаконням тощо. Варто зазначити, що наявність досвіду та демократичних шляхів боротьби країн Європейського Союзу з корупцією, не запобігло від її проникнення у державні інституції.

Корупція (лат. corruption – псування, розбещування, підкуп) – діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [1].

Мельник М. І. у своїй монографії зазначає, що: «Корупція – не просто соціальне, але і психологічне та моральне явище. Адже вона не існує поза людей – їх поведінки, діяльності. Корупція – це спосіб мислення, який обумовлює спосіб життя [2].

На думку Кушнарєва С. В., Шаповалова О. В.: «Корупція – природне взаємовигідне співробітництво людей, що перебувають у владних структурах держави, з людьми, згідно цитати,

які в них не перебувають, але бажають використовувати державний механізм, що належить усьому населенню, у власних цілях» [3].

Берлач А. І. визначає основні причини виникнення корупції в нашій державі: розшарування суспільства на бідних і багатих, нерівномірність розвитку ринкового господарства; низький рівень заробітної плати державних службовців порівняно з заробітною платою у приватному секторі; суперечності між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством; суперечності між законодавчою та морально етичною нормами підприємництва; існування законодавчих актів широкого спектра дії і наявності у державних службовців великих можливостей їх використання за власним розсудом; часта зміна чиновницького апарату і насамперед його керівного складу; суцільний правовий нігілізм; неефективна система контролю [4, с. 76].

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» основною метою антикорупційної реформи є суттєве зменшення корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції. Це буде досягнуто завдяки належній реалізації нової Антикорупційної стратегії та успішному впровадженню нових антикорупційних механізмів [5].

Відповідно до Індексу сприйняття корупції у 2014 році від Transparency International Україна так і не змогла подолати рівень корупції. Наша держава змогла отримати всього лише один додатковий бал, у відношенні до 2013 року, Україна все ж відноситься до «маштабно» корумпованих держав. 26 балів зі 100 можливих і 142 місце зі 174 позицій – такі показники України у 2015 році. Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) від Transparency International. Україна знову на одному рівні з Угандою та Коморськими островами як одна з найбільш корумпованих країн світу [6].

Варто зазначити й про те, що корупція створює загрозу національній безпеці, а також при виконанні нею своїх зовнішньополітичних функцій. Все є наслідком падіння міжнародних рейтингів України і небажання закордонних інвесторів вкладати свої капітали в її розвиток [5].

Від перемоги над корупцією залежать умови подальшого ведення бізнесу в Україні, інвестиційна привабливість і, в кінцевому рахунку, репутація держави, переконаний президент Американської торгової палати в Україні Бернард Кейсі: «Всі ми розуміємо, що рівень корупції в Україні є неприйнятним для суспільства в цілому і для цивілізованого ведення бізнесу зокрема. Це значна перешкода для будь-якої компанії, що прагне прозоро працювати на ринку», пише він у власній колонці у виданні «Новое время» [7].

Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р. № 3206-VI передбачено заходи, що спрямовані на запобігання і протидію корупції, до яких відносяться зокрема: 1) Обмеження щодо використання службового становища – публічним службовцям забороняється використовувати свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі; 2) Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності – публічним службовцям забороняється займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України; 3) Обмеження щодо одержання дарунків (пожертв) 4) Обмеження щодо роботи близьких осіб – публічні службовці не можуть мати у безпосередньому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. 5) Обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування [8].

Отже, з вище зазначеного можна зробити висновок, що по-перше: шляхи реалізації антикорупційної політики визначено на законодавчому рівні, по-друге: метою органів державної влади та їх посадових осіб щодо протидії корупції є забезпечення дотримання та реалізації прав і свобод громадян, а також їх законних інтересів, оскільки основною складовою

ефективності роботи органів державної влади, є те наскільки громадяни задоволені виконанням зобов'язань, які бере на себе держава. По-третє: у запобіганні вчиненню «протиправних діянь» зацікавлені не тільки представники органів влади, а й бізнесмени та пересічні громадяни.

Література:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко та ін. – К.: «Укр. енцикл.», Т. 3: К-М. – 2001. – 792 с.
2. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: автореф. дис. ... доктор юридичних наук: 12.00.08 / Мельник М. І. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2002. – С. 16.
3. Кушнар'єв С. В., Шаповалов О. В. Корупція: соціально-психологічний феномен загрози особистості та професійній діяльності посадової особи в органах внутрішніх справ: Монографія. 2-е вид. – К.: Націон. акад. вн. справ, 2005. – С. 12.
4. Берлач А. І. Основні принципи запобігання та протидії корупції в Україні: характеристика та стан додержання / А. І. Берлач // Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права та процесу : матеріали міжнар. наук.- практ. конф., 10–11 жовтня 2014 р., м. Одеса. – О.: ОДУВС, 2014. – 208 с.
5. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
6. Індекс сприйняття корупції (Transparency International) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2012/12/121205
7. Бернард Кейсі Про шляхи подолання корупції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corruptua.org/2014/08/bernard-keysipro-shlyahi-podolannya-koruptsiyi-v-ukrayini/>
8. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI // ВВР України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.

Грущак І. І.,

*слухач 4 курсу факультету № 4
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Мавдрик А. В.,

*слухач 4 курсу факультету № 4
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

В останні роки в Україні прийнято ряд законодавчих актів з метою удосконалити вітчизняне антикорупційне адміністративне законодавство. Ведучи мову про дієвість запроваджуваних антикорупційних обмежень та ефективність здійснюваних для їх реалізації практичних заходів, а особливо тих, що пов'язані із застосуванням до правопорушників заходів адміністративної відповідальності, все частіше йдеться про необхідність запровадження правових механізмів, які б унеможливили уникнення покарання [1, с. 145].

Главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачено, що до адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією належать порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, порушення вимог фінансового контролю, порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень, порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням та інші.

Більшість із них характеризуються не лише суспільною шкідливістю, але суспільною небезпекою, та можуть призвести до негативних наслідків як для окремих фізичних та юридичних осіб, так і для публічних інтересів уцілому. Зважаючи на це законодавець особливі умови притягнення до адміністративної відповідальності за ці правопорушення щодо строків. Так, відповідно до ч. 3 статті 38 КУпАП адміністративне

стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. Такі строки є тривалішими порівняно строками притягнення до відповідальності за інші адміністративні делікти (2 місяці). Однак, на нашу думку, лише цих норм недостатньо для ефективної протидії адміністративно-карній корупції.

В Єдиному державному реєстрі судових рішень достатньо часто трапляються по постанови у справах про адміністративні правопорушення, в яких вказується, що особа, яка вчинила правопорушення, пов'язане з корупцією, звільняється від відповідальності через малозначимість. Так, у постанові Чорнобаївського районного суду від 24 лютого 2014 року у справі № 709/473/14-п зазначено, що, посадова особа – начальник відділу освіти будучи державним службовцем 6 категорії 12 рангу, не вжив заходів щодо протидії корупції, що передбачено адміністративну відповідальність ст. 172-9 КУпАП. При цьому судом було констатовано лише на підставі пояснень посадової особи (начальник відділу освіти не надав обставині неподання підлеглими декларацій відповідного значення, оскільки не знав, що підконтрольний йому відділ освіти прирівняно до юридичної особи публічного права тому і не повідомляв в управління по боротьбі з організованою злочинністю м. Черкаси про факт порушення його підлеглим законодавства про корупцію та ще раз зіслався на те, що відповідний умисел в його діях на заподіяння шкоди державним інтересам відсутній), що скоєне правопорушення не містить значної суспільної небезпеки для суспільства і у відповідності до ст. 22 КУпАП підлягає визнанню, як малозначне [2].

Таким чином, для того, щоб особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, не змогла уникнути покарання, доцільно передбачити неможливість застосування до таких випадків правил про малозначимість з відповідним звільненням від накладення адміністративного стягнення, внівши зміни до статті 22 КУпАП.

Література

1. Йосифович Д. І. Суб'єкти, які несуть відповідальність за вчинення адміністративних корупційних правопорушень / Д. І. Йосифович //

Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія: Юридична. – 2015. – Вип. 2. – С. 145–152.

2. Постанова Чорнобаївського районного суду від 24 лютого 2014 року у справі № 709/473/14-п // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 36080465 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36080465>.

Гуда Л. О.,

*ад'юнкта кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КОМУНІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИНИК ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Невід'ємною складовою ефективною діяльності Національної поліції України (далі – НП України) та відновлення довіри населення до правоохоронців є оперативне, об'єктивне й прозоре висвітлення у засобах масової інформації (далі – ЗМІ) роботи новоствореної поліції. Забезпечення дієвого зворотного зв'язку між ЗМІ та правоохоронною системою, обумовлюється також і тим, що нині засоби комунікації є складовою механізмом здійснення антикорупційного контролю за виконанням державними установами своїх функцій. Основною структурою в поліції, що забезпечує співпрацю з мас-медіа є підрозділи комунікації (прес-служби) Національної поліції України, головним завданням яких є організація взаємодії поліції із засобами масової інформації та громадськістю з метою інформування населення про результати роботи у боротьбі зі злочинністю, захисті прав і свобод громадян, підтриманні публічного порядку в державі, протидії корупційним проявам.

Відповідно до Концепції «100 днів якості Національної поліції» основною метою є створення нового органу, здатного надати якісний правоохоронний сервіс, відповідно до вимог суспільства [1]. І оцінка діяльності формуватиметься не на кількісних показниках, а на якості роботи, де вагому роль

відіграватиме динаміка довіри населення до територіальних управлінь Національної поліції. Сприйняття громадянами результатів будь-якої діяльності, в тому числі й правоохоронної багато в чому залежить саме від якості та змісту отримуваної ними інформації, яку в переважній більшості черпають з преси, телебачення, інтернетмережі та інших комунікативних засобів. Якою буде ця інформація, позитивною чи негативною, залежить не лише від того наскільки якісно подають її самі представники поліції, зокрема ті ж підрозділи комунікації на офіційних веб-сайтах, в друкованих виданнях, телебаченні, а й від того, наскільки ефективно побудована система взаємодії поліції безпосередньо із журналістами.

Для створення діалогу з урахуванням конституційних принципів верховенства права, участі громадян в управлінні державними справами тощо підрозділи комунікації Національної поліції України ініціюють взаємодію за допомогою низки організаційно-правових форм. Серед цих форм слід відзначити наступні: проведення брифінгів, прес-конференцій, «круглих столів», надання коментарів і роз'яснень, участь у теле-, радіопередачах, прямих ефірах, підготовка публікацій та виступів працівників і керівництва органів поліції у ЗМІ, розміщення інформації на офіційних веб-сайтах органів поліції, розсилка інформації представникам ЗМІ про новини електронною поштою та ряд інших.

Брифінг (англ. briefing) – короткий публічний виступ, на якому учасники певних подій або заходів надають інформацію про поточний перебіг справ, позиції сторін, повідомляють раніше невідомі деталі та відповідають на питання журналістів. Прес-конференція (від англійської мови press-conference) – захід що проводиться у випадках, коли є суспільно значуща новина, і організація або окрема відома особа, безпосередньо пов'язані з цією новиною, бажають дати свої коментарі з цієї новини, які були б цікаві і важливі для громадськості. Зустріч державних, політичних, громадських, наукових та інших діячів з представниками засобів масової інформації для висвітлення питань, які цікавлять широку громадськість. «Круглий стіл» – форма публічного обговорення чи висвітлення якихось питань, коли учасники висловлюються у визначеному поряд-

ку; нарада, обговорення проблем з рівними правами учасників. Коментар (як форма взаємодії зі ЗМІ) – усне або письмове роз'яснення з приводу конкретних подій, надання додаткової, уточненої інформації.

Більшість форм взаємодії, що визначають діяльність підрозділів НП України, не врегульована, або врегульована фрагментарно на нормативно-правовому рівні. Це зумовлює виникнення окремих проблем під час взаємодії підрозділів комунікації НП України зі ЗМІ. Зокрема, у статті 2 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» вказано, що органи державної влади зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування (структурні підрозділи цих органів, що виконують інформаційно-аналітичні функції та забезпечують зв'язки із засобами масової інформації, громадськістю), забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю», не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес [2].

Як аналізує В. Ф. Іванов, у законодавстві України чимало протиріч. Зокрема між ст. 32 і 34 Конституції України. Ч. 2 ст. 32 наголошує: «Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини». Ці положення утруднюють виконання пресою своїх функцій, на яке дає право ст. 34. У ч. 2 цій статті говориться: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір». Це право значно обмежується ч. 3 даної статті: «Здійснення цих прав може бути обмежено законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [3].

На сьогоднішній день немає жодного нормативно-правового документу, який чітко визначав би порядок, межі та умови надання інформації підрозділами комунікації Національної поліції України для засобів масової інформації. Зазначена проблема є надзвичайно актуальною, адже значна частина інформації, яка утворюється в результаті діяльності органів поліції має грифи обмеженого доступу, крім того є таке поняття як «таємниця досудового розслідування». У багатьох випадках, зокрема під час розслідування злочинів проти волі, честі та гідності особи, статевої свободи і статевої недоторканості не варто поширювати певну інформацію з етичних міркувань, однак переважна більшість цих понять є оціночними і не мають вичерпного визначення. Іноді буває так, що, аби не зашкодити слідству, підрозділи комунікації вимушені подавати суху інформацію по факту, без будь-яких подробиць, однак така позиція часто сприймається представниками ЗМІ як приховування або не об'єктивне висвітлення інформації. Внаслідок чого вони окреслюють ту чи іншу проблему на свій розсуд, користуючись іншими доступними, але не завжди достовірними та компетентними джерелами. І на цьому ґрунті виникають конфліктні ситуації, оскільки відповідно до положень Кодексу професійної етики українського журналіста головний обов'язок журналіста – сприяти забезпеченню права громадян на одержання оперативної інформації [4]. Оперативність висвітлення інформації є чи не найпершим принципом діяльності ЗМІ. Відсутність нормативно-правового регулювання зазначеної проблеми з урахуванням специфіки діяльності правоохоронної системи не дає можливості втілювати цей принцип у повній мірі. Така ситуація негативно впливає на рівень довіри населення до працівників поліції, впевненість громадян у їх об'єктивності та неупередженості. Тому, в умовах, які склалися важливу роль відіграє людський фактор, тобто морально-ділові якості як поліцейських, так і представників мас-медіа. Є. Б. Тихомирова зазначає: «З журналістами потрібно налагодити довірливі стосунки. Сприятливе висвітлення організації в ЗМІ – це результат доброзичливих стосунків з її представниками [5, с. 272]. Однак такий принцип роботи є досить ризикованим і виникає запитання, чи допустимий він взагалі у діяльності правоохоронних структур, оскільки вони володіють інформацією, неправильне поширення якої може призвести до непередбачуваних наслідків, в тому числі і злочинних.

Таким чином, слід зазначити, що для вдосконалення взаємодії органів поліції із ЗМІ та приведення цієї сфери діяльності у відповідність вимогам сьогодення і побудови сучасної правової демократичної держави необхідно розробити нормативно – правовий акт, який би визначав механізм взаємодії, межі та умови надання інформації підрозділами комунікації Національної поліції України для засобів масової інформації, у тому числі й інформації щодо протидії корупції як серед працівників поліції, так і серед інших осіб.

Література:

1. Концепція 100 днів якості Національної поліції України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1714126>.
2. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/539/97-вр>.
3. Правові умови діяльності українських мас-медіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo-media.at.ua/publ/5-1-0-33>.
4. Кодекс професійної етики українського журналіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.nsju.org/tabmenu/kodeks_etiki.
5. Тихомирова Є. Б. Зв'язки з громадськістю: Навчальний посібник / Є. Б. Тихомирова. – Київ: НМЦВО, 2001. – 560 с.

Гурковська К. А.,

*викладач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Залецький І. В.,

слухач магістратури

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Питання ефективності реалізації засад державної антикорупційної політики є однією із найважливіших проблем, які

намагається вирішити сучасна Українська держава. Актуальність даного питання зумовлюється тим, що корупція провокує і посилює кризові явища у суспільстві, підриває репутацію України на світовій арені, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між владою та громадськістю, руйнує засади розбудови правової держави та громадянського суспільства. Тому реалізація засад антикорупційної політики в Україні є одним із першочергових завдань державної влади.

Дієва протидія корупції неможлива без послідовних, спланованих і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу в їх подоланні.

Досягнення ефективної загальнодержавної системи запобігання та протидії корупції можливе шляхом імплементації нових засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2014–2017 роки, затвердженої відповідним Законом України від 14 жовтня 2014 р. [1], а також належного впровадження нового базового антикорупційного законодавства, зокрема Законів України «Про запобігання корупції» [2] та «Про Національне антикорупційне бюро України» [3].

Антикорупційна стратегія визначає пріоритети державної антикорупційної політики до 2018 року, реалізація яких створить основу для подальших реформ у цій сфері, зокрема дасть змогу усунути одну з основних причин незадовільного стану справ у сфері антикорупційної політики в Україні, якою є фрагментарність і недосконалість законодавчої та інституційної антикорупційної інфраструктури.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає засади формування, моніторингу, координації впровадження антикорупційної політики, залучення інститутів та організацій громадянського суспільства, представників бізнесу до цих процесів, регулює превентивну діяльність державного механізму, спрямовану на усунення можливостей та стимулів для корупційної поведінки як у публічному, так і приватному секторах, а також передбачає утворення Національного агентства з питань запобігання корупції як ключового елемента інституційного забезпечення державної антикорупційної політики.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», а також зміни, що вносяться до кримінального зако-

нодавства зазначеним Законом та Законом України «Про запобігання корупції», створюють законодавчі підстави для кримінального переслідування найбільш небезпечних проявів корупції.

Таким чином, імплементація цих базових антикорупційних актів дасть можливість сформувати систему запобігання та протидії корупції, що, в свою чергу, суттєво зменшить гостроту проблеми корупції.

Таким чином, реалізація засад державної антикорупційної політики в Україні дозволить:

- впровадити ефективний моніторинг та координацію реалізації антикорупційної політики незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства;

- зменшити вплив корупціогенних ризиків на діяльність органів законодавчої влади, посилити громадський контроль за їх діяльністю;

- створити ефективні механізми запобігання корупції, конфлікту інтересів, порушенню етичних стандартів поведінки та забезпечити контроль за дотриманням правил щодо доброчесності особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, іншими особами, утворити з цією метою Національне агентство з питань запобігання корупції;

- посилити ефективність діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції у переслідуванні осіб, які вчинили корупційні правопорушення, забезпечити ефективну роботу Національного антикорупційного бюро України;

- сприяти усуненню корупційних передумов ведення бізнесу, сформувати нетолерантне ставлення бізнесу до корупції;

- розширити можливості для доступу до суспільно важливої інформації;

- сформувати в суспільстві ідеї нетерпимості до корупції, підвищити рівень довіри населення до влади;

- забезпечити виконання рекомендацій міжнародних антикорупційних моніторингових механізмів, зокрема у рамках моніторингового механізму Конвенції ООН проти корупції [4],

імplementацію критеріїв у рамках виконання Плану дій з лібералізації візового режиму з Європейським Союзом.

Література:

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 49.

Джурик О. Р.,

*аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
факультету № 4
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Петрик І. Я.,

*начальник Шевченківського відділу поліції
ГУНП у Львівській області*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ З ПИТАНЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ

У наукових працях наводяться різні елементи адміністративно-правового статусу – правосуб'єктність, права, свободи, обов'язки, відповідальність [1, с. 764]; адміністративна правосуб'єктність, права, обов'язки, законні інтереси, гарантії їх реалізації, правові передумови та обмеження [2, с. 66]; компетенція, правозастосування, юридична відповідальність [3, с. 6]. Проте багато представників адміністративно-правової науки використовують класифікацію елементів, запропоновану Бахрахом Д.М. Так, складовими частинами адміністративно-правового статусу державних колективних суб'єктів є: цільо-

вий блок; компетенційний блок; структурно-організаційний блок елементів [4, с. 27].

Таку класифікацію можливо застосовувати й при дослідженні діяльності у сфері державної митної справи Національної ради з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчого органу при Президентові України.

Зміст цільового блоку складають, передусім, завдання відповідного суб'єкта публічної адміністрації. Відповідно до п. 3 Положення про Національну раду з питань антикорупційної політики [5] основними завданнями цієї ради у сфері державної митної справи слід вважати:

1) підготовка та подання Президентові України пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії у сфері державної митної справи;

2) здійснення системного аналізу стану запобігання і протидії корупції у сфері державної митної справи, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання і протидії корупції на митницях;

3) підготовка та надання Президентові України узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи запобігання і протидії корупції у сфері державної митної справи;

4) оцінка стану та сприяння реалізації рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічної співпраці і розвитку (ОЕСП), інших провідних міжнародних організацій щодо запобігання і протидії корупції, підвищення ефективності міжнародного співробітництва України у цій сфері;

5) сприяння науково-методичному забезпеченню з питань запобігання і протидії корупції у сфері державної митної справи.

Дослідження компетенції як правової категорії проводились, передусім, щодо кола прав та обов'язків державних органів, що наділені владними повноваженнями. Проте у багатьох роботах відзначається, що такий зміст компетенції, з урахуванням певних обмежень та особливостей може застосовуватись і при аналізі адміністративно-правового статусу консультативно-дорадчих суб'єктів. Національна рада у сфері державної митної справи має право:

1) запитувати та одержувати в установленому порядку від органів державної влади (передусім, органів Державної

фіскальної служби), органів місцевого самоврядування, працівників підприємств, установ, інших організацій інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на Національну раду завдань;

2) створювати робочі групи для розроблення та впровадження напрямів реалізації антикорупційної політики, у тому числі з метою підготовки проектів нормативно-правових актів, залучати в установленому порядку до роботи в таких групах посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, працівників підприємств, установ, інших організацій, вітчизняних та іноземних учених і фахівців, експертів міжнародних організацій, представників об'єднань громадян;

3) запрошувати на свої засідання керівників і представників правоохоронних та інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, підприємств, установ, інших організацій, експертів, залучати їх до обговорення відповідних питань;

4) ініціювати проведення громадського обговорення проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань запобігання і протидії корупції у сфері державної митної справи;

5) брати участь у співпраці з міжнародними організаціями у сфері запобігання і протидії корупції на митниці;

6) організовувати та проводити конференції, круглі столи, наради з питань, віднесених до її компетенції.

Наступним елементом адміністративно-правового статусу Національної ради з питань антикорупційної політики є структурно-організаційний блок, який включає нормативне регулювання порядку створення, реорганізації, ліквідації ради; встановлення і змін організаційних структур, процедур діяльності; звітність і підконтрольність, права на власну символіку тощо. Так, Національна рада утворюється у складі голови, виконавчого секретаря та інших членів, які беруть участь у її роботі на громадських засадах. Виконавчим секретарем Національної ради є за посадою Заступник Глави Адміністрації Президента України, до відання якого віднесено питання протидії корупції. До складу Національної ради також входять: заступники Глави Адміністрації Президента України, до відання якого відне-

сені питання правового забезпечення реалізації Президентом України визначених Конституцією України повноважень; голова комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання боротьби з організованою злочинністю та корупцією (за згодою); дві особи, кандидатури яких запропоновано Кабінетом Міністрів України; особа, кандидатура якої запропонована Радою суддів України (за згодою); особа, кандидатура якої запропонована Генеральним прокурором України (за згодою); особа, кандидатура якої запропонована Головою Рахункової палати (за згодою); сім представників громадських об'єднань та/або громадських експертів, які мають досвід підготовки пропозицій щодо формування та реалізації антикорупційної політики (за згодою); один представник від всеукраїнських асоціацій місцевого самоврядування (за згодою); два представники від об'єднань підприємців (бізнес-асоціацій); глава делегації України для участі в роботі Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO); бізнес-омбудсмен.

Персональний склад Національної ради затверджує Президент України.

Таким чином, адміністративно-правовий статус Національної ради з питань антикорупційної політики у сфері державної митної справи слід розглядати як закріплену нормами адміністративного права сукупність елементів, які визначають її правове становище у відносинах з Президентом України, органами публічної адміністрації, фізичними і юридичними особами під час визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної політики держави у сфері протидії порушенням митних правил.

Література:

1. Тарахонич Т. Правовий статус / Т. Тарахонич // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій та ін. – К.: Концерн «Видавничий Дім «ІН Юре», 2006. – Т. 1: Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – С. 764–765.
2. Дідич О.В. Адміністративно-правовий статус торговців цінними паперами: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. В. Дідич. – Одеса, 2004. – 195 с.

3. Подоляка А. М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. М. Подоляка. – Харків, 2004.– 17 с.
4. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник для вузов / Д. Н. Бахрах. – М., 1996. – 357 с.
5. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України від 14 жовтня 2014 року № 808/2014 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 84. – Ст. 2370.

Дідик Н. І.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Ляхович А. І.,

*курсант 3-го курсу, факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

В Україні, як і в усьому світі, корупцію віднесено до головних політичних, економічних і соціальних проблем. Вона визнана одним із найзагрозливіших явищ сучасності, що впливає на ефективність діяльності органів державної влади, гальмує економічний розвиток, несе загрозу багатьом елементам конституційного та суспільного ладу, а також національній безпеці держави. Корупція підриває засади демократичного устрою, довіру до влади, порушує принципи верховенства права, справедливості й рівності перед законом, відповідальності за вчинене діяння, чесної конкуренції; призводить до зростання тіньової економіки та падіння авторитету держави у міжнародному співтоваристві. За умов відсутності системної протидії корупції з боку держави та суспільства вона здатна до поширення та вкорінення у суспільних відносинах і в державній системі в цілому [1, с. 4].

Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України [2].

Так, перші кроки у цьому напрямку уже зроблені із прийняттям 14 жовтня 2014 року Закону України «Про запобігання корупції» [3], який набув чинності 24 квітня 2015 року та Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014–2017 роки» [4]. Ці закони визначають правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Слідом за ними 25 жовтня 2014 року був прийнятий Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [5]. На виконання Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014–2017 роки» Кабінет Міністрів України прийняв постанову №265 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні на 2015–2017 роки» [6].

Відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Основними принципами діяльності Національного антикорупційного бюро України є:

- верховенство права;
- повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина;
- законність;
- безсторонність та справедливість;
- незалежність Національного бюро та його працівників;
- підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам;

- відкритість для демократичного цивільного контролю;
- політична нейтральність і позапартійність;
- взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями.

Завданням Національного антикорупційне бюро України є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [5].

Отже, основною метою державної політики запобігання корупції є виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкова відповідальність винних у їх вчиненні. Стратегічним напрямом запобігання передумовам корупції та їх нейтралізації є послідовна демократизація всіх сфер суспільного життя, розвиток громадянської свідомості та активності у загальному контексті побудови демократичної держави. Демократизація, відкритість влади, прозорість та зрозумілість для населення державних рішень, діяльності управлінського апарату, розвиток громадянського суспільства – найважливіші важелі запобігання корупції [7].

Література:

1. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. – Івано-Франківськ, 2012. – 237 с.
2. Антикорупційне законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zapobigannya-proyavam-orupts/antikoruptionsiyne-zakonodavstvo-ukraini>.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 156.
4. Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014 – 2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 134.
5. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України 25 жовтня 2014 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 104.
6. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні на 2015 – 2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 265 від 29 квітня 2015 року // Офіційний вісник України 2015. – № 38. – Ст. 108.

7. Питання юридичної теорії і практики // Вісник Вищої ради юстиції. – № 1 (5). – 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik05_09.pdf

Дроздова І. В.,

*доцент кафедри адміністративних та цивільно-правових
дисциплін факультету № 3 (м. Івано-Франківськ),
кандидат юридичних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

Відповідно до статті 65 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [1], за вчинення корупційних правопорушень особи, зазначені в частині першій цієї статті, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку. Враховуючи складність кваліфікації таких правопорушень, пов'язаних з корупцією, законодавець передбачив певні особливості їх документування. Проблема документування правопорушень, пов'язаних з корупцією, набуває особливої актуальності в період формування антикорупційного законодавства України та реформування державних суб'єктів протидії корупції.

Розглянемо особливості документування правопорушень, пов'язаних з корупцією, більш детально.

Перше, що заслуговує на увагу, це суб'єкт корупційного правопорушення. За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи підлягають адміністративній відповідальності тільки у випадку, якщо належать до переліку таких осіб, визначеному частиною першою статті 3 цього Закону:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої

влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби;

ґ) судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи;

є) члени Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених цим Законом.

Склади так званих адміністративних корупційних правопорушень містяться в особливій частині КУпАП [2], в окремій главі 2-го розділу – в главі 13-А КУпАП, редакція яких претерпіла суттєві зміни у 2014–2015 роках:

Стаття 172-⁴. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Стаття 172-⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків

Стаття 172-⁶. Порушення вимог фінансового контролю

Стаття 172-⁷. Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Стаття 172-⁸. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень

Стаття 172-⁹. Невжиття заходів щодо протидії корупції

Стаття 172-⁹⁻¹. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням.

Відповідно до статті 15 КупАП, за вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, військовослужбовці та інших особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

Щодо строків притягнення до адміністративної відповідальності, то в Кодексі України про адміністративні правопорушення стаття 38 передбачає, що адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Особливими є також строки розгляду таких адміністративних справ. Виключно для справ про адміністративні корупційні правопорушення закон дозволяє суду зупиняти строк розгляду справи, у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відрадженні чи на лікуванні, у відпустці тощо).

Особливістю юридичної відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень слід зазначити і встановлений порядок внесення відомостей про осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, що формується та ведеться Національним агентством :

- про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення;

- про осіб, які входять до особового складу органів, що провадять оперативно-розшукову або розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність, належність яких до вказаних органів становить державну таємницю, та яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, вносяться до розділу з обмеженим доступом Єдиного державного реєстру;

- про осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Зазначені відомості протягом трьох робочих днів з дня надходження з Державної судової адміністрації України до Національного агентства електронної копії рішення суду, яке набрало законної сили, з Єдиного державного реєстру судових рішень. про фізичних осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Відомості про накладення дисциплінарного стягнення за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження до Національного агентства від кадрової служби державного органу, органу місцевого самоврядування, а також підприємства, установи та організації завіреної в установленому порядку паперової копії наказу про накладення дисциплінарного стягнення.

Зрозуміло, залишатиметься ще достатньо питань щодо особливостей притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Сподіваємось на черговий етап внесення змін та доповнень до законодавства України, який буде здійснений після апробації положень, внесених в корупційне законодавство у 2015 році.

Література:

1. Про запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Єсімов С. С.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Фот І. О.,

*студент 4 курсу факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ І СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Необхідність дослідження проблем створення правових механізмів і системи заходів протидії корупції в органах місцевого самоврядування обумовлена потребами громадян в отриманні значного спектра якісних державних послуг. Водночас слід зазначити, що в сучасних умовах не сформована єдина система правового регулювання протидії корупції (цілісна сукупність нормативних актів, об'єднаних єдиною метою, спільністю предмету та методу правового регулювання). Норми права, спрямовані на протидію корупції, перебувають в різних галузях права та розташовуються в нормативно-правових актах різного рівня. У зв'язку з цим доцільно проаналізувати основні напрямки впливу на досліджувані правовідносини за допомогою реалізації антикорупційного потенціалу нормативних приписів органів місцевого самоврядування.

Профілактика корупції – важливий напрям антикорупційної діяльності. По-перше, це виконання вимог, що пред'являються до кадрів у сфері місцевого управління. Зокрема, певні кваліфікаційні вимоги пред'являються до громадян, які претендують на заміщення посад служби в органах місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України від 07.06.2001 № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування» [1] кваліфікаційними вимогами до заміщення посад в органах місцевого самоврядування є рівень професійної освіти, стаж служби в органах місцевого самоврядування або стаж роботи за фахом, професійні знання та навички, необхідні для виконання посадових обов'язків. Кваліфікаційні вимоги до рівня

професійної освіти, стажу служби в органах місцевого самоврядування або стажу роботи за спеціальністю, професійним знанням і навичкам, необхідним для виконання посадових обов'язків, встановлюються правовими актами на основі типових кваліфікаційних вимог для заміщення посад служби в органах місцевого самоврядування, які визначаються типовими посадовими обов'язками відповідно до класифікації посад служби в органах місцевого самоврядування.

Проведення конкурсу при вступі громадян на службу не є імперативною нормою. Разом з тим відсутність в законі вказівки на обов'язковість конкурсної процедури істотно знижує антикорупційний потенціал даної профілактичного заходу. Дослідники, зокрема, відзначають, що підставою набуття статусу службовця органів місцевого самоврядування має стати прийняття на посаду за конкурсом [2, с. 10].

Організація перевірки достовірності поданих громадянином персональних даних та інших відомостей під час вступу на службу закріплена за кадровим органом. Разом з тим фахівці відзначають, що контроль прозорості доходів службовців органів місцевого самоврядування повинна здійснювати спеціальна незалежна служба, а не кадрові підрозділи. Новацією законодавства про службу в органах місцевого самоврядування є положення про неподання службовцям відомостей або подання завідомо недостовірних або неповних відомостей про свої доходи, витрати, майно та зобов'язання майнового характеру, а також подання завідомо неправдивих відомостей про доходи, витрати, про майно і зобов'язання майнового характеру дружини (чоловіка) і неповнолітніх дітей як підстава для звільнення з служби в органах місцевого самоврядування. Таким чином, неточності і недоліки (включаючи неповноту відомостей) в експонованих службовцям документах майнового характеру тягнуть юридичну відповідальність. Відповідальність службовця також настає і за завідомо неправдиві відомості в податкових деклараціях дружини (чоловіка) і неповнолітніх дітей. У законодавстві значний період застосовується поняття «члени сім'ї», до яких відносять подружжя, батьки, діти. Разом з тим законодавство про корупцію обмежує склад членів сім'ї. Обов'язок декларувати доходи

покладається тільки на службовця. Декларування доходів членів сім'ї публічних службовців є поширеною превентивною антикорупційним заходом.

По-друге, Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції» містить вказівку на профілактичні заходи, обумовлені позицією суспільства. Формування нетерпимості до корупційної поведінки - результат не тільки державної політики, а й багатьох інших факторів, серед яких розвиток форм громадського контролю за дотриманням законодавства про протидію корупції [3]. Безсумнівно, основним правовим актом, що забезпечує право громадян на участь в громадському контролі, є Конституція України. Конституція як норма прямої дії спрямовує на створення правових основ організації та здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, що здійснюють окремі публічні повноваження. Нормативно визначено правові засади організації та здійснення громадського контролю, його цілі, завдання та форми, передбачається статус суб'єктів громадського контролю, їх основні права та обов'язки, способи здійснення ними громадського контролю, способи визначення та оприлюднення результатів громадського контролю. Правову основу участі громадян в організації громадського контролю складають і закони України. Створені і діють різноманітні громадські об'єднання проти корупції: Національний антикорупційний комітет, Громадський рух «Проти корупції» тощо.

По-третє, дієвим засобом профілактики корупції є контрольна діяльність представницьких органів місцевого самоврядування. Загальноновизнаними формами та способами такого контролю є: участь депутатів в призначенні та звільненні з посади глави адміністрації місцевого органу, контроль за використанням коштів бюджету та затвердження звіту про виконання бюджету (через рахункову палату, контрольні управління), депутатські запити, депутатські слухання. Порядок здійснення контролю представницькими органами визначається законом.

У зв'язку з цим обґрунтованою є необхідність створення єдиного механізму контролю за діяльністю місцевих органів

влади в частині боротьби з корупцією та запобігання неефективному розпорядженню коштами місцевих бюджетів. Основна роль в даному механізмі повинна належати контрольно-рахункових органів. Доцільно наділити контрольно-рахункові органи місцевих органів реальними повноваженнями щодо попередження корупції, неефективного використання власності, припинення зазначеної діяльності, аж до тимчасового відсторонення службовців від займаних посад (до прийняття відповідним судом рішення по суті).

По-четверте, слід відмітити значення інститутів антикорупційної та громадської експертиз як способів усунення нормативних дефектів, що допускають зайву свободу адміністративного розсуду. На думку ряду дослідників, саме громадська експертиза законодавства здатна істотно знизити його корупціогенність. Проекти нормативно-правових актів місцевих органів влади слід піддавати широкому громадському обговоренню, своєчасно публікуючи їх на офіційних сайтах органів місцевого самоврядування. У нормативних документах слід передбачити обов'язкове проведення незалежної антикорупційної експертизи чи обов'язкову участь в ній незалежних експертів – представників громадських організацій або навчальних закладів [4]. На нашу думку, на законодавчому рівні слід вирішити питання про співвідношення різних видів експертизи нормативних правових актів – юридичної, антикорупційної, громадської.

Основні напрямки діяльності органів місцевого самоврядування щодо підвищення ефективності протидії корупції пропонується охарактеризувати наступним чином.

Усунення необґрунтованих заборон і обмежень у галузі економічної діяльності стає основним завданням поточних реформ, позначеної практично у всіх документах програмного характеру, включаючи укази Президента України. Не піддається сумніву, що надмірне адміністрування сприяє корупції. Відносно малого бізнесу впроваджено цілу низку заходів, спрямованих на спрощення ведення підприємництва в цілому. Передача частини функцій саморегульованим організаціям відзначена в Концепції адміністративної реформи.

Законодавчого і організаційного вдосконалення вимагає процес використання комунального майна та ресурсів, а також

порядок передачі прав на використання такого майна і його відчуження.

Слід також зазначити доцільність змін в сфері організації та діяльності апарату системи місцевого управління: підвищення рівня оплати праці та соціальної захищеності службовців; скорочення чисельності службовців з одночасним залученням на службу кваліфікованих фахівців; вдосконалення порядку проходження служби в органах місцевого самоврядування; посилення контролю за вирішенням питань, що містяться у зверненнях громадян і юридичних осіб; підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб за невжиття заходів щодо усунення причин корупції.

Перелічені напрямки передбачають якісні зміни в діяльності органів місцевого самоврядування, включаючи оновлення складу службовців, підвищення оплати праці з метою усунення економічної передумови корупції. Удосконалення порядку проходження служби в органах місцевого самоврядування здатне привести до формування управлінської еліти, що складається з професіоналів. Підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб за невжиття заходів щодо усунення причин корупції слід розцінювати як елемент профілактичного антикорупційного механізму та перспективу посилення конкретних заходів юридичної відповідальності.

Література:

1. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III // Відомості Верховної Ради, 2001. – № 33. – Ст. 175.
2. Гвоздецький В.Д. Оновлення адміністративно-правового механізму запобігання і протидії корупції в Україні, урухомлене революцією гідності / В. Д. Гвоздецький // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право 2014. – № 4 (75). – С. 4–24.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
4. Ортинський В. Л. Правові питання організації проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів / В. Л. Ортинський // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка», юрид. науки. – 2015. – № 813. – С. 66–71.

Жидецький Ю. Ц.,
доцент кафедри соціальних дисциплін,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Ратнова А. В.,
слухач магістратури факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ (НА ПРИКЛАДІ СІНГАПУРУ ТА ІТАЛІЇ)

Корупція є одним з пороків людства, яка впливає на ефективність розвитку цивілізації. Більшість провідних країн світу пройшли свій шлях у подоланні корупції. Для України є важливим узагальнити міжнародний досвід боротьби з корупцією та обрати ефективні реально дієві механізми протидії корупції.

До основних причин, які є характерними для виникнення бюрократичної корупції доктор Леслі Палмір відносить наступні: 1. Низька заробітна плата; 2. Існування можливості для вчинення корупційних діянь. 3. Низький ризик виявлення корупції і покарання. На його думку, бюрократична корупція ґрунтується не на конкретному факторі, а на їх балансі [3].

Ці причини виникнення корупції притаманні, в принципі, усім країнам світу, проте кожна з держав має свої специфічні риси, що пов'язані з певними історичними, політичними, економічними та іншими чинниками. Відповідно, боротьба з корупцією у кожній країні проводиться по-різному.

Цікавий для порівняння досвід антикорупційної боротьби в Італії та Сінгапуру. Відповідно до даних міжнародної організації по боротьбі з корупцією Transparency International щодо індексу сприйняття корупції у світі протягом 2015 року Україна посідає 130 місце, Італія – 61, Сінгапур 8 з 167 існуючих позицій [1].

Так, наприклад, відомою операцією з викоренення корупції в Італії, що тривала в 90-х роках ХХ століття є операція, що отримала назву «Чисті руки». Ще наприкінці 1980-х рр. Італії посилювалася боротьба з злочинним світом. У ході слідства над мафіозі виявилось, що чимало державних урядовців, лідерів

партій пов'язано із мафією. Розміри корупції виявилися величезними: тільки протягом 1992–1994 рр. було заарештовано 4525 людей, головним чином підприємців і бізнесменів. У справі про корупцію було втягнуто 1069 політичних діячів всіх рівнів, від міністрів до депутатів, мерів і членів сільрад. Десятеро арештованих, під тягарем ганьби чи таких, що вважали себе неправильно звинуваченими, закінчили життя самогубством у в'язниці. Операція справила величезний вплив на політичне життя країни. До відповідальності притягнули лідерів всіх партій правлячої коаліції, які були корумпованими, окрім того, якісні зрушення сталися і в напрямі боротьби з мафією.

Причини виникнення корупції у цій країні потрібно шукати в особливостях італійської політичної системи. Італія була одним із рідкісних у розвинених країнах прикладів «заблокованої демократії». Майже щороку мінявся склад уряду, але у владі залишалися одні і ті ж люди. Протягом понад півсторіччя опозиція ніколи не перетворювалася на більшість. Тому виникали деякі риси, характерні для тоталітарних режимів: можновладці розуміли, що вони цю владу ніколи не втратять. Історичний досвід підтверджує, чим довше одні й ті ж люди тримають у руках кермо влади, тим більше вони схильні до спокуси корупцією: вся система стає корумпованою. Україна і Росія все ще стогнуть під тягарем цієї спадщини [2].

Ситуацією, що виникла внаслідок операції «чисті руки», вміло скористався спритний підприємець-«олігарх» Сильвіо Берлусконі, найбагатша людина країни, джерела багатства якої, однак, невідомі, йому приписували також зв'язки з сицилійською мафією. Сам Берлусконі – фігурант у процесах з питань корупції. Крім того, він розглядає державу як свою особисту власність, править авторитарними методами, парламент під його впливом приймає закони, які служать виключно його інтересам. На жаль, можна сказати, що операція «Чисті руки», незважаючи на добрі наміри її ініціаторів, Італії не допомогла. Вона розвалила стару систему, не замінивши її новою, більш здоровою. Хочеться сподіватися, що Україна уникне цієї долі [2].

Мішель Ніколетті, депутат парламентської асамблеї Ради Європи про досвід Італії у боротьбі з корупцією розповів, що у

питанні боротьби з корупцією не може бути вчителя і учня. Італія має велику проблему з корупцією, проте за останні роки в Італії було зроблено багато для подолання корупції в сфері законодавства, створенні спеціальних органів для боротьби з нею. На сьогодні найбільший успіх – це саме створення незалежного антикорупційного органу [4].

Однією з найбільш вражаючих є історія Сінгапуру. За тридцять років він зміг перетворитись з занедбаного країни третього світу на одного з Чотирьох Азіатських Тигрів. Можна впевнено сказати, що таким Сінгапур став завдяки політиці прем'єр-міністра Лі Куан Ю, який очолював державу від першого дня її незалежності [5].

Одним з перших завдань, якої зайнялася команда Лі Куан Ю, стало знищення корупції та підвищення довіри і поваги до держави серед населення.

В 1960 році з прийняттям Акту з протидії корупції розпочалася комплексна антикорупційна стратегія, яка ґрунтувалася на мінімізації чи повному знищенні можливостей і стимулів для корупціонерів.

Антикорупційна кампанія складалася з чотирьох елементів, першим з яких стало створення потужної незалежної служби по боротьбі з корупцією – Бюро з розслідування корупції (далі – БРК). Лі Куан Ю значно посилив роль БРК, підпорядкував його прем'єру Сінгапуру і наділив майже безмежними повноваженнями.

Паралельно всіх чиновників і їхні родини позбавили недоторканності. Агенти БРК отримали право перевіряти банківські рахунки, майно не лише самих чиновників, але і їхніх дітей, дружин, родичів і навіть друзів. У 1989 р. максимальну суму штрафу за корупційні дії збільшили з 10 до 100 тисяч сінгапурських доларів. Дача неправдивих показань БРК або введення слідства в оману карається тюремним ув'язненням і штрафом до 10 тисяч сінгапурських доларів.

Другий елемент антикорупційної програми: в Сінгапурі була фактично введена презумпція винності агента уряду, будь-якого державного відомства чи державної громадської організації. У 1960 р. був прийнятий закон, який дозволяв вважати доказом хабара те, що обвинувачений жив не за

статками або володів об'єктами власності, які він не міг придбати на свої доходи, як підтвердження того, що обвинувачений отримував корупційні доходи. Будь-яке винагорода, отримана чиновником від особи, що шукала зв'язки з урядом, буде вважатися заплаченим корупційним шляхом як стимул чи нагороди, поки не доведено протилежне.

Третій елемент – були радикально підвищені зарплати чиновників. Лі Куан Ю стверджував, що держслужбовцям варто платити найбільші зарплати тому, що вони заслужили це, уособлюючи порядний і чесний уряд. Якщо їм недоплачувати, вони можуть піддатися спокусі і залучитися до корупційної дії.

Підвищення зарплат призвело до того, що в державний сектор перейшли кращі фахівці. Коли в країні почався швидкий економічний підйом, заробітна плата чиновників почала зростати пропорційно доходам приватного сектора. Держслужбовцям та суддям, що займають відповідальні пости, були підняті зарплати до рівня топ-менеджерів приватних корпорацій.

Четвертий елемент – формування незалежних, об'єктивних ЗМІ, які висвітлювали всі знайдені факти корупції. Чиновник, спійманий на надмірній витраті, хабарі, відразу ж стає «героєм» перших шпальт [6].

Необхідно сказати, що не всі країни можуть повністю перейняти досвід Сінгапуру по боротьбі з корупцією в силу унікальних історичних, географічних, економічних, демографічних особливостей цієї країни, а також підняття зарплати політичним лідерам і чиновниками, як метод протидії корупції, потребує серйозних економічних і політичних реформ.

Проте ставлення до діяльності Лі Куан Ю є двозначним та має не тільки прихильників, але й противників. Шлях Сінгапуру не має нічого спільного з демократією, Сінгапур – це фактично однопартійна країна, бо одна партія домінує в політичному житті з 1959 року, практично немає свободи слова.

Сінгапур – рідкий випадок, коли економічне процвітання держави не іде рука об руку з демократією. Частково це викликано невеликими розмірами країни, частково з китайським менталітетом, проте будучи фактично диктатурою ця країна демонструє блискучу ефективність державної машини та культури.

На прикладі Сінгапуру, бачимо що впорядкування держави йшло зверху, одною особою. Лі Куан Ю підняв низький рівень правосвідомості і правової культури, позбувся правового нігілізму, усунув суперечності в суспільстві, прояви суспільної кризи, хиткість соціального становища, безробіття, розбіжності рівня розвитку продуктивних сил і потреб суспільства, розрив між багатими і бідними шарами населення, подолав суперечності нормативно-правових актів, прогалини в законодавстві, зловживання владою, слабку діяльність правоохоронних органів та інше.

Таким чином, з історії Італії та Сінгапуру можна побачити, що боротьба з корупцією потребує багато сил і засобів, та не завжди досягає омріяних результатів. Якщо в прикладі Італії, операція «чисті руки» лише на деякий час очистила державну систему від корупції і впливу мафіозних угруповань, то Сінгапур відносно швидкими і впевненими кроками майже повністю позбувся її. Якщо у Італії боротьбу з корупцією розпочали прокурори з затримань корупціонерів і ведення судових процесів щодо них, то у Сінгапурі – з уведення відповідного нормативно-правового акту, поступового зменшення причин виникнення корупції, збільшення покарань за їх вчинення, підвищення заробітних плат державним службовцям.

Тому, корупція – складне явище, яке включає в себе якість державного управління, національні традиції, уявлення про норми моралі. Для боротьби з корупцією у різних країнах не можливо використовувати одні і ті ж методи і засоби, реформи. В Україні корупція та хабарництво просто як рак проникли у всі державні ланки. Люди просто привикли платити, та не можуть, мабуть, уявити що можна якось без цього.

Суттєвим гальмом також є недосконала система нормативно-правових актів. Велика кількість суперечливих норм, відсутність певних норм що повинні регулювати правові відносини, можливість нівелювати правом, тлумачити по-різному, дає можливість вчиняти різного роду порушення і уникати покарання. Низька правосвідомість громадян сприяє постійному поширенню корупції у різні ланки державної системи.

Аналіз сучасних соціально-політичних подій в Україні вказує, що її громадяни поступово усвідомлюють можливість змін

у державі, впливу на неї, проте не зовсім розуміють яким саме способом можна це зробити, а відсутність нових лідерів на політичній арені призводить до певної зневіри. У соціуму зростає переконання про необхідність замінити стару корумповану систему.

Корупція у вищих органах влади породжує її у нижчих органах влади, адже багато громадян постійно дивляться своїх обранців, та беруть приклад. Якщо їм дозволено порушувати закон, то чому ж і іншим не можна, якщо вони залишаються не покараними, то чому інших можна карати. Відповідно до теорії розбитих вікон Джеймса Вілсона недотримання оточуючими одних правил може підштовхувати людей до порушення інших, тобто явні ознаки безладу і недотримання людьми прийнятих норм поведінки провокують оточення теж забути про правила. Держава декларує такі цінності, як чесність, порядність, принциповість, приймає цілий масив нормативно-правових актів для боротьби з корупцією. А в усіх засобах масової інформації транслюють та публікують розважальні матеріали (телесеріали, фільми, гумористичні виступи, статті), в яких демонструється процес отримання хабарів працівниками державних служб. І це, вважається, нормально, люди сміються, нікого це не дивує і не обурює, бо всі так звикли, це вже стало буденністю.

Необхідно визначати цінності та створювати ідеологію, а тоді приводити законодавство у відповідність до останніх і починати тривалий процес виховання людей. І коли поняття «справедливість» буде не в думках одиниць, а у свідомості більшості, тоді зникне потреба в ухваленні надмірної кількості законів, щоб регламентувати діяльність громадян.

Література:

1. Transparency International. Візуалізація даних індексу сприйняття корупції у світі за 2015 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ti-ukraine.org/CPI-2015/visual_data_CPI-2015
2. Бенсі Д. «Чисті руки» знову стали «брудними». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/den-planeti/chistiruki-znovu-stali-brudnimi>
3. Боротьба з корупцією в Сінгапурі: що можна дізнатися? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru-90.ru/node/1487>

4. Власенко В. Мішель Ніколетті: Найважче з корупцією боротись там, де вона злилась з менталітетом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/мішель-ніколетті-найважче-з-корупцією-боротись-там-де-вона-злилась-з-менталітетом/a-19027399>
5. Саліженко Ю. Як зробити мегаполіс комфортним для життя: Сінгапур. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://platforma/magazine/text-sq/pb/comfortable-singapore/>
6. Як перемогли корупцію в Сінгапурі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ar25.org/article/yak-peremogly-korupciyu-v-singapuri.html>

Люшик О. М.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Дмитрук Р-А. Р

*студентка 3 курсу факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЙНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНІ

Розбудова європейської правової держави та громадянського суспільства в Україні вимагає викорінення негативних соціальних чинників. Серед яких одним з перших виступає корупція, яка є визнаним явищем в українському суспільстві. Вона перешкоджає демократичним змінам, зводить нанівець важливі реформаторські починання. Успішне розв'язання проблеми протидії корупції є пріоритетом держави, і оскільки Україна проголосила європейський вибір, особливої актуальності набуває досягнення відповідності між задекларованими цілями і повсякденною дійсністю.

Світова спільнота розглядає корупцію на сучасному етапі як одну з найбільших загроз правопорядку, демократії, правам людини, чесності та соціальній справедливості, що заважає економічному розвитку та становить реальну загрозу моральним підвалинам суспільства. Принципово важливим є розуміння того, що корупція унеможливорює побудову громадянського суспільства. Тому головне місце в антикорупційній діяльності посідає ставлення до цієї проблеми з боку владних

структур, керівництва держави, їхня безпосередня участь в організації рішучої та безкомпромісної протидії корупційним виявам [1, с. 169].

За даними неурядової організації Transparency International протягом останніх років, Україна за рівнем корупції посідала: у 2005 р. – 107-ме місце (з 158 країн) з балом 2,6; у 2006 р. – 99-е місце (з 163 країн) з балом 2,8; у 2007р. – 118-е місце (з 180 країн) з балом 2,7; у 2008 р. – 134-е місце (з 180 країн) з балом 2,5; у 2009 р. – 2,2 бали і це приблизно на 158 місці серед 190 країн світу; у 2010 р. – 2,4 бали (134–143 місце серед 178 країн, охоплених індексом). З наведених даних можна констатувати що переважна більшість населення України сприймає корупцію як звичайне явище і не намагається їй активно протидіяти.

Термін « корупція» походить від латинського «corruptio», що тлумачиться як «підкуп, продажність громадських та політичних діячів, посадових осіб». Проте на сьогодні немає чітко сформульованого поняття «корупція». Сучасні міжнародні нормативно-правові документи трактують корупцію по-різному. Так Міждисциплінарна група з корупції Ради Європи подає дещо ширше визначення: «Корупція – це хабарництво та будь-яка інша винагорода особі, якій доручено виконання певних обов'язків у державному або приватному секторі, що веде до порушень зобов'язань, покладених на неї за статусом державної посадової особи, приватного співробітника, незалежного агента, або іншого роду відносин з метою отримати будь-які незаконні вигоди для себе та інших» [2, с. 37]. У Кодексі поведінки посадових осіб, який був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р., корупція трактується як «... скоєння певних дій при виконанні обов'язків, або у зв'язку з цими обов'язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів, чи їх незаконне одержання всякий раз, коли має місце така дія або бездіяльність». Таке визначення містить не лише одержання посадовою особою матеріальних цінностей, а її службову поведінку [3, с. 22].

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про запобігання корупції» [4], корупція – це використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийнят-

тя обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Корупція в адміністративно-правовому розумінні являє собою систему публічних відносин, засновану на передбачених конкретним складом корупційного адміністративного правопорушення діяннях публічних посадових осіб.

Поширенню корупції в Україні сприяють історичні, економічні, політичні, організаційно-управлінські, правові, ідеологічні та морально-психологічні фактори. Серед основних причин розповсюдження корупції в Україні можна виділити: 1) неефективність державного управління; 2) трансформацію психології та моралі всього суспільства внаслідок економічної та політичної нестабільності. Тому при вирішенні проблеми корупції треба спиратися на два фактори: на державу і на суспільство [5, с. 12].

Серед причин корупції в Україні часто згадується «радянська спадщина». До певної міри це твердження не суперечить дійсності. Зростання величезного апарату контролю за виробництвом і розподілом, поширення тіньової економіки, що почалося ще в період процвітання планової системи, відмова України від проведення люстрації – тобто заборони колишнім компартійним діячам займати відповідальні посади в урядових структурах нової держави, створили сприятливі умови для перерозподілу власності і перетворення влади на чи не єдине джерело збагачення [6]. Як вважають М. Камлик і Є. Невмержицький, значною мірою корупцію стимулює наявність значних залишків старої командно-адміністративної системи як надмірно великого управлінського апарату з необґрунтовано широкими повноваженнями, зокрема розпорядчодозвільного змісту, та переважання в ньому, передусім за рахунок керівних посад, службовців старої генерації з консервативною психологією, які не сприймають потреби демократичних перетворень [7, с. 62].

Отже, корупція – це явище яке було присутнє в Україні завжди. Тому для боротьби з ним необхідна ініціатива органів

державної влади і суспільства зокрема. Щодо заходів які можна назвати ефективними для подолання корупції можемо назвати: забезпечення верховенства права, законності, комплексне здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів, пріоритетність запобіжних заходів, невідворотність відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, відкритість та прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, участь громадськості у заходах щодо запобігання і припинення корупції.

Література

1. Борисов В. Громадянське суспільство та питання подолання корупції / В. Борисов, О. Кальман // Вісник академії правових наук. – 2005. – № 2. – С. 168–173.
2. Мазур І. Корупція як інститут тіньової економіки / І. Мазур // Економіка і право. – 2005. – № 8. – 34–38 с.
3. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. В. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року № 1700-VII [Електр. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
5. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. І. Яцків; Відкритий Міжнародний Університет Розвитку Людини «Україна». – Київ, 2011. – 18 с.
6. Підлуська І. Вирішення проблеми корупції: від проголошення боротьби з корупцією до скорочення корупційних можливостей / І. Підлуська. – К. Фонд «Європа XXI» [Електроний ресурс] // – Режим доступу: www.ua.org.ua/brochure/2000/002/009.html.
7. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К.: Знання, 1998. – 179 с.

Йосифович Д. І.,

*професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу факультету № 3,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Адміністративна відповідальність за вчинення корупційних правопорушень у сучасних умовах відіграє важливу роль у системі заходів, спрямованих на запобігання і протидію корупції в Україні. Однією з гарантій належної реалізації цих заходів є функціонування чіткого та зрозумілого процесуального порядку їх застосування. У зв'язку з цим здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією потребує науково обґрунтованого правового забезпечення.

Метою мого виступу є привернення уваги щодо необхідності внесення пропозицій щодо вдосконалення процедури провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією з урахуванням поставлених перед ним завдань, а також узгодження між собою положень КУпАП і чинного антикорупційного законодавства.

Механізм протидії корупції передбачає функціонування спеціально уповноважених суб'єктів у цій сфері, які згідно з частиною першою ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» безпосередньо здійснюють у межах своєї компетенції заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень. До них віднесено органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [1].

Поряд з цим перелік суб'єктів, посадові особи яких уповноважені на складання протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, визначено у ст. 255 КУпАП [2]. Однак внаслідок внесення численних змін до антикорупційного законодавства правом складати протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією досі наділені

органи, що на сьогодні вже не належать до системи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (органи служби безпеки України). Тому ст. 255 КУпАП слід привести у відповідність із частиною першою ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції».

Відповідно до частини першої ст. 256 КУпАП у протоколі про адміністративне правопорушення повинні зазначатися відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності. До таких відомостей про особу правопорушника, окрім його прізвища, ім'я, по батькові, відноситься також інформація про паспортні дані, місце народження та проживання, дату народження.

Специфікою антикорупційного законодавства є те, що відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, вносяться до Єдиного державного реєстру таких осіб, у якому слід вказувати реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Таким чином, у протоколі про адміністративне правопорушення пов'язане з корупцією, а також у постанові про накладення адміністративного стягнення за його вчинення, серед відомостей про особу порушника обов'язково слід зазначати реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

Складною проблемою українського судочинства залишається виконання судових рішень. Це повною мірою стосується й постанов у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Особливістю їх виконання є те, що згідно з частиною сьомою ст. 285 КУпАП їх у триденний строк з дня набрання законної сили направляють до відповідного органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власникові юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності.

За задумом законодавця, це мало б виражатися у звільненні особи з посади, що автоматично усуває можливість виконання

нею функцій держави. Натомість, за даними статистичних відомостей Міністерства юстиції України, лише незначна частина корупціонерів позбуваються своїх посад.

З огляду на сказане вище, вбачається доцільним запропонувати доповнити ст. 172-9 КУпАП частиною 2 такого змісту: «Невжиття передбачених законом заходів щодо звільнення з роботи (служби) особи, визнаної винною у вчиненні корупційного правопорушення – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

Запотічна С. І.,

*слухач магістратури факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В Україні, як і в усьому світі, корупцію віднесено до головних політичних, економічних і соціальних проблем. Вона визнана одним із найзагрозливіших явищ сучасності, що впливає на ефективність діяльності органів державної влади, гальмує економічний розвиток, несе загрозу багатьом елементам конституційного та суспільного ладу, а також національній безпеці держави. Корупція в Україні – це наслідок загальних політичних, соціальних і економічних проблем нашої країни, це негативне явище цілком притаманно державі, яка перебуває на етапі реформування. В Україні ж сьогоднішні масштаби і динаміка корупції створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку нашої країни. Необхідність

невідкладного подолання корупції обумовлюється тим, що вона за ефектом ланцюгової реакції породжує цілий спектр інших системних проблем: загрожує верховенству права, моралі суспільства, стабільності демократичних процесів, підриває основи державного управління, порушує принципи рівності та соціальної справедливості, породжує латентну монополізацію ринку й підриває правові основи вільної, добросовісної конкуренції, призводить до перекосів в оптимальному поєднанні методів адміністративного регулювання й ринкового саморегулювання на всіх рівнях влади та управління. [1, с. 21–22]. Причин процвітання корупції в Україні кілька – і вони в цілому відомі [2]. На думку С. Коненка, це переоцінка цінностей у суспільстві та недостатньо ефективна діяльність керівництва, що може стати негативним прикладом для підлеглих, фінансові проблеми, недостатній відомчий контроль, недостатній ступінь сприйняття до дій, що можуть спровокувати корупційну поведінку, легковажність, наївність, лабільність (нестійкість) [3, с. 5]. Чинник, який сприятливий для корупції, – це громадське ставлення до неї. Сьогодні багато хто просто не уявляє будь-яку діяльність без підкупу когось і, отже, не чинить опору здирицтву. С.В. Степашин зазначає: «Корупція – не просто хабарі, не просто зловживання службовим становищем, не просто завуальовані види підкупу чиновників. Це хвороба більш глибока, яка має у своїй основі психологічну установку використовувати державну службу як невичерпне джерело для досягнення корисливої мети» [4, с. 2]. Морально-психологічні наслідки корупції проявляються в тому, що вона є потужним фактором деморалізації суспільства, девальвації моральних цінностей, деформації індивідуальної та суспільної психології; нищить духовні та моральні цінності; сприяє поширенню у суспільстві кримінальної психології; змінює мотивацію службових осіб у сфері державного управління, а також громадян у різних сферах соціального життя [5, с. 52]. Існування корупції в органах національної поліції загалом дає підстави вважати її вкрай небезпечним явищем – одним із проявів професійної деформації співробітників органів національної поліції. Поширення корупції в органах національної поліції, на мою думку, пов'язане з наступними обставинами: по-перше, органи націо-

нальної поліції – найбільш чисельне відомство; по-друге, сфера діяльності органів національної поліції доволі різноманітна і пов'язана із здійсненням контролю за дотриманням різноманітних правил і приписів у різних сферах (серед них – безпека дорожнього руху, торгівля, міграція населення, охорона громадського порядку, в тому числі превенція правопорушень), в яких зачіпаються найважливіші права і свободи громадян. Питання визначення причин та умов, які зумовлюють корупційні прояви серед працівників органів національної поліції, тісно пов'язане з тими, які характерні для всіх категорій працівників державного апарату. Виділяють два рівні корупції в органах національної поліції – номенклатурна, яка мало виявляється і винні (зазвичай керівник органу внутрішніх справ) рідко притягаються до відповідальності, і низова, яка «демонструється» рядовими співробітниками, чия «діяльність» частіше відображується у вирокі суду. Важко визначити, яка з них є небезпечніша – номенклатурна, яка спричиняє більші збитки суспільству, чи низова, яка дуже поширена і з якою щоденно зіштовхуються громадяни держави. Слід погодитися з думкою Є. В. Невмержицького та Ф. П. Шульженко про те, що збитки, які корупція серед правоохоронних органів завдає суспільству, неможливо виміряти загальною статистикою. Найбільша шкода від цього явища полягає у тому, що це значним чином негативно позначається на довірі суспільства до поліції. Корупція у правоохоронних відомствах викликає занепокоєння суспільства, адже ураження цим явищем значною мірою позначається на дотриманні принципу верховенства права в державі. Багато науковців, які займаються проблемою дослідження корупції, вважають, що її можна обмежити двома способами: за допомогою внутрішніх структур державної влади та організацій, завданням яких є боротьба зі службовими правопорушеннями, а також за допомогою здійснення зовнішнього тиску з боку громадськості [6, с. 158]. Протидія корупції взагалі, в органах Національної поліції, зокрема, справа не одного дня. Якщо подолати це явище відразу неможливо, то потрібно його хоча б мінімізувати, зробивши прояви корупції чимось винятковим. Більшість фахівців дотримуються думки, що головними напрямками протидії корупції серед працівників

органів національної поліції є: а) жорсткий відбір кандидатів на службу та навчання у відомчі навчальні заклади; б) постійний контроль за виконанням службових обов'язків; в) дотримання системи постійної підзвітності за результатами діяльності; г) суворий контроль за дотриманням дисципліни і законності, виконанням вимог статутів, наказів, розпоряджень; д) обов'язкове реагування на скарги та повідомлення про випадки порушень вимог статутів, наказів, положень Етичного кодексу працівника органів національної поліції, зловживань службовими повноваженнями, фактів корупційних проявів та інших порушень, пов'язаних з виконанням службових обов'язків та вчинення протиправних дій поза службою; е) обов'язкове притягнення до відповідальності винних у вчиненні протиправних дій.

Отже, ефективна боротьба з посадовими злочинами не може бути здійснена в результаті разових і короточасних акцій будь-якого ступеня активності та суворості на будь-якому рівні, а потребує довготривалих соціально-економічних, політичних і правових перетворень. Ця діяльність повинна базуватися на поєднанні профілактичних і репресивних заходів на загально-соціальному і спеціально-кримінологічному рівні. На мою думку, ефективність запровадження заходів протидії корупції серед співробітників органів національної поліції залежатиме від системності та узгодженості цих заходів з іншими нормативно-правовими актами, які регулюють питання організації проходження служби у підрозділах органів національної поліції. Основними напрямками протидії корупції серед співробітників органів національної поліції мають бути: 1) удосконалення антикорупційного законодавства; 2) формування в органах національної поліції сучасного управлінського апарату; 3) превенція корупції; 4) удосконалення заходів щодо виявлення, розслідування, розгляд фактів корупційних діянь; притягнення винних осіб, до передбаченої законом відповідальності, за корупційні правопорушення у всіх випадках їх вчинення.

Література:

1. Мельниченко О. Подолання корупції як складова державної політики деїнізації доходів чиновників / О. Мельниченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д.: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2005. – Вип. 4 (22). – С. 20–27.

2. «Революція управлінців» і неефективність державного управління в Україні. – Режим доступу: www.spa.ukma.kiev.ua/visnyk/index.php?op=view&t=2
3. Коненко С. Я. Профілактика та боротьба з корупцією в поліції Німеччини: Із досвіду роботи поліції землі Нижня Саксонія / С. Я. Коненко. – К.: Знання України, 2006. – С. 5.
4. Степашин С. Против криминализации России // Российская юстиция. – 2000. – № 1. – С. 2–3
5. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М.І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – с. 52.
6. Роуз-Екерман Сьюзен. Корупція та урядування: причини, наслідки та зміни / Сьюзен Роуз-Екерман; пер. С. Кокізюка та Р. Ткачука. – К.: К.І.С., 2004. – с. 158.

Кісіль Р.-В. В.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Денисюк М. А.,

*здобувач вищої освіти факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ВЕКТОРНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ МОДЕЛЕЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КОРУПЦІЇ ЯК КОМПЛЕКСНОГО ДЕСТРУКТИВНОГО ЯВИЩА

Споконвічною проблемою, пов'язаною з функціонуванням політико-територіальної організації публічної влади у соціально-неоднорідному середовищі є феномен корупції. Проблемі генези цього соціального явища приділяється значна інформаційно-довідкова частина більшості правових досліджень у даній сфері, а отже аксіоматичною вважаємо сентенцію про виключну необхідність комплексного дослідження та пізнання корупції для продукування дієвого механізму протидії останній. Апріорним моментом у пізнанні комплексної суті певного явища є ідентифікація його основоположних характеристик для перспективної їх консолідації у цілісній функціональній

дефініції, котра і виступатиме в якості первинно-проміжної біфуркаційної позиції у тривалому процесі рефлексії поліаспектного, та в силу цього вкрай складного для пізнання, феномену корупції [1]. З метою якомога-ширшого висвітлення сутності корупції, як об'єкта гносеологічного дослідження правової доктрини, найактуальнішим вважаю компаративістично-аналітичний підхід дослідження з планомірною та всесторонньою репрезентацією концептуальних моментів, що визначають правильність чи хибність у процесі трактування досліджуваного явища. Значний обсяг публікацій та дискусій з приводу проблематики корупції та явищ з нею пов'язаних змушує вдатися до загальнотеоретичної класифікації підходів дослідження у цій площині. Вважаємо за доцільне виокремити такі дискурси наукового дослідження корупції:

– *філософський*. Вираз суті корупції проектується через призму загально-емпіричних знань та філософських вчень про буття та знаходить свій прояв у формі метафор, алегорій, приказок, компаративістичних досліджень тощо;

– *загально-правовий, або ж «міжгалузевий»*. Трактування корупції в рамках цього підходу полягає у комплексному правовому визначенні корупції як складного, поліаспектного юридично-значущого явища, соціальна сутність якого визначається множиною якісно-своєрідних за іманентними правовими характеристиками правопорушень різного рівня суспільної небезпечності, середовищем емергування котрих є процес організації та практичної реалізації управлінської діяльності за обов'язкової партисипації офіційно-уповноваженого суб'єкта управління;

– *кримінально-правовий*. Прихильники цієї концепції правової ідентифікації проблематики корупції відстоюють позицію необхідності зведення її соціально-правової суті до абсолютно-визначеного континіуму суспільно-небезпечних діянь, які формалізовані законодавством конкретної держави як злочини;

– *кримінологічний*. Визначальною особливістю даного підходу є акцентуація на детермінантах та соціометрично-акметичних показниках корупції, як явища, що піддається математично-аналітичному виміру;

– *соціальних релятивацій*. В контексті цього підходу корупція набуває суті комплексу соціальних умов, процесів та зв'язків, які опосередковують використання влади та статусу, обумовленого займаною посадою з метою провадження комерційної їх експлуатації для сатисфакції особистих чи корпоративних потреб та інтересів корупціонера;

– *морально-правової дисфункції*. Особливістю зазначеного підходу є інтеграція у площину явищ, що у своїй єдності складають феномен корупції, не лише правових, але й морально-психологічних девіацій.

Незважаючи на численність індіферентних за теоретико-методологічними підходами векторів інтерпретації епісоціального феномену корупції, сучасною юридичною доктриною досі не вирішено есенційних дилем на кшталт: сутності та дефініції даного явища, сфери його існування, основних детермінуючих факторів (причин та умов емергенції корупційних деліктів), соціально-правових наслідків та ролі корупції у сучасному соціально-політичному бутті. Причиною наведеної доктринально-правової аномії, на думку автора, виступає відсутність єдиної дискурсивної методики у процесах рефлексії даного явища, внаслідок чого, евристично-прогностичний потенціал правової науки евапоризується у контексті численних конфронтацій деструктивного типу. Оптимальним методом вирішення даної проблеми слід визнати уніфікацію теоретико-методологічного підґрунтя аналітичних процесів у ході дослідження явища корупції, розробка та практична інтеграція котрого повинна бути здійснена за допомогою інструментарію філософії права як фундаментальної сфери пізнання феноменологічного ряду юриспруденції. Лише притримуючись концепту, запропонованого філософсько-правовою парадигмою можливо сформувати універсальний, інтегративний підхід до дослідження такого соціо-деструктивного явища як корупція, мінімізувавши при цьому стагнаційний ефект, детермінований вузькогалузевим, спеціалізованим дослідженням останнього, що властивий окремим галузям права.

Література:

1. Кісіль Р.-В. В. Поліхронний ретроспективний аналіз епісоціального феномену корупції у політико-правовому континіумі Російської Імперії та України в добу гетьманату / Р.-В. В. Кісіль // Митна справа. – 2012. – № 3 (81) – С. 72 – 79.

Кіцул Ю. С.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція є широко поширеною проблемою в Україні. У 2014 році в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International Україна зайняла 142-ге місце зі 175 країн, що досліджувалися (поряд з Угандою і Коморськими Островами). Ще в 2007 році Україна займала 118-те місце (зі 179 країн, що досліджувалися протягом року). Міжнародна аудиторська компанія Ernst & Young у 2012 році поставила Україну в трійку найбільш корумпованих країн світу разом з Колумбією і Бразилією.

Хабарі даються для того, щоб отримувати публічні послуги в конкретний момент чи на постійній основі. Українці кажуть, що вони дають хабарі, бо думають, що це нормально й очікувано. Деякі з найбільших хабарів оцінювалися більш як в 1 млн. доларів США. Соціологічне опитування Management Systems International (MSI) за 2008 рік показало, що найвищі рівні корупції спостерігалися в техногледі (57,5%), міліції (54,2%), охороні здоров'я (54%), судах (49%) і вищій освіті (43,6%) [6].

В Україні спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Служба безпеки України.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» суб'єктами, на яких поширюються дія цього Закону, є осо-

би, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України; особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України; посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України; члени Національного агентства з питань запобігання корупції; поліцейські [1].

Згідно з Розділом IV Закону України «Про Національну поліцію» поліцейські підрозділи в Україні наділені повноваженнями щодо запобігання та протидії корупційним правопорушенням, а саме: здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню таких правопорушень; виявлення причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживання у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживання заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень у сфері протидії корупції [2].

У Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» визначаються спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю Служби безпеки України, а саме: Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Центрального управління Служби безпеки України і відділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю органів Служби безпеки України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі. Межі компетенції спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Служби безпеки України визначаються на основі законів України «Про Службу безпеки України», «Про оперативно-розшукову діяльність», цього Закону, Кримінального процесуального кодексу та інших законів України [3].

Статус Національного агентства з питань запобігання корупції визначений у статті 4 Розділу II Закону України «Про запобігання корупції», де зазначено, що Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Національне агентство, у межах, визначених цим та іншими законами, є відповідальним перед Верховною Радою України і підконтрольним їй та підзвітний Кабінету Міністрів України.

Національне агентство утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до Конституції України, цього та інших законів України.

Питання діяльності Національного агентства у Кабінеті Міністрів України представляє Голова Національного агентства.

Правову основу діяльності Національного агентства становлять Конституція України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти [1].

Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Національне бюро утворюється Президентом України відповідно до цього та інших законів України. Правову основу діяльності Національного бюро становлять Конституція України, міжнародні договори України, цей та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти [4].

До системи прокуратури в Україні входить Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

Особливості організації і діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури визначені статтею 8-1 Закону Украї-

ни «Про прокуратуру». Утворення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, визначення її структури і штату здійснюються Генеральним прокурором України за погодженням з Директором Національного антикорупційного бюро України.

Призначення прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснюється керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури за результатами відкритого конкурсу, який проводить конкурсна комісія у складі керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та визначених ним і Генеральним прокурором України осіб [5].

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року // Голос України. – 015. – № 155. – 22 серпня 2015 р.
3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, № 35, ст.358.
4. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 47, ст. 2051.
5. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2–3, ст. 12.
6. Вікіпедія Вільна енциклопедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Корупція_в_Україні.

Клюк В. В.,

курсант факультету № 1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КОРУПЦІЯ ЯК ДЕСТРУКТИВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СЬОГОДЕННЯ

Корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р., наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи

надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Корупція (від лат. *corrumpere* – псувати) – протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їхніх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів.

Найчастіше термін застосовується у відношенні до бюрократичного апарату і політичної еліти. Характерною ознакою корупції є конфлікт між діями посадової особи та інтересами її працедавця або конфлікт між діями виборної особи і інтересами суспільства. Багато видів корупції аналогічні шахрайству, що здійснюється посадовою особою і відносяться до категорії злочинів проти державної влади.

Корупцію можливо класифікувати за багатьма критеріями: за типами взаємодіючих су'б'єктів (громадяни і дрібні службовці, фірми і чиновники, нація і політичне керівництво); за типом вигоди (отримання прибутку або зменшення витрат); за спрямованістю (внутрішня і зовнішня); за способом взаємодії су'б'єктів, ступенем централізації, передбаченістю тощо [2].

1. На сьогоднішній день весь світ потерпає від фінансової кризи. Криза в Україні значно глобальніша, так як до світової фінансової та економічної кризи ще додаються внутрішня політична і владна криза, на фоні якої має місце явище корупції. В Україні немає такої сфери життєдіяльності суспільства в якій не існувала б корупція. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, становленню і розвитку громадянського суспільства. Цим явищем пронизана уся сфера суспільного життя. Станом на сьогодні існує реальна невідповідність між величезними можливостями країни та умовами, в яких проживає населення. Відсутність перспективного прогнозування розвитку земельних відносин, невизначеність оптимального напрямку сільськогосподарського землекористування, застарілість матеріально – технічної бази, незавершеність питання соціального облаштування села та його інфраструктури є тільки деякими аспектами на які негативно впливає корупція [3].

Існуюча система органів державної влади та місцевого самоврядування, які беруть участь у прийнятті рішень, що впливають на набуття прав на земельні ділянки, їх використання та охорону, не пристосована для задоволення законних інтересів приватних осіб шляхом оперативного надання якісних адміністративних послуг, а спрямована на участь у корупційних схемах.

Питання запобігання та протидії корупції в сфері земельних відносин слід віднести до головних загальнодержавних стратегічних завдань, яке потребує невідкладного розв'язання оскільки воно загрожує національній продовольчій і екологічній безпеці, перешкоджає економічному розвитку та соціальному прогресові нашої країни.

Питаннями ефективного запобігання та протидії корупції, реалізації антикорупційної політики, співпраці громадянського суспільства та влади у протидії корупції досліджували такі вітчизняні вчені, як В. Ф Мартиненко, А. М. Михненко, Е. М. Макаренко, С. О. Кравченко, О. В. Соснін, Ю. Г. Кальниш, Є. В. Невмержицький та багато інших.

Насамперед, корупція є не тільки інтернаціональним, але й національним феноменом, форми якого, в більшості випадків, залежать від менталітету нації, що знаходить своє вираження в законодавстві. Зокрема, це твердження знаходить своє відображення у рівні правової культури та правосвідомості окремо взятого суспільства.

2. Так, одним із перших джерел обговорення проявів корупції в державному утворенні був трактат «Артхашастра» опублікований одним із міністрів Бхарати (Індія) у IV столітті до н.е. під псевдонімом Каутилія. В ньому він зробив один незаперечний висновок – «майно царя не може бути, хоча б в малій частині, не присвоєно слугою, що ним відає» [4].

Згідно макроекономічним і політико-економічним дослідженням, корупція є найбільшою перепоною до економічного зростання і розвитку, здатною поставити під загрозу будь – які перетворення для кожної держави, і правової в першу чергу, для формування досконалої правосвідомості суспільства має бути основним завданням – створення у суспільстві середовища ідеології права.

Водночас одним з найважливіших стримуючих чинників для корупції є кримінальне законодавство. На практиці закони в більшості країн встановлюють досить вузькі рамки відносно інтерпретації видів корупції, які вважаються кримінальними злочинами, щоб виключити ризик вибіркового застосування законодавства з метою придушення громадянських свобод і опозиції. Тому, наприклад, подарунок може вважатися неправомірною вигодою тільки за наявності наміру зробити вплив на посадову особу. Якщо посадовій особі згідно із законом не забороняється приймати подарунки, в принципі, то довести факт «хабару», як правило, важко. Навпаки, розтрата часто вважається доведеною за наявності збитку, незалежно від того, чи був намір у службовця привласнити кошти чи ні.

Суть проблеми при боротьбі з корупцією сформулював Джеймс Медісон: «Якби людьми правила ангели, ні в якому нагляді над урядом – зовнішньому або внутрішньому – не було б потреби. Але при створенні правління, в якому люди відатимуть людьми, головна проблема полягає в тому, що в першу чергу треба забезпечити правлячим можливість наглядаати над керованими, а ось услід за цим необхідно зобов'язати правлячих наглядати за самими собою» [5].

Література:

1. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: golos.kievcity.gov.ua/news/4937.html
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.acrc.org.ua/
4. Запобігання та протидія корупції в сфері земельних відносин О. В. Шкурпат. // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2012. – № 9. Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2012_9_15
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novovoronzovka.just.ks.ua/zapobigannya-proyavam-koruptsiyi/proyavi-koruptsiyi.html>

Ковалів М. В.,

*завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Райда Г. Я.,

*студент 4 курсу факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Ракуболчук С. Б.,

*студент магістратури факультету № 5
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Сучасний етап розвитку держави відзначається високим рівнем загроз, що виходять від корупційних проявів. Це створює серйозні перешкоди на шляху асоціації України і Європейського Союзу, функціонування демократичних інститутів. Негативно відбивається на ступені довіри громадян органам державної влади, породжує невпевненість у правильності проведених соціально-економічних реформ, знижує міжнародний авторитет країни.

Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» передбачає діяльність громадськості, правоохоронних і контролюючих органів направленої на виявлення фактів корупційних проявів в різних сферах державного управління, в тому числі у формі нецільового використання або розкрадання бюджетних коштів, що виділяються на державне оборонне замовлення і капітальне будівництво об'єктів для потреб військових. Корупційні посягання на встановлений порядок діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування не тільки заважають проведенню соціально економічних перетворень, а й створюють сприятливий ґрунт для здійснення інших злочинів. Закономірним є віднесення правопорушень, пов'язаних з корупцією, до числа основних джерел загроз суспільної безпеки поряд з тероризмом, сепаратизмом, екстремізмом і іншими злочинними посяганнями на права і свободи людини і громадянина.

Протидія корупції – одна з вельми актуальних тем, що обговорюються у наукових колах. Дане питання не тільки викликає стурбованість публічної влади, а й є предметом підвищеної суспільної уваги. Незважаючи на те, що в Україні створені певні правові і організаційні засади протидії корупції, дане негативне явище значним чином ускладнює функціонування конституційно-правових механізмів.

Під корупцією розуміється соціальне явище, що характеризується підкупом-продажністю державних та інших службовців, прийняттям ними матеріальних і нематеріальних благ і переваг за діяння, які можуть бути виконані з використанням офіційного статусу даних осіб, шляхом експлуатування авторитету займаної посади, можливостей, що надаються нею і неформальних зв'язків.

Заходи, що вживаються в цій частині зусилля державної влади та громадянського суспільства привели до деяких позитивних змін, проте процес удосконалення антикорупційних заходів триває і ще далекий від свого завершення.

Результати соціологічних досліджень, які проведені міжнародними організаціями показують, що частина громадян держави вважають корупцію цілком очевидним явищем і неминучим злом, до якого можна тільки пристосуватися. Окремими громадянами корупція сприймається не стільки як правопорушення, скільки як «норма поведінки», яка часто повністю влаштовує та використовується обома сторонами корупційної «угоди». Проте більшість громадян розглядають як рецепта від корупційної хвороби «сильну руку», вважаючи, що сильна влада при наявності політичної волі здатна разом перемогти це зло. При цьому, сподіваючись на сильну державу, багато хто не розглядають можливість своєї участі в боротьбі з корупцією, не вірячи в те, що через інститути громадянського суспільства вони здатні вплинути на ситуацію [1].

Основною проблемою при формуванні політики превенції корупції є ставлення до корупційної діяльності як до високоприбуткової і мало ризикованої, що дозволяє легко вирішувати складні проблеми бюрократичного чи іншого характеру. Для нашої країни необхідне підвищення ризику, вартості втрат і нестабільності для корупціогенних посад: зміни повинні починати-

ся зі зміни свідомості службовців і громадської думки, з формування ставлення до корупції не як до «непереборне злу», а як до реального дефіциту суспільних відносин, який може бути подоланий і істотно зменшений. Першим завданням в цій галузі є напрям, визначений В. Д. Гвоздецьким як «зміна корупційного менталітету українців» [2, с. 6]. Для цього необхідний комплекс заходів, передусім спрямований на стимулювання розуміння в суспільстві корупції не як норми життя, а як недопустимого й кричущого явища.

Результати численних науково-прикладних досліджень показують, що держава без активної участі як самих громадян, так і інститутів громадянського суспільства в поодинці знизити рівень корупції не може, та й навряд чи це в принципі можливо.

Серед причин і умов корупційних правопорушень доцільно виділити умови, безпосередньо пов'язані з особистістю державного службовця. До цих умов віднесені: відсутність принципового неприйняття корупції в будь-яких її проявах, неправильне уявлення про службу солідарності і не донесення через це про відомі випадки корупції, слабка психологічна підготовка, яка не дозволяє протистояти спокусі власного підкупу, зайвий конформізм у взаєминах з безпосереднім керівником, який не веде належної боротьби з корупцією, відсутність життєвих навичок щодо подолання складних службових і особистих проблем, не склалася психологія прийняття та виконання рішення, виходячи з норм закону, моралі та соціальної справедливості, стійка відсутність бажання отримувати за свою роботу незаконну винагороду у вигляді хабарів і будь-яких інших форм і видів підношень та послуг.

У ситуації, що склалася необхідно проводити державну політику, спрямовану на залучення різних інститутів громадянського суспільства і широких верств населення до боротьби з корупцією, розвивати активність інститутів громадянського суспільства. Необхідна організація повноцінного діалогу між державою і громадянським суспільством, при цьому держава в особі своїх органів влади має ефективніше розвивати партнерські відносини і співпрацювати з різними інститутами громадянського суспільства [3, с. 246–247].

На основі порівняльного аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду щодо протидії корупції, доцільно будувати

профілактику в даній сфері за напрямками: розробка системи заходів з надання істотних соціальних благ державним службовцям, як під час служби, так і після виходу на пенсію; підвищення престижу служби, постійний моніторинг його стану в очах населення; якісні зміни в бік посилювання вимог до кандидатів на службу; максимальний громадський контроль за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування; жорстка регламентація служби і невідворотне покарання за будь-яку провину, аж до звільнення; перегляд практики клановості при кар'єрному зростанні; постійне інформування громадськості про хід реалізації антикорупційних програм [4, с. 76–77].

Крім того, для боротьби з корупцією необхідні повноцінне громадянське суспільство, незалежні суспільні інститути, активне і грамотне включення в цю роботу засобів масової інформації. Основний упор потрібно робити на підвищення рівня прозорості в роботі всіх гілок і рівнів влади.

У зв'язку з цим, необхідно зазначити, що тільки економічно та політично вільні громадяни здатні забезпечити ефективний і незалежний контроль у сфері державного управління. Тому буде виправданим розглядати цивільний (громадський) контроль через призму контрольної діяльності інститутів громадянського суспільства і окремих громадян. Ученими пропонується участь громадян в громадських справах шляхом висунення і реалізації громадських ініціатив, а також введення в категоріально-понятійний апарат протидії корупції такого поняття, як «громадянська антикорупційна ініціативи» [5, с. 108].

Досягнення довіри і забезпечення взаємної відповідальності держави і суспільства є основними орієнтирами формування механізмів взаємодії публічних і приватних структур у боротьбі з таким негативним соціальним явищем, як корупція.

Таким чином, вважаємо за необхідне більш широке використання державою потенціалу суспільства в механізмі протидії корупції. Громадські інститути вважають завдання подолання корупції ключовий, але не цілком включилися в її рішення. Поліпшенню ситуації сприятиме впровадження в програми і плани по боротьбі з корупцією механізмів залучення в цей процес громадських інститутів. Такі дії інсти-

тутів громадянського суспільства мають на меті підвищення ефективності діяльності органів публічної влади та місцевого самоуправління, а також державних і муніципальних організацій та установ в процесі вироблення і реалізації ними державної політики.

Література:

1. Рівень сприйняття корупції очима бізнесу. Серпень–жовтень 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.corruption-index.org.ua/>
2. Гвоздецький В. Д. Оновлення адміністративно-правового механізму запобігання і протидії корупції в Україні, урухомлене революцією гідності / В. Д. Гвоздецький // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право 2014. – № 4 (75). – С. 4–24.
3. Єсімов С. С. Удосконалення адміністративно-правового регулювання протидії корупції в Україні / С. С. Єсімов // Митна справа, наук.-практ. журнал. – 2014. – № 1 (91), частина 2, книга 1. – С. 242–248.
4. Берлач А.І. Основні принципи запобігання та протидії корупції в Україні: характеристика та стан додержання / А. І. Берлач // Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права та процесу: Матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10–11 жовтня 2014 р.). – Одеса: ОДУВС, 2014. – 208 с.
5. Дмитрик Ю.І. Протидія корупційній злочинності в Україні: навч. посіб. / Ю. І. Дмитрик, Д. І. Йосифович, І. В. Красницький, С. І. Мельник, Є. В. Пряхін, С. В. Якимова; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2010. – 307 с.

Когут Я. М.,

*професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУБ'ЄКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Сьогодні, з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» [1], розпочався новітній етап формування правоохоронного органу, який в теорії називається загальною поліцією. І саме на цьому етапі виникає потреба глибокого аналізу на теоретичному і практичному рівнях.

Насамперед, слід зупинитись на характеристиці функцій МВС України в галузі внутрішніх справ нашої держави. МВС є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері: забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг; захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [2].

Проте, ці функції практично не розповсюджуються на внутрішню організаційну діяльність таких суб'єктів як Національна поліція України, Національна гвардія України, Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України та Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Кожен із зазначених суб'єктів наділений правом здійснювати поліцейські функції. Але лише Національна поліція може вважатись загальною поліцією.

Поліцейська діяльність – це правоохоронна діяльність, що здійснюється органами виконавчої влади й, що досить важливо, органами, які мають у своєму розпорядженні власний апарат для застосування державного примусу [3].

Державний примус застосовується до об'єктів поліцейської діяльності, які вчиняють правопорушення. Застосовується він і до тих, хто вчиняє корупційні правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

На законодавчому рівні корупція – використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або

прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [4].

Серед суб'єктів, уповноважених на застосування державного примусу до об'єктів корупційних правопорушень, зокрема в системі МВС України відносять Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України та органи прокуратури. Також до числа спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції закон відносить Національну поліцію [4].

В структурі Національної поліції питання запобігання корупції покладено на підрозділи внутрішньої безпеки.

Висновки. Отже, прийняття Закону України «Про Національну поліцію» започаткувало новітній етап формування загальної поліції в нашій країні. Проте, Національна поліція є лише одним із суб'єктів поліцейської діяльності, яка здійснюється в галузі внутрішніх справ та діяльності із запобігання корупції.

До системи державних органів, очолюваних Міністерством внутрішніх справ України, відносять Національну гвардію України, Державну міграційну службу України, Державну прикордонну службу України та Державну службу України з надзвичайних ситуацій. Посадові особи, цих органів можуть виступати суб'єктами корупційних правопорушень.

Ефективність протидії корупції залежить від багатьох чинників. Зокрема, від поєднання та якості застосування двох напрямів антикорупційної діяльності: зовнішнього та внутрішнього.

Тому, доцільним вважається розглянути можливість створення внутрішньовідомчого підрозділу власної безпеки МВС України, на який буде покладено функції внутрішнього контролю за реалізацією антикорупційних приписів законодавства України в галузі внутрішніх справ.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон від 02.07.2015 № 580-VIII // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

2. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF>
3. Лошицький М.В. Зміст поліцейської діяльності міліції України / М. В. Лошицький // Кримський юридичний вісник «Адміністративна реформа та проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів» – Сімферополь, 2008. – Вип. 2. – С. 123–129.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Козаченко В. В.,

курсант 2 курсу факультету № 2

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДОСВІД ПОЛЬЩИ У БОРОТЬБІ ПРОТИ КОРУПЦІЇ

Мало мати хорошу ідею.

Треба ще вміти її реалізувати».

Рене Декарт

Актуальність цієї теми є досить важливою, адже саме Польща є сусідом та другом для нашої країни і протягом своєї незалежності робила рішучі кроки до розвитку країни, зокрема у сфері протидії корупції. Нормативно-правові акти України є лише плівкою для муляжу корупційної системи, яка так стрімко зростає та набирає оберти. Подолання корупції є одним із пріоритетних завдань кожної держави, адже саме її відсутність стимулює розвиток і різноманітний потенціал країни в краще русло. Правоохоронна система України не є досконалою, однак за допомогою ідейних та цілеспрямованих працівників, які вирішили віддати себе для роботи на користь народу та держави, ми рухаємось вперед незважаючи на труднощі, які виникають як у професійному, так і в побутовому житті кожного із нас. Статистика рівня корупції у пострадянських країнах не є втішною і на жаль України займає останні щаблі в цій сфері. Згідно з організацією Transparency International, яка щорічно визначає рівень корупції країн світу, то Україна посідає 130 місце з 168 за 2015 рік [4]. Якщо брати до уваги нашого сусіда Польщу, вона посідає 30 місце у рейтингу. За

останні 10–15 років Польщі вдалося суттєво покращити ситуацію у сфері боротьби з хабарництвом та корупцією. Ми маємо схожі природні ресурси й географічне розташування у центральній-східній частині Європи і тому подібне, однак становище у цій сфері у цій сфері зовсім інше. Чим ж зумовлено такий відрив у статистиці? У 2006 р. У Польщі був створений потужний орган – Центральне антикорупційне бюро (ЦАБ), який діє й сьогодні. Однак, вже через рік доля бюро була винесена на референдум в листопаді 2007 р. Переважна більшість громадян Польщі висловилося за збереження Антикорупційного бюро, лише 10% поляків проголосувало за ліквідацію структури, іншими словами народним визнанням ефективності роботи бюро. Цей орган почав працювати з червня 2006 року, після того як його укомплектували першими 500 офіцерами та Головою. Воно утворено та здійснює свою діяльність на підставі Закону РП «Про Центральне антикорупційне бюро» від 9 червня 2006 р. Штат працівників складає станом на 2016 рік є 880 осіб, з яких 766 є публічними службовцями і 114 цивільними працівниками, це враховуючи населення Польщі, яке складає близько 38 млн [2]. Для ефективної діяльності у боротьбі проти корупції правоохоронці зобов'язані бути забезпечені від політичного тиску і Польща це чудово розуміє. Центральне антикорупційне бюро максимально захищено від будь-якого зайвого втручання з боку політичних мас. Основним важелем роботи є контроль за доходами та видатками польських чиновників, це означає, що високопосадовці «згадують» про свої маєтки, автомобілі, літаки та рахунки в банках. Важливим є те, що польські поборники корупції, на відміну від їх українських колег, не женуться за сумнівною статистикою розкриття злочинів. Як зазначає координатор з питань співпраці з мас-медіа ЦАБ Польщі Малгожата Матушак-Тоха, що мета роботи органу не в тому аби прийти і когось покарати. «Коли при перевірці ми бачимо дрібні порушення, це не є причиною для застосування санкцій», – зазначає пані Матушак-Тоха [3]. Існує безліч методів по боротьбі з корупцією, однак ефективним й невід'ємним у ЦАБ є провокація хабара. Такий винятковий метод застосовують тільки до посадовців, до яких є серйозні та аргументовані підозри в хабарництві. Спецслужба не здійснює

пасивну діяльність, тобто не чекає, поки їй повідомлять про дачу хабаря або його пропозицію, вони особисто активно діють через мережу своїх агентів й інформаторів.

Штатний склад ЦАБу є малим, однак це не заважає їм успішно виконувати свою роботу, така успішність виявляється в тому, що відбувається надзвичайно серйозний кадровий добір співробітників, тобто де-факто, а не де-юре. Від них потребують мати бездоганну репутацію, а також пройти десятки різноманітних перевірок, тестів на поліграфі. Однак за рахунок такої успішної діяльності структура щедро фінансує та стимулює досить високими зарплатами своїх спецслужбовців.

Важливим фактором у протидії корупції у Польщі стала інформативна спрямованість, робота з громадською думкою, формування філософії несприйняття корупції у суспільстві. зміна суспільної свідомості і менталітету роблять боротьбу з хабарництвом на законодавчому та інституційному рівнях можливою. У Польщі була проведено велику кількість освітньо-інформаційних заходів, направлених на боротьбу з хабарництвом, серед яких потужна кампанія у ЗМІ, велика кількість конференцій та спеціальних навчань для чиновників, відбувалося активне залучення громадських організацій до антикорупційних ініціатив уряду. Виховання «моральності» серед чиновників також стало складовою польської антикорупційної стратегії [5]. У Польщі за вчинення злочинів у корупційних схемах передбачається позбавлення волі на строк до 12 років для фізичних осіб та численні штрафи відповідно до польського законодавства. Юридичні особи теж несуть відповідальність за корупцію і хабарництво, з них можуть стягувати штрафні санкції, вони можуть бути відсторонені від участі у державних тендерах.

Отже у боротьбі проти корупції наш сусід нас значно випереджає нас використовуючи весь арсенал сучасної правоохоронної системи, включаючи практику провокацій та різноманітних «шпигунських» прийомів, однак це не означає, що Україні не судилося стати справжнім борцем за правду та чесність. Не так давно у нас було розпочато програму по боротьбі з корупцією в яку входять різноманітні заходи, адже Україна була та залишається тим «фундаментом» для корупціонерів та

хабарників, бо на жаль потурбувати спокій корумпованих високопосадовців не наважиться зробити ні один із державних органів.

Література:

1. «Про Центральне бюро по боротьбі з корупцією»: Закон РП від 9 червня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
2. [uk.wikipedia.org/wiki / Центральне_антикорупційне_бюро.](http://uk.wikipedia.org/wiki/Центральне_антикорупційне_бюро)
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corruptua.org/2013/07/tsentralne-antikoruptysiyne-byuro-polskiy-dosvid-protidiyi-koruptysiyi/>
4. Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2015>
5. Рибак, А. І. Державна політика боротьби з корупцією у Польщі: нормативно-інституційний аспект [Текст]/ А. І. Рибак // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Головний редактор В. М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2011. – Випуск 50. – С. 717-725. http://eprints.oa.edu.ua/1106/1/rybak_141111.pdf

Комісарчук Ю. А.,

*доцент кафедри кримінального процесу факультету № 1
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Олійник Х. А.,

*слухач магістратури факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ, ПРАВОВИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗМІСТ КОРУПЦІЇ

У теоретичному і практичному плані для організації боротьби зі злочинністю представляється важливим уточнити поняття «корупція» оскільки «без з'ясування сутності корупції неможливо визначити реальні цілі боротьби й адекватні засоби їх досягнення» При цьому необхідно розуміти, що корупція – це явище, а не склад злочину [1]. Корупція – використання особою, зазначеною у частині 1 статті 3 ЗУ про «Запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи

пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Досить часто корупцію називають як обов'язковим елементом організованої злочинності, а в публікаціях, які висвітлюють проблеми боротьби з цим явищем, як на його невід'ємну рису вказують наявність ознак організованої злочинності [2]. Тобто ці явища розглядаються не як самостійні соціальні феномени, а лише як складові один одного. Як наслідок – поєднання функцій по боротьбі з організованою злочинністю і з корупцією в одних апаратах, що зобов'язує їх надавати пріоритет напрямкам, що не вимагають розробки і впровадження принципово нових засобів і прийомів боротьби зі злочинністю, а може забезпечуватися використанням найпростіших методів, зокрема зведенням боротьби з корупцією до виявлення і розкриття фактів вимагання й отримання хабарів посадовими особами органів державної влади і управління [4]. Крім того, слід зазначити, що відсутність чіткого науково-практичного поняття «корупція» супроводжується часто нерозумінням і значними розбіжностями в трактуванні цього явища населенням у досить широкому сенсі: від «хабарництва» до «зловживання владою» та «мафії при владі».

До дослідників корупції як явища соціально-економічного характеру можна віднести Н. Кузнецову, О. Дудорова, В. Комісарову, В. Панкратову, К. Футея та інших. Вони вважають корупцію однією із функцій управління суспільством, яка базується на економічному ґрунті. Як функція управління, вона має соціальне забарвлення, а за своєю сутністю є економічною категорією. На думку цих науковців соціально-економічні аспекти корупції полягають у спотворенні корумпованим державним апаратом соціальної політики і економіки держави.

Формування соціальних груп власників і підприємців відбувалося на основі перерозподілу доходів та державної власності,

а не на базі збільшення соціального продукту як результату підприємницької активності. Держава не вжила будь-яких серйозних і ефективних заходів щодо стимулювання виробничого підприємництва. Навпаки, весь механізм створення, реєстрації, оподаткування нових суб'єктів господарювання підштовхував (і продовжує підштовхувати) підприємців та бізнесменів до всіякого роду спекулятивних операцій. Так виник парадокс у ринковій трансформації суспільства: підприємництво, яке в розвинених країнах є головним рушієм економічного прогресу, в Україні стало головним підґрунтям корупції.

Обмежені можливості соціального контролю над державним апаратом, призвели до отримання останнім певної автономності від суспільства, а в поєднанні з широкими дискреційними повноваженнями державних службовців це є прямий шлях до корупції. До цього слід додати і масовий допуск кримінальних елементів до економічних важелів управління. Якби економічних ділків не підтримували корумповані державні службовці, то ми б не мали багатьох злочинів в економічній сфері, таких, як незаконне використання бюджетних коштів, у тому числі заробітної плати і пенсій; вивезення матеріальних цінностей за кордон; легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; незаконної приватизації державного, комунального майна; афер з цінними паперами і валютними коштовностями та інше. Тіньовий сектор економіки без підтримки владних структур обмежився би лише дрібною спекуляцією, «човниковою» контрабандою, рекетом малого бізнесу, що особливої загрози державній економіці не завдає. Проте продовжується процес зрощування тіньовиків з корумпованими посадовими особами. Крім того корупція в економічній сфері створює негативне ставлення потенційних інвесторів та іноземних партнерів до доцільності розвитку бізнесу в країні, що призводить до зменшення рівня якості послуг та товарів, відсутності конкурентності серед їх виробників.

Сучасна неокласична економіка, заснована на моделі раціональної поведінки людини, яка забезпечує максимальну вигоду, надає їй вибору центральну роль. Отже, люди приймають рішення щось робити тому, що мають у цьому власний раціональний інтерес [3]. Виходить, що складається ситуація,

за якою невиконання закону стає нормою. Але причиною існування корупції може бути не тільки неадекватність законів умовам економічної діяльності, але й потреба у виживанні населення у складних умовах становлення ринкових відносин.

Література:

1. Мазур. І. Корупція як інститут тіньової економіки // Економіка і право, 2005. – № 8. – С. 34–38.
2. ЗУ про «Запобігання корупції» – Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056, № 1022-VIII від 15.03.2016, ВВР, 2016, № 13, ст. 146.
3. Корж І. Політична корупція та правова безпека України // Право України, 2009. – № 6. – С. 55–60.

Костовська К. М.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу, кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ

Ефективна протидія негативним соціальним явищам безпосередньо пов'язана з виявленням та блокуванням їх причин. Існують різні підходи стосовно як термінологічного визначення причин корупції, так і розуміння тих обставин, що спричиняють її виникнення та розповсюдження.

Переш ніж перейти до формулювання причин корупції, необхідно визначитись з розумінням природи причинного зв'язку, усвідомити відмінність між поняттями «причини» та «умови». Причин і умов корупції – фактори, які, з одного боку, безпосередньо породжують корупційні практики, а з іншого – сприяють їх поширенню, поглибленню, видозміні.

У психології особистості виокремлюють три основні теоретичні напрями, за допомогою яких здійснюється аналіз причин корупційних відносин: факторна теорія, ситуаційна теорія і компенсаторна теорія.

Факторна теорія акцентує увагу на чинниках, що викликають схильність індивіда до корупції. Зокрема, в рамках даної теорії виокремлюються макрофактори (історичні передумови

розвитку країни, менталітет народу, характер взаємин народу і влади, антикорупційна політика держави, ступінь соціальної диференціації) та мікрофактори (характер виховання, цінності індивіда, частота попадання в корупційні взаємодії, вплив соціального еталона, ставлення до релігії тощо).

Ситуаційна теорія відстоює гіпотезу про відсутність у індивіда постійного ставлення до корупції. У кожній ситуації і корупціонер, і хабародавець приймають рішення про свою участь в корупційній взаємодії з урахуванням наступних чинників: рівня власної вигоди, рівня власного ризику, рівня власних моральних витрат.

Суть компенсаторної теорії полягає у тому, що учасник корупційних відносин розглядає корупційний зв'язок як компенсацію за порушення суб'єктивних принципів справедливості (незаконне збагачення інших індивідів, низький рівень життя, нестабільність держави тощо).

Основною причиною виникнення корупційних практик є деформація ціннісної складової свідомості людини. Згідно з позицією О.Р. Ратінова, внутрішнім механізмом управління соціальної поведінки особи слугує її ціннісно-нормативна система, яка формується внаслідок інтеріоризації існуючих цінностей. Достатньо тривала практика соціальної поведінки з опорою на сприйняті цінності призводить до стереотипізації поведінки, яка лежить в основі механізму «правової інтуїції». Це, як правило, звільняє особистість від необхідності постійного раціонального обґрунтування своїх дій у типових ситуаціях соціальної взаємодії. І лише в умовах конфлікту цінностей боротьба мотивів перетворюється на процес розумового аналізу і оцінки всіх «за» і «проти» кожного можливого варіанта поведінки, в результаті чого приймається рішення на користь одного з них [1, с. 205–207]. Прийняття рішення – порушити чи не порушити закон – залежить від питомої ваги цінностей, що перебувають у конфлікті. Ціннісно-нормативна система особи схожа на планетарну систему, у якій в різних площинах і на різних відстанях – «орбітах» – знаходяться особистісні цінності. Руйнація будь-якої цінності на «периферії» не викликає кардинальних змін особистості, оскільки зберігається її ядро. Ядерним же утворенням особистості є її морально-психологічна модифікація, яка виражена в категорії «сенса життя».

Які ж цінності та ідеї можуть мотивувати особу, наділену владними повноваженнями та матеріальними ресурсами, вступити у корупційний зв'язок? Ідея швидкого збагачення, що сприяє необмеженому задоволенню гедоністичних потреб, реалізації особистих інтересів, які не можуть бути досягнуті за допомогою офіційно визнаних джерел. Прагнення відчуття влади і сили, переваги над іншими людьми, що допомагає компенсувати комплекс неповноцінності. Підвищення власного соціального статусу, досягнення привілейованого становища за рахунок розширення кола можливостей та корисних зв'язків з представниками еліти у сфері економіки та політики. Задоволення потреби у повазі з боку оточення, але не за рахунок високих професійних якостей, а внаслідок формування іміджу особи, яка «вирішує питання».

В тому разі, якщо вказані цінності і мотиви переходять з розряду лабільних та ситуативних у розряд стабільних, таких, що утворюють «сенс життя» людини, можна говорити про соціально-нормативну деформацію особистості. Внаслідок цього відбувається відхилення поведінки особи від позитивних варіантів, які підтримуються офіційно встановленим правопорядком та відображають визнані у суспільстві цінності [2, с. 72–73].

Розкриваючи причини корупції, слід пам'ятати про те, що у переважній кількості випадків корупційні прояви мають двосторонній характер. Свої мотиви мають не лише корупціонери, а й особи, які звертаються до них за вирішенням певних питань. В цьому випадку мотиви вступу у корупційний зв'язок можуть бути не лише негативними, а й мати позитивне спрямування. Тому другою важливою причиною корупції необхідно вважати недоліки законодавства, вади нормативно-правової системи, які не дають змоги зацікавленим особам реалізувати свій інтерес у законний спосіб. Такий стан законодавства дозволяє вести мову про його корупціогенність.

Звісно, корупція виникає і розвивається під впливом багатьох факторів, але не всі з них можна назвати причинами корупції. Наприклад, досить часто до основних причин корупції відносять низький рівень матеріального забезпечення. Таким чином, даний чинник, як і багато інших, слід вважати не причиною, а умовою корупції.

Умови корупції – це фактори, які безпосередньо не викликають виникнення корупційних практик, але сприяють дії інших чинників – причин корупції, виступають у ролі катализатору останніх. Умови корупції слід розподілити на наступні групи:

Економічні умови, які посідають чільне місце у системі факторів корупції. За словами Дж. Альбанезе, якщо ми не будемо приділяти достатньої уваги ринковим умовам, в яких росте і процвітає організована злочинність, нам доведеться задовольнятися короткочасними успіхами [3, с. 341]. До них, відносяться: стихійний характер господарських зв'язків, відсутність цивілізованої ринкової економіки і нормальної конкуренції між її суб'єктами; інфляція; відсутність продуманої, економічно обґрунтованої системи оподаткування та розподілу зібраних податків; наявність тіньової економіки; низька оплата праці державних і муніципальних службовців.

Політичні умови: політична нестабільність; надмірна політизація державного управлінського апарату; низький рівень політичної культури суспільства; бюрократична традиція політичної влади; відсутність політичної волі у керівництва держави вести послідовну боротьбу з корупцією [4, с. 154].

Соціокультурні умови: особливості історичного розвитку суспільства, тривала практика «підношень» представникам влади з боку населення; особливості національного менталітету; морально-ціннісна криза суспільної свідомості, яка спричиняє зміну уявлень людей про соціальні норми і соціальні аномалії; правова безграмотність громадян.

Організаційно-управлінські умови: непродумана, заплутана структура державного апарату, що супроводжується дублюванням повноважень, надмірним зростанням кількості управлінців, відсутністю ефективної системи стримувань і противаг між гілками влади; відсутність відкритості та підзвітності посадових осіб, реальних механізмів контролю за їх діяльністю; наявність конфлікту інтересів; недостатній професійний рівень та рівень матеріально-технічного устаткування працівників правоохоронних органів, відсутність належної взаємодії та координації діяльності правоохоронних і контролюючих органів з питань протидії корупції [5, с. 46–47].

Вказані умови сприяють тому, що найбільш пристосованими до життя стають особи, які під тиском або в умовах проблемної ситуації «забувають» про моральні принципи й поступаються власними переконаннями заради виживання, кар'єри, можливості реалізувати свої інтереси чи просто заради власних амбіцій.

Отже, формування і реалізація антикорупційної політики залежить від послідовного встановлення причин і умов корупції, чіткого виокремлення перших від других. Змішування вказаних категорій може призвести до невірною встановлення пріоритетів протидії корупції, внаслідок чого основні зусилля будуть спрямовані на другорядні фактори, а основні причини корупції залишаться поза увагою.

Література:

1. Ратинов А. Р. Структура правосознания и некоторые методы его исследования / А. Р. Ратинов // *Методология и методы социальной психологии* / Под ред. Е. В. Шороховой. – М.: Наука, 1981. – С. 201–214.
2. Merton R. K. *Social Research and Practicing Professions* / Robert K. Merton / Ed. by A. Rosenblatt and T. F. Gieryn. – Cambridge, Massachusetts: Abt Books, 1982. – 344 p.
3. Альбанезе Дж. Таинственная мафия: организованная преступность // *Криминология* / под ред. Дж. Ф. Шели; пер. с англ. – СПб.: Питер, 2003. – С. 319–342.
4. Рогульський С.С. Соціально-правовий аналіз поняття корупції і корупційних діянь / С.С. Рогульський // *Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць*. – Вип. 24 (частина II). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2000. – С. 153–164.
5. Кудашкин А.В. Порядок регулирования конфликта интересов нуждается в совершенствовании / А.В. Кудашкин // *Российская юстиция*. – 2010. – № 10. – С. 45–50.

Кравцова Т. М.,

*професор кафедри юридичних дисциплін
доктор юридичних наук, професор
(Сумська філія Харківського національного університету
внутрішніх справ)*

Венгер Ю. В.,

*здобувач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансової економічної безпеки юридичного факультету
(Сумський державний університет)*

КОРУПЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ В УКРАЇНІ

Україні йде шляхом європейської інтеграції, що спрямований на всебічну та комплексну перебудову існуючої системи державного управління, економічних відносин та є важливим чинником забезпечення соціально орієнтованого розвитку суспільства. Реалізація основоположних завдань європейської інтеграції повинна здійснюватись в умовах активної державної політики щодо забезпечення конституційних прав, свобод та інтересів людини і громадянина, вільного розвитку підприємництва. Це викликає необхідність у розробленні адміністративно-правових заходів щодо подолання корупції.

У статті 8 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, корупція визначається як умисні кримінально-карні діяння, які включають:

а) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи з тим, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх посадових обов'язків;

б) вимагання або прийняття державною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи з тим, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх посадових обов'язків [1].

Як складне і загрозливе суспільне явище корупція має негативні економічні наслідки, що безпосередньо впливають на економічну безпеку країни. Створюючи штучні перепони для суб'єктів підприємницької діяльності або в загалі особливі умови для розвитку окремих господарських структур, корупція призводить до економічного занепаду, зміцнення недоброякісної конкуренції, зменшення інвестиційної привабливості та стримування економічного розвитку країни. Корупція підштовхує підприємців до «тіньової» економічної діяльності.

У світовій практиці аналітики виділяють дві категорії корупції:

- адміністративна корупція;
- індекс володіння державою [2, с. 21].

Обидві категорії корупції мають поширення в Україні. Перша категорія корупції виявляється в тому, що підприємці дають хабарі чиновникам, які застосовують існуючі закони на вигідних для них умовах, викладаючи закони на свій погляд. Друга категорія корупції виявляється в тому, що приватний бізнес за рахунок корупційних дій впливає на державні органи, які приймають необхідні закони та інші нормативні акти. При цьому, приватний капітал входить у тісний контакт з державними чиновниками, політиками і домагається прийняття таких офіційних законодавчих актів, які охороняють монополію компаній тощо.

За таких умов керівництву держави слід негайно звернути увагу на ці загрозливі процеси, вивчити міжнародний досвід боротьби з корупцією і вжити невідкладних адміністративно-правових заходів з ефективною протидією корупції, передусім в економічній сфері.

На сьогодні, адміністративно-правовий механізм боротьби з корупцією оформлений з прийняттям антикорупційних законів: Про запобігання корупції [3], Про засади запобігання та протидії корупції [4], Про здійснення державних закупівель [5], Про Національне антикорупційне бюро України [6] та ряду інших нормативних актів антикорупційного спрямування, запроваджено систематичне здійснення на найвищому рівні за участю керівників правоохоронних та інших державних органів, організаційних заходів, присвячених питанням протидії корупції, що у повній мірі відповідають Конституції України [7].

Загалом адміністративно-правові засади антикорупційної політики мають бути спрямовані на економічний розвиток держави, що буде підтверджуватись підвищенням рівня життя громадян, політичної стабільності. Тому економічний розвиток і економічна безпека є головними факторами, які повинні вплинути на зменшення рівня корупції в Україні.

Література:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. – Код доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
2. Мельник М. І. Корупція: сутність і поняття, заходи протидії. К.: 2001 // Право України. – 2000. – № 11
3. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції»: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. – Код доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI «Про засади запобігання та протидії корупції»: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. – Код доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
5. Закон України від 10.04.2014 № 1197-VII «Про здійснення державних закупівель»: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. – Код доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
6. Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України»: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. – Код доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
7. Конституція України, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. – Код доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

Кунтій А. І.,

*доцент кафедри кримінального процесу факультету № 1,
кандидат юридичних наук,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Заєць Я. В.,

*курсант 3-го курсу факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ ПІД ЧАС ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Існування і прогресивний розвиток України як суверенної держави залежить від здійснення цілеспрямованої політики щодо захисту її інтересів. Одним із головних чинників здійснення цього є боротьба з корупцією. Основна мета державної політики у галузі боротьби з корупцією – створення дієвої системи запобігання і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, притягнення до відповідальності винних у їх вчиненні. Стратегічним напрямом запобігання передумовам корупції та їх нейтралізації є послідовна демократизація всіх сфер суспільного життя, розвиток громадянської свідомості та активності у загальному контексті побудови демократичної держави. Відкритість влади, прозорість державних рішень, діяльності управлінського апарату, розвиток громадянського суспільства – найважливіші важелі подолання корупції [1].

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» визначає, що суспільне явище корупцію як використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [2].

Для України проблеми запобігання і протидії корупції в правоохоронних органах продовжують залишатися одними з

найактуальніших. Об'єктивні фактори її розвитку свідчать про те, що корупція створює суттєву небезпеку для життєдіяльності суспільства, і на сьогодні масштаби її поширення становлять реальну загрозу національній безпеці [3].

О. В. Шевченко вважає, що корупція – це вкрай небезпечне явище, її суспільна небезпечність полягає в тому, що вона :

- підриває авторитет держави, завдає шкоди утвердженню демократичних основ управління суспільства, побудови і функціонування державного апарату;

- суттєво обмежує конституційні права та свободи людини і громадянина, особливо пересічних громадян, які, найбільше потерпаючи від корупції і не маючи змоги уникнути корупційного тягаря, втрачають при цьому віру в демократію;

- порушує принципи права і закону;

- призводить до гальмування та викривлення соціально-економічних реформ, перешкоджає розвитку ринкових відносин, передусім середнього та малого підприємництва, особливо «не прикритого» владними структурами, а також надходженню інвестицій, кредитів;

- грубо порушує встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування;

- надає незаконні привілеї корумпованим угрупованням і кланам, підпорядковує державну владу їхнім інтересам;

- сприяє криміналізації та тінізації економічних відносин, легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;

- живить організовану злочинність, насамперед економічну, стає неодмінною умовою її існування;

- порушує принцип соціальної справедливості, невідворотності покарання;

- нищить духовні та моральні цінності;

- ускладнює відносини з іншими державами і всією міжнародною спільнотою, унеможливує надання іноземної допомоги [1].

Ми ж погоджуємося з С. С. Рогульським, котрий вважає, що основним організаційно-правовим заходом, який впливає на боротьбу з корупцією є створення дієвої системи органів боротьби з корупцією [4, с. 9]. Тому для протидії кримінальним

корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці 14 жовтня 2014 року, відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» було створене Національне антикорупційне бюро України.

Так як Національне антикорупційне бюро є правоохоронним органом, то існує вірогідність виникнення у ньому корупції. Законодавець врахував таку можливість і створив гарантії незалежності, завданням яких є попередження та запобігання корупційним проявам. У межах діяльності Національного антикорупційного бюро встановлюються гарантії відсутності корупції в бюро, які досягаються:

1. особливим порядком конкурсного відбору Директора Національного бюро та вичерпним переліком підстав припинення повноважень Директора Національного бюро, які визначені цим Законом;

2. конкурсними засадами відбору інших працівників Національного бюро, їх особливим правовим та соціальним захистом, належними умовами оплати праці;

3. установленим законом порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного бюро;

4. визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки працівників Національного бюро, їх близьких родичів, майна;

5. іншими засобами;

6. заборонаю використання Національного бюро в партійних, групових чи особистих інтересах.

7. заборонаю незаконного втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних або юридичних осіб у діяльність Національного бюро [5]. Також законом встановлені окремі норми, які регулюють особливо жорсткий процес відбору кандидатів, а також режим їх подальшого контролю шляхом моніторингу способу життя працівників Національного бюро з метою встановлення відповідності рівня життя працівника майну і доходам цього працівника та його членів сім'ї згідно з декларацією особи. Такий

контроль здійснюють підрозділи внутрішнього контролю зазначеного відомства.

Контроль за діяльністю Національного антикорупційного бюро здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмету відання якого відноситься боротьба з корупцією і організованою злочинністю, в порядку, визначеному Конституцією України, Законом України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» та іншими законами України [5].

Нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, проведення досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України, здійснюється Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою [6].

Ще одне важливе питання, що стосується соціально-економічного фактору виникнення корупції в правоохоронних органах. Безперечно, підвищення рівня соціальної захищеності працівників сприятиме викоріненню проявів корупції в органах. Адже людина, не задоволена своїм матеріальним становищем, сконцентрована не на ефективному виконанні своїх посадових обов'язків, а вимушена шукати додаткових джерел доходів, часто незаконних [1]. Тому у Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України» встановленні гідна оплата праці працівників Національного бюро, хороше матеріально-технічне забезпечення діяльності Національного бюро, а також належний соціальний захист працівників Національного бюро.

Отже, у новоствореному законодавстві щодо протидії корупції, яке ґрунтується на наукових роботах, багатьох дослідженнях, численних працях, враховані ті положення, які сприяють протидії кримінальним корупційним правопорушенням як вчиненими вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, так і всередині державного правоохоронного органу – Національного антикорупційного бюро України.

Література:

1. Шевченко О. В. Проблемні аспекти боротьби з корупцією в правоохоронних органах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik06_12.pdf
2. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7 квітня 2011 року № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3206-17/page2>
3. Іваненко С.М. Організаційно-управлінські засади протидії корупції в правоохоронних органах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplur_2014_11-12_8
4. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 19 с.
5. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/conv/page>
6. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page>

Леніш Н. Я.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук*

(Львівського державного університету внутрішніх справ)

Ніколайчук М. Р.,

студентка факультету № 5

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІСТОРИЧНІ ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ

Корупція – це складне, негативне явище, котре перетворилось у глобальну проблему не тільки для України, але й для світового співтовариства в цілому. Це зумовлено її поширеністю у світі, динамікою зростання темпів та помітним відставанням адекватних засобів протидії.

Перша згадка про корупцію, як негативну форму здійснення державної служби знайшла своє відображення в найстарішому з відомих людству історичних пам'яток державності – архіві стародавнього Вавилону, – що припадає на другу поло-

вину XXIV століття до нашої ери. В епоху шумерів і семітів Цар Лагаша (територія сучасного Іраку) Урукагіна був вимушений реформувати своє державне управління з метою припинення зловживань своїх чиновників та суддів [1].

В період Середньовіччя, розвитку монархічної форми правління, головним корупціонером виступає монарх, що надає пільги та привілеї, спускаючи їх згори донизу ієрархічними щаблями. Завдяки вмілому розподілу титулів, пільг та посад (а також постійної загрози позбавитися цієї ласки) монарх маніпулює своїм оточенням [2, с. 8].

Макіавелі стверджував, що корупція є свідченням загального захворювання держави, що руйнує громадську чесноту, а Монтеск'є характеризував це явище, як дисфункціональний процес, у результаті якого гарний політичний порядок або система перетворюються в негідні, а монархія вироджується в деспотизм [2, с. 9].

В італійських містах доби Відродження боротьба з корупцією була, насамперед, справою суспільного контролю. Так, представників керівних органів – рад, або зборів, часто обирали жеребкуванням. Для виборних посад встановлювалися короткі терміни без права переобрання, а сам виборчий процес був навмисно довгим та складним, як, наприклад, вибори дожа у Венеції [3, с. 8].

Вважають, що перші згадування про корупцію на Русі з'явилися у літописах XIII століття. Зокрема, з цього приводу згадують Двінську уставну грамоту 1397–1398 років, де міститься визначення незаконної винагороди за здійснення офіційних владних повноважень – «мздоїмство», або «посула». Згідно іншої версії, «посула» в якості хабара визначається вперше у Псковській судній грамоті (1462–1471 рр.). За часів Івана Грозного було запроваджено смертну кару за вчинення дій аналогічних сучасному хабарництву [4, с. 27].

У Запорізькій Січі Велика екстрадинаційна Рада у своєму присуді від 23 грудня 1764 року зазначила, що згідно з військовим уставом отаманам та старшинам забороняється на особисті потреби використовувати військову казну під страхом «смертного штрафу». А у випадку, якщо отаман куреня веде себе «не справно», або потокає злодіям, він підлягає

покаранню і наступного разу не може бути обраний отаманом. На Запорізькій Січі, яка фактично була своєрідним релігійно-військовим орденом, корупцію викоринювали досить жорстко. Правосуддя здійснювалось відповідно до «старовинних звичаїв, словесного права і здорового глузду». Упіймані на крадіжці старшина чи кошовий легко позбувалися своєї посади, а то й життя. Все залежало від обставин злочину та громадської думки стосовно особи злочинця [5, с. 12].

Декрет РНК «Про хабарництво» від 8 травня 1918 р. став першим у Радянській Росії правовим актом, котрий на той час поширювався і на українські землі, що передбачав кримінальну відповідальність за хабарництво (позбавлення волі на термін не менше п'яти років, сполучений із примусовими роботами на той же термін) [6, с. 50].

Кримінальний кодекс УРСР 1927 року за отримання хабара при обтяжуючих обставинах передбачав застосування виключної міри соціального захисту – розстріл [7, с. 105]. Тобто, радянська влада зробила спробу боротися з корупцією найбільш радикальними методами.

Останній шанс вплинути на стан справ у державі випав колишній владі у липні 1991 р., коли була прийнята постанова Секретаріату ЦК КПРС «Про необхідність посилення боротьби зі злочинністю у сфері економіки». Але, як не дивно, ні про хабарництво, ні про корупцію в ньому не було жодного слова. Передбачалося, що влада до економічних злочинів непричетна [8].

Аналіз історичного досвіду протидії корупції засвідчує, що зазвичай суб'єктами протиправних зловживань були фізичні особи, наділені певними владними повноваженнями. З цього випливає, що суб'єктам корупційних посягань властива певна аналогічність – вони здебільшого є представниками влади. Крім того, корупційним діям властива також однорідна повторюваність як у часі, так і у просторі.

Отже, аналізуючи вищевикладений матеріал, можна стверджувати, що сьогодні жодна держава не може проголосити про повну, остаточну й безперечну перемогу над цим руйнівним явищем. Корупція – це певна соціальна закономірність, обумовлена державно-владним устроєм суспільства, властива будь-якій державі. Вона розвивалася ще задовго до незалежності нашої держави.

Таким чином, корупція характеризується корисливою спрямованістю, аналогічністю суб'єктів корупційних зловживань, усталеною однорідною повторюваністю корупційних дій.

Література:

1. Большая советская энциклопедия – М.: Сов. энцикл., Т. 27. – 1977. – С. 94.
2. Сафронов А. Д. Организационно-правовые аспекты предупреждения коррупции среди сотрудников органов внутренних дел / А. Д. Сафронов. – М., 1993. – 47 с.
3. Б'янкомарія Фонтана. Витоки давньої традиції / Фонтана Б'янкомарія // Кур'єр ЮНЕСКО (корупція). – 1996. – С. 8–9.
4. Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России / А. И. Кирпичников. – Санкт-Петербург: Альфа, 1997. – 350 с.
5. Молдован В. В. Конституційне право: навчальний посібник / В. В. Молдован, В. Ф. Мелашенко. – К., 1996. – 617 с.
6. Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России / А. И. Кирпичников. – Санкт-Петербург: Альфа, 1997. – 350 с.
7. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія: / М. І. Мельник. – К.: Атіка, 2001. – 304 с.
8. Актуальні питання кримінально-правової боротьби з хабарництвом // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ukrefs.com.ua/page,4,194641-Aktual-nye-voprosy-ugolovno-pravovoiy-bor-by-so-vzyatochnichestvom.html>

Лисак В. Ю.,

*доцент кафедри економіки підприємства,
кандидат економічних наук, доцент
(Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка)*

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Слід зазначити, що на формування, розвиток (позитивний чи негативний) і стан людського капіталу безпосередньо або опосередковано впливають чинники, що зумовлюють його кількісний та якісний склад [1, с. 21].

Серед найважливіших чинників, які визначають якісні характеристики людського капіталу є рівень загальної та

професійної освіти та стан здоров'я населення. На нашу думку одну з важливих ролей у формуванні людського капіталу відіграють дошкільне виховання та освіта. У процесі свого життя людина проходить ряд стадій та етапів навчання починаючи з закладів дошкільного виховання, початкова освіта, середня, професійно-технічна, вища.

Однак існує чимало проблем в сфері дошкільної освіти пов'язаної з негативним впливом корупції в дошкільних навчальних закладах. Серед них наступні, оскільки в країні велика кількість дошкільних навчальних закладів була закрита в великих містах є проблема з недостатньою їх кількістю. Для того щоб батьки могли влаштувати дітей до дитячих садків адміністрація офіційно або не офіційно вимагає певну грошову винагороду. Випускники вищих навчальних закладів які мають достатній рівень підготовки не можуть влаштуватись на роботу, якщо в них немає впливових знайомств або відповідної суми коштів яку в них вимагають. Це призводить до того, що в дитячі садки беруть на роботу не висококваліфікованих фахівців а тих батьки яких мають гроші або високий соціальний статус.

На жаль, існують певні проблеми пов'язані з корупцією в сфері як професійно-технічної так і вищої освіти, хоча вступ до вищих навчальних закладів здійснюється за результатами зовнішнього незалежного оцінювання, однак під час навчання та здачі сесії студенти зустрічаються з фактами корупції, що не може мотивувати здібних студентів до навчання.

Незадовільний стан справ в галузі освіти призводить до зниження освітнього рівня нації, падіння престижу освіти, деградації життєвих стандартів населення. В наслідок кризових явищ та загостренню економічної кризи відбувається вплив кваліфікованих кадрів, найкращої робочої сили за кордон.

Якість людського капіталу визначається станом здоров'я населення. Однак, і тут стан справ з корупцією хотів би бажати кращого. Всім давно крім можновладців стало зрозумілим, що в країні безкоштовної медицини просто не існує. Існують лише корупційні схеми як безпосередньо на рівні закладів охорони здоров'я так і на рівні міністерства в цілому.

В останні роки в закладах охорони здоров'я усе менше лишається фахівців, що пояснюється низьким рівнем заробітної

плати, невисокою кар'єрною та професійною мотивацією, особливо у невеликих містах та селах [2, с. 155].

Брак своєчасної та якісної медичної допомоги низький рівень технічної оснащеності медичних установ, скорочення їхньої кількості, особливо в сільській місцевості, негативно впливає на стан здоров'я населення, спричиняє підвищену захворюваність та ранню смертність населення. Такий стан здоров'я аж ніяк не сприяє формуванню робочої сили, яка б відповідала високим кваліфікаційним вимогам, підвищеній мобільності, здатності до адекватної поведінки в динамічній ринковій ситуації [3, с. 97].

Література:

1. Назарова Г. В. Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств. Наукове видання / Г. В. Назарова, Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – 240 с. (Укр. мов).
2. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: монографія: у 2 ч. / Київський національний ун-т будівництва і архітектури / В. М. Лич (наук.ред.). – К.: КНУБА, 2009. – Ч. I – 224 с.
3. Коровський А.В. Еволюція людського фактора економіки та проблеми його формування: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 184 с.

Максимів Л. В.,

*науковий співробітник наукової лабораторії з проблем
досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1,
кандидат юридичних наук
(Національна академія внутрішніх справ)*

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Корупція – використання особою, зазначеною у статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання

неправомірної вигоди зазначеній особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [1].

Правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції», вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у статті 3 зазначеного Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [1].

До суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», відносяться: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, перелік яких міститься у вказаному Законі; 2) особи, які для цілей зазначеного Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених зазначеним Законом.

Законом встановлено певні обмеження для визначеного кола осіб з метою запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням, а саме:

– обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища – зазначеним особам забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі ви-

користувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах;

– обмеження щодо одержання подарунків – зазначеним особам забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи;

– обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності – зазначеним особам забороняється: 1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України; 2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

– обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування – особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється: 1) протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями, якщо зазначені особи протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних

осіб або фізичних осіб – підприємців; 2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом; 3) протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності;

– обмеження спільної роботи близьких осіб – зазначені особи не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам [1].

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>

Мармура О. З.,

*викладач кафедри кримінального права та кримінології
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»

Законом України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, як відомо, визначено заходи фінансового контролю щодо осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування. До таких заходів, зокрема, відносять вимогу подання декларацій про доходи та видатки, вимогу письмового повідомлення про відкриття декларантом або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента та вимогу письмового повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування.

З метою реалізації даних положень вищевказаним законом було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України. Перший було доповнено статтею 172-б «Порушення вимог фінансового контролю», а другий – статтею 366-1 – «Декларування недостовірної інформації». Відповідно до цих статей встановлюється кримінальна відповідальність за: а) подання суб'єктом декларування завідомо неправдивих відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат; б) умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації; та адміністративна відповідальність за: а) несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; б) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані; в) подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 мінімальних заробітних плат.

Вивчаючи ці законодавчі новели виникає кілька запитань.

По-перше, не зрозуміло чому кримінальна відповідальність за умисне неподання декларації встановлюється незалежно від вартості майна чи іншого об'єкта декларування, що має вартість, а кримінальна відповідальність за декларування завідомо неправдивих відомостей встановлюється лише якщо відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат. Адже в основі суспільної небезпеки кожного з діянь – бажання приховати свої статки, і чим більший розмір такого приховування – тим вищий і ступінь суспільної небезпеки. В ситуації неподання декларації якщо вартість майна чи іншого об'єкта декларування є незначною, звичайно можна застосувати положення ч. 2 ст. 11 КК України про малозначне діяння, однак в цьому випадку виключатиметься

і адміністративна відповідальність, адже такого правопорушення КУАП не передбачає.

По-друге, попри те, що за умисне неподання декларації встановлена кримінальна відповідальність, за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані особу може чекати лише накладення адміністративного стягнення. У своїй основі це тотожні діяння – неподання певних відомостей, які особа зобов'язана подати.

По-третє, не видається можливим відшукати логічне пояснення чому відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо неправдивих відомостей у декларації диференціюється на кримінальну і адміністративну саме через розмір невідповідності у 250 мінімальних заробітних плат. КК України у статті 368-2 передбачає відповідальність за незаконне збагачення, для реалізації якої, в тому числі, і передбачалося введення декларування. При цьому для кримінальної відповідальності за незаконне збагачення, на сьогоднішній день, вартість активів, законність набуття яких не підтверджується доказами, повинна становити не менше 689000 гривень (тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян). В свою чергу подання суб'єктом декларування завідомо неправдивих відомостей у декларації вже є злочином, якщо такі відомості відрізняються більш ніж на 344 500 гривень (250 мінімальних заробітних плат). Те, що незаконне збагачення є більш суспільно-небезпечним злочином у порівнянні з поданням в декларації завідомо неправдивих відомостей, видається очевидним, однак чому ж тоді у другому випадку розмір менший ніж у першому, незрозуміло.

По-четверте, законодавець передбачив кримінальну відповідальність за умисне неподання декларації, та адміністративну – за її несвоєчасне подання, однак як розмежувати ці діяння, закон не регламентує. Логіка підказує, що друге матиме місце тоді, коли особа все ж подасть декларацію, однак таке може статися вже на стадії досудового розслідування чи навіть судового розгляду або ж після оголошення вироку.

По-п'яте, незрозуміло чому адміністративна відповідальність за подання в декларації завідомо неправдивих відомостей настає якщо сума невідповідності становить не менше

100 мінімальних зарплат, у свою чергу така ж відповідальність за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про суттєві зміни у майновому стані настає, якщо розмір таких змін перевищує 50 мінімальних заробітних плат, а за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента – взагалі незалежно від розміру коштів на такому рахунку.

Отже реалізація відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, передбачених Законом України «Про запобігання корупції» у КК України та КУАП здійснена безсистемно та не до кінця продумано, тож наведемо деякі міркування щодо вирішення цієї проблеми.

1. На нашу думку, відповідальність за умисне неподання суб'єктом декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування повинна диференціюватися на кримінальну і адміністративну залежно від вартості майна, яке підлягає декларуванню, так само як і у випадку з поданням у декларації завідомо неправдивих відомостей.

2. Якщо все ж залишити кримінальну відповідальність за неподання декларації, до доцільно криміналізувати і неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані, із врахуванням, звичайно, положень попереднього пункту.

3. Встановити мінімальний «кримінальний» розмір невідповідності при поданні в декларації завідомо неправдивих відомостей на рівні мінімального розміру активів у складі злочину «Незаконне збагачення».

4. Передбачити у ст. 366-1 КК України спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності за неподання декларації у випадку, коли особа до моменту відкриття кримінального провадження подала таку декларацію.

5. Визначити єдиний розмір вартості майна чи невідповідності задекларованої інформації, яка становитиме мінімальний розмір для притягнення до адміністративної відповідальності за подання в декларації завідомо неправдивих відомостей та за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про суттєві зміни у майновому стані.

Назар Ю. С.,

*завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Дмитрик А. Б.,

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПОВНОВАЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ПРИ ВИРІШЕННІ СПРАВ ПРО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЗА НЕЦІЛЬОВЕ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

У сучасних умовах питання недопущення корупційних проявів під час використання бюджетних коштів є одним з найбільш актуальних питань у сфері боротьби з корупцією. На нормативно-правовому рівні неодноразово відзначалась важливість посилення державно-владного впливу на корупційну складову відносин у бюджетній сфері. У Постанові Кабінету Міністрів України «Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів» від 29 листопада 2006 р. № 1673 [1] відзначено, що несумлінне виконання посадових обов'язків відповідальними працівниками органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки ставить під загрозу можливість ефективного управління державними фінансовими ресурсами. А в багатьох випадках таке порушення у бюджетній сфері як нецільове використання бюджетних коштів мають ознаки корупційних діянь.

За нецільове використання бюджетних ресурсів до учасників бюджетного процесу розпорядників або одержувачів бюджетних коштів може бути застосовано такі заходи впливу:

попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства, зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань, зменшення бюджетних асигнувань, повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету. Застосування усіх цих заходів може бути оскаржено до адміністративного суду.

Повноваження адміністративних судів при вирішенні справ про оскарження рішення щодо застосування заходів впливу за нецільове використання бюджетних коштів корелюються з визначеним позивачем змістом адміністративного позову. У таких справах зміст позову складають, як правило, не лише вимоги визнання незаконним та скасування рішення, яким застосовано захід впливу (зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань тощо), але й вимоги визнати протиправними інші рішення органів бюджетного контролю, зазначені у листі-вимозі про усунення порушень та попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства. Донедавна існувала практика можливості розгляду сукупності таких вимог в одному провадженні.

Однак у 2014 році така практика зазнала змін, зважаючи на позицію, викладену у постановках Верховного Суду України від 15 квітня та 7 жовтня 2014 року (справи №№ 21-40а14, 21-368а14 відповідно). Беручи до уваги ч. 1 ст. 244-2 КАС України, відповідно до якої висновок Верховного Суду України має враховуватися іншими судами загальної юрисдикції при застосуванні таких же норм права, суди апеляційної та касаційної інстанцій скасовують рішення судів першої інстанції.

Так, Вищий адміністративний суд України скасував постанову Чернівецького окружного адміністративного суду від 24 червня 2010 року та ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 6 грудня 2013 року в частині визнання протиправними та скасування окремих пунктів вимоги органу фінансового контролю. Цими судами в одному провадженні були розглянуті та вирішені вимоги про скасування рішення, в якому викладені претензії щодо відшкодування збитків бюджету, та розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами [2].

Така позиція судів була висловлена зважаючи на наступне тлумачення норм чинного законодавства у сфері фінансового контролю. Державна фінансова інспекція України (далі – Держфінінспекція України) відповідно до покладених на неї завдань вживає в установленому порядку заходів до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб, а саме: вимагає від керівників та інших підконтрольних установ усунення виявлених порушень законодавства; звертається до суду в інтересах держави, якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів; застосовує заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, накладає стягнення до осіб, винних у порушенні законодавства (підпункт 5 пункту 4 Положення про Державну фінансову інспекцію України [3]).

Відповідно до пункту 6 Положення про Державну фінансову інспекцію України Держфінінспекція України для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку, зокрема, пред'являти керівникам та іншим особам підприємств, установ та організацій, що контролюються, обов'язкові до виконання вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства; у разі виявлення збитків, завданих державі чи об'єкту контролю, визначати їх розмір в установленому законодавством порядку.

Також у цьому підзаконному нормативно-правовому акті визначено, що у разі, якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів Держфінінспекція України має право звернутися до суду в інтересах держави.

Аналіз наведених норм дає підстави вважати, що органу державного фінансового контролю надано можливість здійснювати контроль за використанням коштів державного і місцевого бюджету та у разі виявлення порушень законодавства пред'являти обов'язкові до виконання вимоги щодо усу-

нення таких правопорушень. При виявленні збитків, завданих державі чи об'єкту контролю, орган державного фінансового контролю має право визначати їх розмір та звернутися до суду в інтересах держави, якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів.

Вимога органу державного фінансового контролю спрямована на корегування роботи підконтрольної організації та приведення її у відповідність із вимогами законодавства і у цій частині вона є обов'язковою до виконання. Що стосується відшкодування виявлених збитків, завданих державі чи об'єкту контролю то про їх наявність може бути зазначено у вимозі, але вони не можуть бути примусово стягнуті шляхом вимоги. Такі збитки відшкодовуються у добровільному порядку або шляхом звернення до суду з відповідним позовом.

Відповідно до такого розуміння змісту та обсягу повноважень Дерфінінспекції колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про наявність у органу державного фінансового контролю права заявляти вимогу про усунення порушень, виявлених у ході перевірки підконтрольних установ, яка обов'язкова до виконання лише в частині усунення допущених порушень законодавства і за допомогою якої неможливо примусово стягнути виявлені в ході перевірки збитки. Зважаючи на те, що збитки стягуються у судовому порядку за позовом органу державного фінансового контролю, правильність їх обчислення перевіряє суд, який розглядає цей позов, а не позов підконтрольної установи про визнання вимоги протиправною [4].

Таким чином, повноваження адміністративного суду при вирішенні справ про оскарження рішення щодо застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства – нецільове використання бюджетних коштів поширюються лише на відносини, що виникають у зв'язку з прийняттям розпорядження про застосування конкретного заходу впливу (зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань тощо). Що стосується відшкодування виявлених збитків, завданих державному чи місцевому бюджету,

то про їх наявність може бути зазначено у вимозі органу державного фінансового контролю, але вони можуть бути або добровільно відшкодовані розпорядником (одержувачем) бюджетних коштів, або стягнуті у судовому порядку за позовом органу державного фінансового контролю. При цьому наявність таких збитків та правильність їх обчислення не підлягають дослідженню судом у справах про оскарження рішення щодо застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства.

Література:

1. Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2006 р. № 1673 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 49. – Ст. 3257.
2. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 4 червня 2015 року у справі К/800/4689/14 // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 44884016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44884016>.
3. Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 310 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 64. – Ст. 1764.
4. Постанова Верховного Суду України від 15 квітня 2014 року у справі № № 21-40а14 // Реєстраційний номер судового рішення в ЄДРСР – 38655037 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38655037>

Ніколайчук Г. А.,

*заступник начальника відділу управління нагляду
у кримінальному провадженні прокуратури Львівської області,
старший радник юстиції*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Протидія корупції як пріоритетний напрямок державної політики на сучасному етапі вимагає здійснювати підтриман-

ня державного обвинувачення в суді у справах про корупційні злочини на високому рівні, щоб злочинці не уникнули заслуженого і справедливого покарання за злочини, які розкладають владні структури, ображають і принижують громадянське суспільство в цілому. Складність підтримання державного обвинувачення у справах про корупційні злочини зумовлена об'єктивними причинами, що випливають із самої природи даних діянь. Відсутність потерпілого у низці злочинів, наприклад одержанні незаконної винагороди, активна протидія розслідуванню і розгляду в суді з використанням адміністративних ресурсів і висококваліфікованого захисту створює складнощі в процесі доказування. Якщо до цього додати застосування корупціонерами ретельно продуманих, завуальованих способів одержання предмета незаконної винагороди, використання зв'язків у владних структурах і правоохоронних органах, наявність імунітетів, що перешкоджають притягненню до кримінальної відповідальності в звичайному порядку, то стає очевидною та відповідальність, яка лягає на прокурора, який підтримує державне обвинувачення. Аби не допустити притягнення до відповідальності, корупціонери застосовують всі можливі заходи впливу на свідків та потерпілих, аж до погроз вбивством, представляють лжесвідків, фальсифікують докази. Все це вимагає від державного обвинувача високого професіоналізму, досвіду, глибокого знання сутності злочинів цього виду і методів доказування, а часом і громадянської мужності.

Ефективне підтримання державного обвинувачення вимагає ретельної підготовки. Для методично обґрунтованого підходу до підготовки та участі в судовому розгляді державний обвинувач повинен знати модель корупційних злочинів і механізм їх здійснення, що істотно полегшить його участь в доказуванні.

У справах про корупційні злочини встановленню підлягають:

1. Посадове становище суб'єкта корупційного злочину, його правовий статус, обсяг і характер повноважень, яким видом імунітету він володіє, характеристика особи.

2. Ким передано неправомірну вигоду, характеристика цієї особи.

3. Чи були співучасники, форма співучасті.
4. Подія злочину: факт вчинення протиправного діяння всупереч інтересам служби.
5. Місце і час виконання суб'єктами конкретних дій (бездіяльності).
6. Наслідки діяння – заподіяння шкоди охоронюваним законом інтересам громадян, організацій, суспільства або держави; суб'єкти, яким заподіяно шкоду, характер шкоди, істотність шкоди, тяжкість наслідків.
7. Причинний зв'язок між злочинним діянням суб'єкта і наслідками.
8. У чому полягали інтереси суб'єктів хабарництва, які їхні цілі і мотиви, за що передано неправомірну вигоду.
9. Що стало предметом неправомірної вигоди, яка її вартість, розмір.
10. Які дії вчинено в інтересах зацікавленої особи, від яких дій корупціонер утримався.
11. Чи мало місце вимагання неправомірної вигоди.
12. Чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання винних осіб.
13. Чи є обставини, що виключають злочинність і караність діяння.

Аналіз судової практики показує, що основним доказом на даний час суди вважають результат затримання корупціонера «на гарячому» в ході спеціального слідчого експерименту. У зв'язку з цим до якості проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії пред'являються підвищені вимоги і часто саме від її результатів залежить не тільки вирішення питання про повідомлення особі про підозру, але й все подальше розслідування. Оскільки допускається багато помилок і порушень при проведенні цієї НСРД, державний обвинувач повинен переконатися, що отримані результати є допустимими доказами, а саме чи дотримано всіх процесуальних вимог в ході проведення цієї НСРД. Таким же чином повинні бути перевірені на відповідність закону виконані невідкладні слідчі дії і затримання підозрюваного в скоєнні корупційного злочину. Велике значення має проведення огляду місця події, обшуків на місці передачі предмета неправомірної вигоди, а також в міс-

цях перебування корупціонера (житло, службові кабінети, у місцях відпочинку, у знайомих, в гаражі і інших місцях). Мета цих слідчих дій – пошук і фіксація предмета неправомірної вигоди, його процесуальне введення в матеріали кримінального провадження, а також пошук і вилучення інших речових доказів і документів, що відносяться до розслідуваних подій.

Також треба розмежовувати факти одержання незаконної винагороди і отримання посередником предмета винагороди з метою привласнення. Так, У одній із справ, було встановлено, що адвокат тривалий час умовляв обвинуваченого передати судді хабар у розмірі 3 000 доларів США, за зміну кваліфікації злочину з ч. 3 на ч. 1 ст. 204 КК України. Його задум як адвоката передбачав ввести свого клієнта в оману і в такий спосіб створити у нього враження про вигідність і навіть обов'язковість передачі коштів службовій особі – судді, за сприятливе вирішення кримінального провадження в суді.

Обставини вчиненого адвокатом злочину свідчать, що він під виглядом неправомірної вигоди для передачі судді фактично виманив у свого клієнта кошти з метою їх привласнення, в зв'язку з чим, його діяння мають розцінюватись як шахрайство і кваліфікуватися ст. 190 КК України.

Верховний Суд України неодноразово зазначив, що у тому випадку, якщо обвинувачений обманом викликає бажання в особи вчинити кримінально-протиправне діяння, яке вона вважає для себе у конкретній ситуації вигідним, його діяння необхідно розглядати в аспекті положень інституту співучасті, одурюючи іншу особу, винуватий схиляє її до вчинення кримінально-протиправного діяння і в такий спосіб виконує роль підбурювача до злочину. Те, що винуватий достеменно знає (не може не знати), що злочин не буде закінчений, оскільки, обманюючи особу, він завчасно робить неможливим доведення злочину до кінця, значення не має. Замах на злочин – це теж самостійний вид незакінченого злочину і підбурювання до вчинення замаху на злочин, коли для самого підбурювача є той факт, що злочин, хоч і не буде доведено до кінця, жодним чином не виключає ні факту підбурювання, ні кримінальної відповідальності за такі дії. Таким чином, якщо винний отримує від іншої особи гроші чи інші цінності нібито для передачі

службовій особі як неправомірну вигоду, маючи намір не передавати їх, а привласнити, вчинене належить розцінювати як шахрайство і кваліфікувати за відповідною частиною ст. 190 КК України. Однак якщо при цьому винний сам схилив особу до передачі йому цінностей, його дії належить також кваліфікувати як підбурювання до закінченого замаху на давання неправомірної вигоди, тобто ще за ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15 КК України і відповідною частиною ст. 369 КК України.

У справах про корупційні злочини важливе доказове значення може мати встановлення факту життя корупціонера невідповідно до своїх доходів. Державному обвинувачу варто активно використовувати здобуті в ході досудового розслідування докази незаконного збагачення в судовому засіданні. Зокрема, такими доказами можуть бути джерела доходів сім'ї корупціонера (заробітна плата та інші доходи всіх членів сім'ї, доходи від дозволеної викладацької, творчої та наукової діяльності, від переданих в трастове управління цінних паперів, отримання спадщини, виграші в лотерею, подарунки, премії, матеріальна допомога, інші доходи) і підтверджені витрати (оплата житла, харчування, відпочинку, витрати на хобі, утримання дітей у престижних закладах, навчання в вузах, проведення ремонтів квартири та інших об'єктів, утримання транспорту, будівництво дач, особняків, подарунки рідним і знайомим, відвідування дорогих розважальних місць, участь в азартних іграх, улаштування свят, ювілеїв, похорону і ін.). У разі, якщо витрати значно перевищують доходи сім'ї, можна говорити про цей факт як доказ отримання незаконної винагороди. Цей прийом може бути ефективним не тільки як пошук доказів, а й як колоритний фон для всього судового розгляду, що характеризує як самого суб'єкта, так і обстановку навколо нього, а також ту суспільну небезпеку, яку несе в собі корупція.

Державний обвинувач обов'язково повинен брати участь у визначенні порядку дослідження доказів, реалізуючи свою тактику підтримання обвинувачення. Порядок дослідження доказів повинен бути таким, щоб в повному обсязі була перевірена версія обвинувачення і спростовані доводи захисту. Якщо обвинувачений визнає свою вину повністю, що у спра-

вах про одержання неправомірної вигоди майже не зустрічається, то можна починати з його допиту. Якщо ж він категорично заперечує свою вину і неодноразово міняв свої показання, краще почати з допитів свідків і подання інших доказів, починаючи з найпереконливіших.

Також дослідження доказів можна розпочати з допиту обвинуваченого, щоб з'ясувати відразу, як змінилася його позиція, і в подальшому в ході допитів свідків і потерпілих і дослідженні інших доказів методично спростовувати висунуті обвинуваченим доводи. Якщо обвинувачених декілька, черговість їх допиту визначається їх роллю в скоєному і становищем (авторитетом) у злочинній групі. Тактично виправдано починати з найбільш слабкого в психологічному плані учасника групи. Виняток становлять випадки, коли всіма визнаний лідер групи дає показання. Участь прокурора в допиті обвинувачених вимагає спеціальної підготовки.

Основний тактичний прийом – гранична деталізація показань, щоб виявити їх слабкі з позиції аргументації місця і можливі протиріччя. Як і раніше залишається проблемою зміна показань свідками в суді. При дуже поганій доказовій базі це інколи веде до руйнування обвинувачення і навіть постановлення виправдувального вироку. У зв'язку з цим від державного обвинувача потрібна професійну майстерність, щоб правильно використовуючи тактичні прийоми з урахуванням особи свідка, утримати його від зміни показань або переконати повернутися до правдивих показань, даних раніше.

Дослідження доказів завершується дебатами сторін. Ця стадія є підсумком всієї діяльності прокурора з підтримання державного обвинувачення і тому вимагає від нього ретельної підготовки, оскільки від його виступу може залежати успіх всього розгляду справи. Він повинен зрозуміло і просто викласти позицію обвинувачення у розглянутій справі. У виступі повинен бути відображений аналіз зібраних доказів і їх оцінка.

Промова державного обвинувача повинна обов'язково відображати такі аспекти. Перш за все повинна бути дана суспільно-політична і соціальна оцінка корупції в цілому і конкретному злочину зокрема, повинна бути показана суспільна небезпека корупційних діянь, при вчиненні яких посадові особи

виконують свої службові дії, заздалегідь обумовлені підкупом окремих осіб або цілих груп. Основне зло полягає в дискредитації державної влади, підриві авторитету посадових осіб і органів, приниженні громадян, змушених за надання неправомірної вигоди отримувати належні їм блага. Далі викладаються фактичні обставини вчинення корупційного злочину із зазначенням місця, часу і обставин прийому-передачі предмета неправомірної вигоди, виконання службових дій на користь зацікавленої особи, в тому числі і незаконних, дій корупціонера з вимагання хабара. Після цього обвинувач переходить до аналізу й оцінки досліджених в судовому засіданні доказів, на підставі яких він формує свою позицію щодо винності всіх обвинувачених у скоєнні злочину. Потім слідує частина промови обвинувача, в якій він обґрунтовує кваліфікацію скоєного і дає юридичний аналіз складу злочину. Важливе місце займає в промові характеристика особи обвинуваченого. Завдання обвинувача – показати суду справжнє обличчя злочинців, навіть якщо офіційні характеристики ідеальні. Далі обов'язково висвітлюються обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання: вимагання неправомірної вигоди, вчинення за винагороду незаконних дій, вчинення злочину групою осіб. Підводячи підсумок сказаному, спираючись на наведені в промові доводи, державний обвинувач обґрунтовує пропозиції про вид і міру покарання, пропонує певним чином вирішити питання про запобіжний захід і долю речових доказів. Структура і зміст обвинувальної промови по конкретній справі визначається обставинами скоєного злочину, його суспільною значимістю, кількістю обвинувачених, а також якістю проведеного досудового слідства. Промова прокурора повинна бути ясною, простою, зрозумілою, але абсолютно логічною, юридично грамотною і аргументованою. Тільки в такому випадку вона буде сприяти винесенню законного, обґрунтованого і справедливого вироку.

Павлович-Сенета Я. П.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Піщанська М. О.,

*студентка факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Правове регулювання боротьби з корупцією є надзвичайно важливим для вивчення, оскільки кожна держава світу має досвід боротьби з таким явищем як корупція. Це явище представляє собою небезпеку для держави, суспільства і кожної конкретної людини окремо. У країні, що уражена корупцією, різко знижується ефективність економіки, посилюється убогість і соціальна нерівність, розширюється прірва між суспільством і владою, політика перетворюється на сферу розподілу національного багатства, розкладаються моральні підвалини суспільства, завдається непоправної шкоди престижу країни на міжнародному рівні. Корупція демонструє повну байдужість державних посадових осіб до суспільної користі, до закону, до народу. Вона становить собою злиття монополії влади, необмежених повноважень державних службовців у прийнятті рішень і відсутності жорсткої правової підзвітності та підконтрольності чиновників [1]. Також особливо важливим і актуальним є боротьба з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. Тому що, у світі небайдуже ставляться до походження коштів. З метою боротьби з відмиванням «брудних» коштів, одержаних злочинним шляхом, створюються відповідні міжнародні організації, які застосовують певні санкції до тих країн, що не вживають необхідних заходів у цьому напрямку.

Окремі питання запобігання і протидії корупції свого часу досліджували: В. Гвоздецький, О. Кальман, С. Ківалов, О. Литвак, М. Мельник, М. Хавронюк, а також інші вчені та практики, цікаво дослідити міжнародно-правові акти, які спрямовані на врегулювання відносин у досліджуваній сфері, а також виокремити основні напрями такої міжнародної діяльності.

У міжнародно-правових документах наявні різні підходи до розуміння корупції. Це поняття в загальноприйнятому розумінні вперше було сформульовано на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 1979 року. Спеціалісти цієї організації визначили корупцію як, виконання посадовими особами будь-яких дій або ж бездіяльність у сфері виконання їхніх посадових повноважень за винагороду в будь-якій формі в інтересах того, хто надає цю винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без такого порушення [2, с. 115].

У енциклопедичній літературі, корупція – це підкуп державних, політичних, громадських діячів, службовців державного апарату, вчинений особою у певних вузькокорпоративних (кланових) інтересах [3, с. 42].

Наприкінці XX століття світова спільнота визнала, що корупція є глобальною проблемою кожної країни, і з цією проблемою треба боротися. Результатом стало ухвалення цілого комплексу міжнародно-правових актів (обов'язкового і рекомендованого характеру), підготовлених та прийнятих в Організації Об'єднаних Націй, Організації економічного співробітництва та розвитку, Організації американських держав, Раді Європи, Європейському Союзу, Африканському Союзу. Міжнародні юридичні інструменти відрізнялися за сферою застосування, проте в усіх було на меті одне – встановити загальні стандарти боротьби з корупцією шляхом забезпечення виконання антикорупційних законів на національному рівні [1].

Ефективне здійснення діяльності щодо запобігання і протидії у сучасних умовах неможливе без міжнародної взаємодії з іншими країнами та міжнародними організаціями. Так, відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [4].

Україна має власну правову основу для боротьби з корупцією: Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. [5] та Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 р. [6]. Крім того, антикорупційне законодавство регулює конфлікти

інтересів державних чиновників і кримінальну відповідальність за надміру дорогі подарунки, гостинність тощо. Проте такі дії по боротьбі з корупцією не знищили її вияви в світі.

Отже, варто зазначити, що для боротьби з корупцією низка країн вживає заходи організаційного характеру – створюють спеціалізовані установи, організації, метою діяльності яких є вироблення відповідної стратегії й тактики, розробка превентивних заходів нормотворчого й функціонального змістового наповнення. Зокрема, у Україні формуються Національне агентство з питань запобігання корупції та Національне антикорупційне бюро [6], [7].

Практика роботи правоохоронних органів зарубіжних країн у цьому напрямі свідчить про те, що досконалість нормативно-правового забезпечення протидії та наявність ефективної системи протидії корупції на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного подолання зазначеної проблеми.

Таким чином, практичний досвід правових держав світу у сфері боротьби з корупційними злочинами дає змогу сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, вироблення якої сьогодні необхідне в Україні. Відповідно, влада повинна:

- розробити єдину державну політику в сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;
- сформувати спеціальну антикорупційну службу, незалежну від усіх гілок влади, яка забезпечила б контроль за діяльністю державних органів різних рівнів;
- забезпечити незалежне функціонування судової влади, за прикладом правоохоронних систем Італії, США, Великої Британії чи Франції [1].

Щодо боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, то необхідною умовою є налагоджені співробітництво та плідна взаємодія підрозділів фінансових розвідок усіх країн світу, координаторами якої виступають відповідні міжнародні організації.

Література:

1. Наталія Задирака, Роман Кабанець Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського союзу / Наталія Задирака, Роман Кабанець // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал / Верховна Рада України. – 2014. – № 10. – С. 42–43 – [Електронний ресурс] \ \ Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4201/>
2. Nevmerzhyuc'kyj Je. V. Korupcija v Ukraї'ni: prychny, naslidky, mehanizmy protydivi': monografija / Je. V. Nevmerzhyuc'kyj. – К.: KNT, 2008. – 368 s.
3. Словничок юридичних термінів: Навч. посіб. / Уклад. В. П. Марчук. – К.: МАУП, 2003. – 128 с.
4. Конституція України : Основний закон від 28 черв. 1996 р. № 254к // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
5. Про запобігання корупції: Закон України від 24 жовтня 2014 р. №1700 // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49 – С. 2056.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 50–51 – С. 2057
7. Про національне антикорупційне бюро України: Закон України від 24 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47 – С. 2051.
8. Про національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: Указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. // Уряд, кур'єр. – 2011. – № 1001/2011.

Пасєка О. Ф.,

*доцент кафедри кримінально права
та кримінології, кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ ЗА КК УКРАЇНИ

Положення розділу XVII Особливої частини КК України останнім часом породжують неабиякі наукові дискусії, які зумовлені багатьма чинниками. Перш за все така ситуація обу-

мовлена «плідною» законодавчою діяльністю щодо протидії злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Поспіх зумовлений активізацією боротьби з корупцією, намагання чим швидше виконати вимоги міжнародної спільноти у цьому напрямку, а також спроби вирішити проблеми, які виникли в окремих політичних діячів аж ніяк не сприяють якості положень кримінального закону.

Це своєю чергою зумовлює появу окремих законодавчих ініціатив, які викликають щонайменше подив. І прикро, що окремі з них знаходять своє втілення в положення законодавчих актів, зокрема й КК України.

Однією з таких «новел» стали зміни внесені у ст. 365 КК України законом від 21 лютого 2014 року № 746-VII, згідно яких положення цієї статті можуть бути застосовані виключно до працівників правоохоронних органів [1].

Як зазначає П.В. Мельник, ці зміни призводять до того, що крім працівників правоохоронних органів, перевищення влади і службових повноважень, декриміналізовано для всіх службових осіб. Відповідно втратило суспільну небезпеку перевищення влади або службовими повноваженнями вчинене народними депутатами, керівниками центральних органів виконавчої влади, головами державних адміністрацій, керівниками підприємств, установ і організацій і т. д. [2, с. 2–3].

Зважаючи на відверту дискусійність вказаних змін вбачається за доцільне звернути увагу на окремих проблемних аспектах кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу за КК України.

Аналіз положень ст. 365 КК України дає підстави визначити такі найбільш дискусійні аспекти цієї норми:

1. Не зрозумілою видається позиція законодавця щодо визначення суб'єкта цього злочину, оскільки мотиви, якими він керувався очевидно відомі лише йому. Окремі науковці з цього приводу ставлять цілком слушні запитання: 1) чому з усіх категорій службових осіб відповідальності підлягають тільки працівники правоохоронного органу? 2) невже перевищення влади або службових повноважень, яке вчиняється

іншими службовими особами не несе суспільної небезпеки [3, с. 22]. Однак, видається, що питання ці риторичні, враховуючи ту обставину, що автори згаданого вище закону у пояснювальній записці вказали лише один «беззаперечний» аргумент – у 2013 році більшість злочинів, передбачених ст. 365 КК України були вчинені працівниками правоохоронних органів.

Відповідно абсолютно не зрозуміло як реагувати на випадки перевищення влади або службових повноважень службовими особами, які не є працівниками правоохоронних органів у разі, якщо їх дії не містять ознак іншого складу злочину, однак спричиняють чи створюють загрозу спричинення істотної шкоди суспільним відносинам. Очевидно, що автори цього Закону цим питанням не переймалися.

2. Наступна не менш важлива проблема пов'язана не скільки з редакцією ст. 365 КК України, скільки із змістом поняття «працівник правоохоронного органу», а радше його невизначеністю. Проблема полягає у тому, що законодавчо не визначено вичерпного переліку правоохоронних органів, а отже, встановити вичерпний перелік осіб, які можуть бути суб'єктом цього злочину є завданням не з легких. В окремих законах можна віднайти спроби законодавця визначити це поняття, однак важко назвати їх вдалимими. Так, у ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року правоохоронні органи визначаються як органи державної влади, на які Конституцією та законами України покладено здійснення правоохоронних функцій [4]. Натомість ст. 1 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19 червня 2003 року вказує на те, що до правоохоронних органів відносяться державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють не лише правоохоронні, а й правозастосовні функції [5]. Згідно останніх змін, які були внесені у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року зі змінами та доповненнями станом на 23 грудня 2015 року до правоохоронних органів належать: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро

України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [6].

У цьому разі важко не помітити, що останнє з перерахованих визначень, яке містить хоча б приблизний перелік правоохоронних органів оперує й таким словосполученням як «інші органи», а це у свою чергу вказує на те, що вичерпний перелік таких органів не визначений. Зрозуміло, що це аж ніяк не сприяє належному застосуванню цієї норми, а отже вирішення цієї проблеми повинно знайти своє відображення не лише у теоретичній, а й у законодавчій площині.

3. При дослідженні положень ст. 365 КК України можна звернути увагу ще на одну проблему, яка пов'язана із змінами, які були внесені у ст. 364 КК Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 року [7]. Вказаним законом істотну шкоду визначено виключно у матеріальному виразі, що усуває можливість притягнення до кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень у разі спричинення працівником правоохоронного органу будь-якої іншої шкоди нематеріального характеру. Відповідно у кожному конкретному випадку при перевищенні влади чи службових повноважень працівником правоохоронного органу необхідно встановлювати спричинену матеріальну шкоду, яка очевидно не завжди може мати місце. В такому разі усі випадки спричинення істотної шкоди нематеріального характеру не можуть бути кваліфіковані за ст. 365 КК України, що видається не досить виправданим.

Отже зазначене дає підстави зробити невтішний висновок – зміни внесені до ст. 365 КК України є не виправданими. Відмова законодавця від можливості застосування положень цієї статті до службових осіб створює підґрунтя до їх безкарності, ставить під сумнів намагання влади зменшити рівень корупційних проявів. Положення ст. 365 КК України вочевидь

мають бути змінені при цьому, як не дивно, можна скористатися відомим усім висловом: «все нове – це добре забуте старе».

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень ст. 19 Конвенції ООН проти корупції» від 21 лютого 2014 року № 746-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 12. – ст. 188.
2. Мельник П. В. Проблеми кримінальної відповідальності службових осіб // П. В. Мельник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law-dep.pu.if.ua/conference2014/articles/melnyk.pdf>
3. Володавська О. С. Деякі питання кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу / О. С. Володавська // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції [17 квітня 2014 року, м. Харків] / МВС України; Харківський національний ун-т внутрішніх справ; Наук.-дослід. ін-т вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; Кримінологічна асоціація України. – Х.: Золота миля, 2014. – С. 21–24.
4. Закон України «Про основи національної безпеки України» № 964-IV від 19 червня 2003 року (із змінами та доповненнями станом на 16.07.2015 року) // Відомості Верховної Ради України, 2003. – № 39. – ст. 351
5. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» № 975-IV від 19 червня 2003 року (зі змінами та доповненнями станом на 14.10.2014 року) // Відомості Верховної Ради України, 2003. – № 46. – ст. 366.
6. Закон України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» № 3781-XII від 23 грудня 1993 року (зі змінами та доповненнями станом на 23 грудня 2015 року) // Відомості Верховної Ради України, 1994. – № 11. – ст. 50.
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» № 1261-VII від 13 травня 2014 року // Відомості Верховної Ради України, 2014. – № 28. – ст. 937.

Палюх А. І.,

*викладач кафедри кримінального права і процесу
(Інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»)*

ФОРМИ УЧАСТІ ПРОКУРОРА В ДОКАЗУВАННІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Діяльність прокурора, щодо доказування в цілому, є діяльністю процесуальною, тобто вливається в належну процесуальну форму. Тому визначити форми участі прокурора у доказуванні – значить виявити ті специфічні види процесуальної діяльності, які здійснює прокурор, прагнучи до встановлення обставин кримінального провадження.

На досудовому розслідуванні прокурор здійснює доказування, по-перше, шляхом безпосередньої участі у збиранні та перевірці доказів і, по-друге, – оцінюючи докази при вивченні матеріалів кримінальних проваджень, що надходять до нього від слідчого.

Керуючись цим твердженням, можна визначити форми участі прокурора у доказуванні під час досудового розслідування як особливі способи здійснення ним пошуково-пізнавальної діяльності, що полягають у здійсненні безпосередньо прокурором слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій або даванні вказівок чи доручень слідчому, керівнику органу досудового розслідування, оперативному підрозділу, спрямованих на збирання, перевірку доказів з метою встановлення обставин, які підлягають доказуванню під час кримінального провадження.

Таким чином, підставою виділення різних форм є безпосереднє виконання прокурором дій по збиранню та перевірці доказів або опосередковану участь у доказуванні шляхом дачі вказівок про оцінку доказів при вивченні матеріалів кримінальних проваджень, що надходять до нього від слідчого. До безпосередніх форм участі у доказуванні відносяться ті, де прокурор особисто бере участь в отриманні доказів, а до опосередкованих – ті дії, де він реалізує свої процесуальні повноваження як процесуального керівника досудовим розслідуванням кримінального правопорушення.

Про безпосередню участь прокурора у збиранні та перевірці доказів можна говорити в тих випадках, коли прокурор: 1) бере участь у проведенні слідчих (розшукових) дій, 2) проводить слідчу (розшукову) дію самостійно; 3) особисто розпочинає розслідування у кримінальному провадженні (особливий випадок), 4) бере участь у проведенні розслідування у складі слідчої групи. Процесуалістами не без підстав підкреслювалося, що безпосередня участь прокурора в розслідуванні – найбільш ефективний метод здійснення нагляду за законністю провадження слідчих (розшукових) дій по збиранню доказів.

Певну специфіку набуває роль прокурора у доказуванні при ознайомленні з матеріалами кримінального провадження в ході досудового розслідування: при витребуванні прокурором матеріалів для вивчення; при ознайомленні з матеріалами, що містять підстави для застосування заходів забезпечення кримінального провадження чи інших процесуальних дій, які можна проводити за ухвалою слідчого судді.

При ознайомленні з протоколами слідчих (розшукових) дій завдання прокурора полягає не тільки в тому, щоб перевірити підстави і своєчасність проведення слідчої (розшукової) дії, наявність передбачених законом реквізитів та умов її проведення, а в разі виявленого порушення вказати на це слідчому. Прокурор повинен вивчити і зміст протоколу, оцінити чи міститься в ньому інформація, порівняти її з іншими доказами, при цьому у прокурора створюється уявлення про факти, що мають значення для провадження..

Якщо прокурор за результатами вивчення матеріалів кримінального провадження дійде висновку про необхідність зібрати додаткові докази, він має право дати обов'язкові для слідчого вказівки про дослідження обставин, що мають значення для кримінального провадження, і проведенні конкретних дій по збиранню доказів або особисто прийняти рішення про проведення таких дій (наприклад, призначити експертизу). Прокурор може дати вказівки про перевірку вже наявних доказів, про усунення суперечливості наявних доказів. Вказівки, що даються прокурором у кримінальному провадженні, не тільки констатують допущені слідчим порушення закону і

вимагають їх усунення, але визначають перспективи подальшого розслідування, конкретизують завдання доказування у кожному конкретному кримінальному провадженні, тобто, є засобом визначення належного напрямку розслідування, його швидкості, повноти, та неупередженості.

Здійснюючи нагляд за забезпеченням слідчим законних прав учасників процесу, забезпечуючи точне дотримання норм кримінального процесуального права, які регламентують порядок збирання, перевірки та оцінки доказів, прокурор, в кінцевому підсумку, впливає на процес доказування на досудовому розслідуванні.

На завершальному етапі розслідування, в основному, прокурор має в своєму розпорядженні вже зібрані слідчим докази, які він ретельно досліджує, вивчаючи матеріали кримінальних проваджень, що надходять від слідчого, що дає йому можливість прийти до певних висновків про обставини події, що розслідувалася, та її учасників.

Підсумовуючи сказане, доходимо висновку, що всі форми участі прокурора у доказуванні можна поділити на два види: 1) безпосередні форми участі прокурора у збиранні та перевірці доказів і 2) опосередковані форми, що охоплюють дачу вказівок, доручень у кримінальному провадженні.

Ряшко О. В.,

*доцент кафедри кримінального процесу факультету № 1,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Питання ефективного запобігання та протидії корупції є однією із найважливіших проблем, які намагається вирішити сучасна Українська держава. Актуальність даного питання зумовлюється тим, що корупція провокує й поглиблює суспільні кризові явища та підриває імідж України на світовій арені.

Тому розробка та впровадження заходів антикорупційного спрямування є одним із першочергових завдань державної

влади. На шляху до реалізації цього завдання зроблено чимало кроків: прийнято нове антикорупційне законодавство, низку нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції; ведеться постійний діалог Української держави із світовою спільнотою щодо вироблення ефективних механізмів протидії та подолання корупції; здійснюються наукові дослідження з питань запобігання корупції та боротьби з нею; формується публіцистика антикорупційного характеру. Незважаючи на це, корупція продовжує залишатися однією із нагальних для вирішення проблем українського суспільства.

Враховуючи вищенаведене, доцільною виглядає потреба, разом із соціально-економічними, правовими, організаційно-управлінськими, каральними, превентивними напрямками боротьби з корупцією використовувати заходи, характер яких визначався б моральними та ідеологічним напрямками.

Сутність моральних антикорупційних заходів, принципи їх формування та реалізації, мета, завдання, механізм їх дії повинні реалізовуватися з урахуванням таких основоположних принципів як, законність, гласність, цілеспрямованість, залучення громадськості до процесу реалізації моральних антикорупційних заходів, дотримання векторів консолідації українського суспільства та євроінтеграції держави, патріотизму та детермінації національних інтересів, відповідності пріоритетним напрямкам державних антикорупційних заходів.

Механізмами забезпечення реалізації концептуальних заходів у практичній площині є такі: політичний – наявність політичної волі до подолання корупції усіма можливими демократичними заходами, в тому числі морально-ідеологічними; формування та реалізація чіткої державної антикорупційної політики; об'єднання та компромісна співпраця щодо подолання корупції усіх політичних сил; економічний – обов'язкове врахування щорічних видатків на фінансування заходів, із державного бюджету та місцевих бюджетів; залучення коштів від вітчизняних та міжнародних донорських громадських організацій шляхом підготовки проектів, спрямованих на реалізацію заходів; центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень забезпечують виконан-

ня законодавчих та нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію концептуальних морально-ідеологічних антикорупційних заходів; інші органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують досягнення тактичних цілей.

Він повинен здійснюватися на засадах: верховенства права, яким визначається підпорядкування усіх контролюючих дій, які реалізовуватимуться чи з боку держави, чи з боку громадськості, нормам права та закону. Підґрунтям для здійснення контролю мають бути Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані нашою державою, вітчизняні законодавчі та нормативно-правові акти – взаємодії влади та інститутів громадянського суспільства. Лише за умови того, що державна влада та громадянське суспільство об'єднують свої зусилля щодо запобігання та протидії корупції, контроль за застосуванням морально-ідеологічних антикорупційних заходів може бути ефективним. Державні та громадські інституції у прагненні контролювати процес використання морально-ідеологічних заходів подолання корупції зобов'язані усвідомлювати спільну мету та працювати заради її досягнення в одному напрямі – прозорості видатків із бюджетів усіх рівнів на реалізацію морально-ідеологічних антикорупційних заходів та відповідальності за їх цільове використання. Дотримання цього постулату передбачає формування бюджетів усіх рівнів з обов'язковим врахуванням видатків на здійснення морально-ідеологічних антикорупційних заходів. Формування цієї статті бюджету не повинно відбуватися за залишковим принципом, використання передбачених нею коштів має бути виключно цільовим, в іншому випадку – передбачено відповідальність розпорядника коштів; відкритості та доступності інформації про реалізацію заходів та про діяльність суб'єктів, які їх реалізують. Це положення може бути втілене в життя шляхом постійного інформування громадськості через засоби масової інформації. Такий підхід сприятиме не лише дотриманню принципу прозорості й гласності в реалізації морально-ідеологічних антикорупційних заходів, а й формуванню підвалин громадянського суспільства.

Крім того, постійне інформування громадян про перебіг реалізації заходів поступово вкарбує у суспільній свідомості їх

актуальність та необхідність і забезпечить становлення уявлення кожного громадянина про його особисту причетність до змін, які відбуваються в державі. У підсумку зазначимо, що заходи морального напрямку боротьби з корупцією повинні застосовуватись комплексно з антикорупційними заходами соціально-економічного, правового, превентивного, карального, організаційно-управлінського характеру. Лише за такого тандему запобігання та протидія корупції будуть дійсно ефективними та результативними.

Література:

1. Бездольний М. Ю. Державно-правовий механізм протидії корупції / М. Ю. Бездольний // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 38–43. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09bmympk.pdf> 7
2. Мельник М. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Мельник М.; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2002. – 506 с.
3. Мірошник Ю. П. Організаційно-правові засади протидії корупції в органах державної влади та управління / Ю. П. Мірошник // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. – 2007. – № 16. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/2007/16text/g16_13.htm

Самченко М. Ю.,

*старший оперуповноважений в особливо важливих справах
Управління захисту економіки
у Львівській області ДЗЕ НПУ, кандидат юридичних наук*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ З ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ НОВОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

З прийняттям нового законодавства України та вступом його в дію, пройшло небагато часу, однак практика застосування вказує на недоліки та неоднозначності у застосуванні правових норм.

Так, на законодавчому рівні чітко не розмежовано поняття одержання неправомірної вигоди та одержання подарунків. Невизначено суми, яка б відмежовувала кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди) від адміністративного правопорушення,

пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172-5 КУпАП (одержання подарунка).

Згідно із статтею 23 Закону України «Про запобігання корупції» особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

Дозволено приймати подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті. При цьому, вищевказаний закон не надає переліку подарунків, які б відповідали вище зазначеному поняттю, що встановлює неоднозначність при практичному застосуванні вказаної норми.

Протокол за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка (ст. 172-5 КУпАП) складається, як правило, після того, як слідчий винесе постанову про закриття кримінального провадження у зв'язку із малозначністю вчиненого кримінального правопорушення. При цьому, у ч. 4 ст. 38 КУпАП зазначено, що у разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження. Вказаний термін, з практики складання протоколів, є занадто малим та необдуманим, оскільки після закриття кримінального провадження необхідно врахувати час надсилання матеріалів між підрозділами (службами), складання та скерування до суду протоколу, призначення судового розгляду та можливості перенесення судового засідання з різних причин. Крім того, у багатьох судах лише окремі судді наділені повноваженнями розглядати справи, що може призводити до призначення справи до розгляду у максимальний термін, зважаючи на завантаженість суддів.

Враховуючи вказані обставини, ймовірність закриття протоколу за строками давності досить велика.

Загальний термін притягнення порушників за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, передбачений три місяці з моменту виявлення правопорушення (ч. 3 ст. 38 КУпАП).

За порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» в частині подання декларації настає адміністративна або кримінальна відповідальність.

Відповідно до прикінцевих положень Закону України «Про запобігання корупції» до початку роботи системи подання та оприлюднення відповідно до цього Закону декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, суб'єкти декларування подають декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру в порядку, встановленому Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції». Згідно ч. 1 ст. 366-1 КК України відповідальність настає за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції» на суму що перевищує 250 мінімальних заробітних плат, або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації. Предметом даної статті є декларація, яку суб'єкти декларування будуть подавати на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (електронна декларація). Відповідно, якщо суб'єкти декларування на даний час не подали декларацію, притягнути їх до кримінальної відповідальності за вказаною статтею неможливо, а тому й практика в цілому по Україні відсутня.

Адміністративна відповідальність настає за ст. 172-6 КУпАП за несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також подання завідомо недостовірних відомостей у декларації, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 мінімальних заробітних плат. Практика по Україні складання протоколів за вказаною статтею неоднозначна. Лише у деяких областях осіб, які

несвоєчасно подали декларацію притягають до адміністративної відповідальності.

У Законі України «Про запобігання корупції» досить багато приділено поняттю конфлікту інтересів. Визначено два види конфлікту інтересів: потенційний та реальний.

Згідно ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» потенційний конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

За вчинення реального конфлікту інтересів настає адміністративна відповідальність, передбачена ст. 172-7 КУпАП.

На законодавчому рівні межа між реальним та потенційним конфліктом інтересів досить нечітка, практика спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та судів різних областей України при складанні та розгляді протоколів за ст. 172-7 КУпАП неоднозначна, що потребує у кожному конкретному випадку доводити, що в діях посадових осіб мав місце саме реальний, а не потенційний конфлікт інтересів, тобто, що є склад адміністративного правопорушення.

З вступом в дію нового антикорупційного законодавства, відсутня практика складання протоколів за ст. 172-9 КУпАП (невжиття заходів щодо протидії корупції). Так, згідно ч. 1 ст. 172-9 КУпАП відповідальність настає за невиконання передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення.

Згідно ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Відповідно, притягнути

до адміністративної відповідальності за ст. 172-9 КУпАП відповідальну особу за дотримання антикорупційного законодавства в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємстві, установі, організації, у разі виявлення правопорушення, пов'язаного з корупцією, неможливо.

Література:

1. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700 – VII (із змінами і доповненнями) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (із змінами і доповненнями) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>.
3. Кримінальний кодекс України (із змінами і доповненнями) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Сиймовський Р. М.,

*начальник відділення слідчого управління
(ГУНП у Львівській області)*

Повх О. О.,

*слухач 4 курсу факультету № 4
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З МІНІСТЕРСТВОМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ САНКЦІЙ

Діяльність підрозділів Національної поліції (далі – НП) щодо попередження кримінальних та адміністративних правопорушень у сфері економіки характеризується застосуванням широкого спектру правових та організаційних заходів. Такі заходи можуть бути реалізовані підрозділами НП самостійно або ж за допомогою інших суб'єктів профілактики правопорушень. У випадку спільної діяльності виникає необхідність визначення умов взаємодії різних суб'єктів, наділених повноваженнями у сфері попередження правопорушень.

Серед правових заходів впливу, що характеризуються яскраво вираженою профілактичною спрямованістю, і для застосування яких необхідною є взаємодія підрозділів НП та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономрозвитку України), виокремлюють спеціальні санкції за порушення Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1] або пов'язаних з ним законів України. Наукове дослідження проблем взаємодії під час застосування таких санкцій є актуальним, зважаючи на необхідність активізації комплексних форм профілактичного впливу на економічну деліктність в Україні.

Стаття 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачає, що за порушення цього або пов'язаних з ним законів України до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності або іноземних суб'єктів господарської діяльності можуть бути застосовані такі спеціальні санкції: 1) накладення штрафів у випадках несвоєчасного виконання або невиконання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності своїх обов'язків згідно з цим або пов'язаних з ним законів України; 2) застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності індивідуального режиму ліцензування у випадках порушення такими суб'єктами цього Закону та (або) пов'язаних з ним законів України, що встановлюють певні заборони, обмеження або порядок здійснення зовнішньоекономічних операцій; 3) тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності у випадках порушення цього Закону або пов'язаних з ним законів України, проведення дій, які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки.

Застосування двох останніх видів санкцій має, передусім, превентивні цілі та змушує правопорушника усунути порушення і не допускати їх у майбутньому. Про це свідчать приписи ч. 5 та ч. 6 ст. 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Так, індивідуальний режим ліцензування, тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності діють до моменту усунення порушень законодавства України або застосування практичних заходів, що гарантують виконання

відповідних законів України. При цьому тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності може діяти не більше трьох місяців з дати винесення відповідного рішення Мінекономрозвитку.

Профілактичну мету застосування спеціальних санкцій тією чи іншою мірою визнають більшість науковців. Так, Юшина С. А. розглядає спеціальні санкції в аспекті адміністративного примусу як одного із видів державного примусу, та відносять їх до заходів адміністративного попередження та припинення [2, с. 331]. Відповідно метою застосування таких санкцій є попередження та припинення правопорушень (передусім, адміністративних та кримінальних) суб'єктами господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності. На думку В. С. Щербини основною метою застосування спеціальних санкцій є недопущення (запобігання) вчинення правопорушень суб'єктами господарювання. Точніше мова йде не про превенцію конкретного правопорушення, а про недопущення повторного вчинення подібних дій у майбутньому [3, с. 244–245].

Д. П. Скачко, критично оцінюючи такі думки, відзначає, що основним недоліком усіх позицій є визначення за основну мету спеціальних санкцій припинення та недопущення повторення правопорушення з традиційних позицій впливу на конкретно-адресному рівні, щодо конкретного правопорушника. Однак, опосередковано вказує на профілактичні цілі, зазначаючи, що основна мета застосування спеціальних санкцій повинна полягати у зниженні рівня (ризик) вчинення правопорушень у сфері зовнішньоекономічної діяльності шляхом виключення з неї недобросовісних учасників [4, с. 30]. Не погоджуючись із категоричністю щодо виключення з зовнішньоекономічної діяльності недобросовісних учасників, вважаємо, що у випадку визнання метою застосування санкцій зниження рівня вчинення правопорушень доцільно вести мову про попереджувальні цілі таких санкцій.

Крім того, профілактична спрямованість діяльності щодо застосування спеціальних санкцій проявляється й у законодавчому положення про те, що застосуванню таких санкцій до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарювання може передувати офіційне поперед-

ження центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики. Зважаючи на профілактичну спрямованість законодавчих норм, підзаконні нормативно-правові акти безпосередньо вказують на попереджувальну мету взаємодії НП з Мінекономрозвитку під час діяльності щодо застосування спеціальних санкцій. Так, у розділі 5 «Інформаційна взаємодія» Порядку взаємодії Міністерства економіки України та Міністерства внутрішніх справ України з питань застосування спеціальних санкцій, затвердженим наказом Міністерством економіки України, Міністерства внутрішніх справ України від 18 квітня 2007 року № 102/125 [5], міститься положення, відповідно до якого взаємний обмін інформацією між підрозділами НП та Мінекономрозвитку здійснюється з метою оперативного вирішення питань, що пов'язані з удосконаленням процедури застосування спеціальних санкцій, попередження та припинення можливих порушень законодавства України у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, однією з цілей взаємодії підрозділів НП з Міністерством економічного розвитку і торгівлі України щодо застосування спеціальних санкцій слід вважати профілактику адміністративних та кримінальних правопорушень у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Така взаємодія характеризується як послідовна, тобто діяльність одного суб'єкта профілактики (направлення підрозділами НП подання) викликає обов'язок іншого суб'єкта (Мінекономрозвитку) здійснювати певні вчинки (розглянути подання щодо застосування спеціальних санкцій). Для покращення взаємодії доцільно прийняти новий спільний наказ, який би відображав реалії взаємодії під час застосування спеціальних санкцій у сучасних умовах.

Література

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закону України від 16 квітня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
2. Юшина С. А. Заходи адміністративного попередження (запобігання) та припинення правопорушень у зовнішній торгівлі / С. А. Юшина // Держава і право. – 2005. – Вип. 29. – С. 331-336.
3. Актуальні проблеми правового регулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні: Монографія / [Андрощук Г. О., Алексєєв В. М., Безух О. В. та ін.]. За ред. члена-кореспондента АПрН України, д.ю.н. Н. М. Мироненко. – К.-Тернопіль: Підруч. і посіб. – 368 с.

4. Скачко Д. П. Призначення спеціальних санкцій за ст. 37 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» у механізмі впливу держави на систему господарювання / Д. П. Скачко. – Митна справа. – 2009. – № 5 (65). – С. 25–30.
5. Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства економіки України та Міністерства внутрішніх справ України з питань застосування спеціальних санкцій: Наказ Міністерством економіки України, Міністерства внутрішніх справ України від 18 квітня 2007 року № 102/125 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 34. – Ст. 1371.

Собакарь А. О.,

*професор кафедри тактико-спеціальної підготовки,
доктор юридичних наук, професор*

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

Нестерцова-Собакарь О. В.,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент*

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Вимірювання ефективності антикорупційної діяльності органів публічного управління буде об'єктивним і практично можливим лише тоді, коли наука і практика спільно розроблять критерії і систему показників оцінки ефективності цієї діяльності і буде створена методика її застосування на практиці. Критерії – це мірило оцінки, а показник – це те, за допомогою чого можна зробити висновок про результати реалізації антикорупційних заходів.

Враховуючи багатоаспектність цієї проблеми, для того, щоб оцінити та виміряти ефективність антикорупційних заходів органів публічного управління потрібна комплексна система показників. На кожному окремому напрямі антикорупційної діяльності зазначених органів така система показників матиме власний набір складників, який визначається завданнями окремих заходів. Необхідність розробки системи показни-

ків для кожного окремого заходу зумовлена і тим, що антикорупційна діяльність здійснюється на різних напрямках, які мають свої особливості й специфіку. Чим вужча сфера дій заходу, тим конкретніші завдання виконавців і відповідно показники ефективності.

За результатами вивчення Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки, термін дії якої вже сплинув [1], можна дійти висновку, що розробка системи показників має здійснюватися за наступними напрямами: ефективність загальних заходів реалізації програми; ефективність реалізації положень програми в окремих органах влади і публічного управління; ефективність діяльності інститутів громадянського суспільства і засобів масової інформації; ефективність діяльності органів, які протидіють корупції; ефективність міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції.

Слід зауважити, що статистичні дані є лише оціночними і їх значення відносне. Тому вони потребують комплексного використання з урахуванням усіх показників.

Якісний напрям яскравіше і повніше характеризує прояви корупції та закономірності її розвитку. До якісних показників можна віднести структуру корупції, її характер, географію, зміст попереджувальних заходів, планування, координацію діяльності тощо. Але при застосуванні якісних показників слід враховувати ту обставину, що запобігання і протидія корупції – це особливі види державної і громадської діяльності, які вирішують велике різноманіття завдань із постійно змінюваним змістом.

Для здійснення заходів, пов'язаних із подоланням корупції у публічному управлінні, та запобігання її виникненню необхідно чітко уявляти собі масштаби цього явища. А таке уявлення має ґрунтуватися як на прямих даних офіційної статистичної звітності, так і на результатах оцінки суспільством корупційних проявів у сфері публічного управління. А оціночні результати на сьогодні є вкрай невтішними: за даними міжнародної організації «Transparency International» від трьох до десяти мільйонів гривень хабарів дають українці щодня. Незважаючи на певні кроки української влади в напрямку подолання

корупції, ситуація залишається невтішною. Згідно з тогорічними показниками рівня корупції Україна посідає 144 місце зі 176 країн, набравши при цьому 26 балів зі 100 можливих [2].

Аналіз заходів запобігання і протидії корупції, які містилися в раніше прийнятих програмах, дозволив виявити наступні недоліки: недостатня концептуальна забезпеченість стратегічних і тактичних аспектів протидії корупції, що призводить до системних прорахунків, протиріч між окремими елементами програмного документу; низький рівень прогнозного забезпечення; до розробки проектів недостатньо залучаються спеціалісти в галузі кримінології, економіки, бухгалтерського обліку, комп'ютерної техніки і технології, інших наук; переважна орієнтація на діяльність правоохоронних органів; низька ресурсна і наукова забезпеченість; відсутність аналізу і обговорення результатів виконання прийнятих програм; програми протидії корупції недостатньо орієнтовані на певні галузі управлінської діяльності та виділення пріоритетних напрямів; досить часто некоректно визначаються цілі такої боротьби, як то подолання корупції; формальний характер заходів ідеологічного впливу; низький рівень диференціації заходів запобігання стосовно різних видів корупційних проявів; невизначеність координуючого органу по кожному із пунктів програми; відсутність механізму контролю за ходом їх реалізації і коректування в процесі реалізації; відсутність соціального контролю з боку громадськості.

Усі ці недоліки обумовлені, на нашу думку, слабким методологічним інформаційно-аналітичним забезпеченням планових розробок і недотриманням основних принципів планування.

Основним критерієм оцінки антикорупційних заходів у публічному управлінні може бути зниження рівня корумпованості в державі і повна реалізація всіх програмних антикорупційних заходів, а показниками можуть бути: кількість службовців, притягнутих до адміністративної або кримінальної відповідальності; ступінь реалізації заходів; результати опитування громадськості; рівень сприйняття корупції тощо.

Усе вищезазначене породжує певну складність визначення об'єктивних показників оцінки ефективності антикорупційної діяльності в цілому. Вирішити окреслену проблему

можна завдяки використанню опосередкованих показників ефективності роботи органів публічної влади, до яких можна віднести: кількість повторних звернень на недоліки діяльності відповідних державних структур; кількість розглянутих скарг; кількість переадресованих скарг до інших органів; кількість звернень до вищестоящих інстанцій; аналіз тематики звернень; аналіз результатів моніторингу сфер, найбільш уражених корупцією тощо.

Оцінка ефективності антикорупційної діяльності може бути здійснена лише на основі її ретельного вивчення, глибокого аналізу даних, що її характеризують, і потребує використання різних методів, зокрема статистичних, соціологічних, факторного аналізу тощо.

Література:

1. Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки: схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 р. № 1240 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1240-2011-%D0%BF>
2. Масштаби хабарництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/news/2431.html>

Староста А. І.,

студент 4-го курсу факультету № 6

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ НАУКИ НІМЕЦЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Інституціоналізація і розвиток науки адміністративного права в Німеччині припадає на першу половину XIX століття. Однак, детальний розгляд ретроспективних форм правового регулювання публічно-управлінських відносин в межах даної політико-територіальної організації публічної влади дозволяє стверджувати про існування своєрідного протоправового інституту, синхронного за предметною проблематикою – камералістика та наука поліцейського права, виникнення котрих датується XVIII ст.

Предметом гносеологічного аналізу камералістики (від нім. «kameralistik» – управління скарбницею та майном, від лат. «camera», що означає двірцева, державна, князівська скарбниця) як правової науки виступали шляхи вирішення дисонансу між перманентно-зростаючими потребами у фінансах для утримання держави, чиновників і війська та фактичною відсутністю адекватних за продуктивністю джерел поповнення державної казни [4]. У цілому ж слід зазначити, що саме камералістика передусім забезпечувала раціональне управління державним майном. Саме ця обставина (управлінська) свідчить про зв'язок камералістики та сучасного адміністративного права Німеччини.

Історично обумовлений поділ камералістики на «стару» (вивчала питання фінансів, економіки господарства) та «нову» (питання поліції, мануфактурної, гірничої справи тощо), що стався у середині XVIII ст. «Нова» камералістика, орієнтованість у той час на розуміння поліції як управління містом, державою, по суті займалась питаннями державного управління (державної політики) у різних сферах суспільного життя [1].

Подальший розвиток камералістики супроводжується диференціацією та виокремленням окремих спеціалізованих галузей юридичної доктрини. Так, для формування, в подальшому самостійної, науки адміністративного права великого значення набуло виокремлення з камералістики науки поліцейського права (або поліцейської науки) [2, с. 20].

Основними представником поліцейської науки на той час був Іоганн Генріх Готтліб фон Юсті (1717–1771), численні праці якого були присвячені дослідженню внутрішніх аспектів державного управління, що має на меті загальне благо, щастя кожної окремої людини і всього суспільства. Оскільки економічна діяльність, що породжує конкуренцію, роз'єднує і роз'єднує людей, держава як особливий соціально-політичний інститут повинно було взяти на себе завдання приведення їх до згоди [3, с. 11–15].

Юсті вважав, що поліція та юстиція – це дві частини одного цілого, а їх функціонування повинно бути прерогативою одних і тих же органів. Проте суспільна практика в той період не давала можливості розмежувати поліцію та юстицію. Концеп-

туальною пропозицією Юсті виступала також ідея щодо координації приписів юрисдикційних та фінансових актів національного законодавства [2, с. 20].

З другої половини XIX ст., зокрема в Німеччині, почалась активна розробка адміністративного права – як німецького, так і інших держав. Число праць з адміністративного права сягнуло десятків. Кожна з німецьких держав, особливо Прусія, Баварія, Саксонія, Вюртемберг, Гессен, мали своїх коментаторів, систематиків і тлумачів адміністративного права.

Георг Мейер у праці «Підручник німецького адміністративного права», виданій в 1883 р., прагнув насамперед до точних формулювань адміністративно-правових понять, юридичних інститутів. До числа його здобутків належать визначення внутрішнього управління, а також адміністративного права як системи юридичних норм, що регулюють управління. На думку Г. Мейера, наука про управління поділяється на дві частини: 1) адміністративне право, що вивчає юридичні принципи управління; 2) адміністративна політика, що вивчає принципи доцільності. Автор виклав тільки першу частину, що ж стосується адміністративної політики, то вона залишилася без відповіді. Німецькі вчені переважно вивчають тільки право внутрішнього управління, вважаючи право воєнне, фінансове, судове предметом самостійних дисциплін [2, с. 21–22].

У XIX ст. розвиток вчення про управління досяг високого рівня завдяки науковим дослідженням таких учених, як Р. фон Моля та Л. фон Штейн.

Одним з найбільш серйозних і цікавих дослідів в цьому напрямку є спроба Роберта фон Моля примирити самостійне існування науки поліції з вимогами теорії правової держави. Тритомний твір Моля «Наука поліції на засадах правової держави» представляє собою найвищою мірою солідне, не втративши і понині свого значення, явища в минулій історії поліцейського права. Воно в значній мірі підготувало підґрунтя для нового плідного руху, результатом якого була корінна реформа в системі науки [5].

Наука адміністративного права кінця XIX–початку XX ст. у широкому розумінні включала вчення про всю сукупність юридичних норм, які визначали діяльність адміністративних

органів. З предмета дослідження вилучалися норми про державний устрій, судову діяльність, судочинство. До системи цієї науки відносили військове управління, міжнародне, фінансове, церковне та внутрішнє управління.

Важливим питанням була діяльність адміністративних інституцій щодо застосування адміністративно-правових норм (форми управління). Окрім цього, наука адміністративного права включала адміністративну юстицію як особливу форму вирішення спірних питань, що виникали у процесі адміністративної діяльності. Три вказані блоки утворювали загальну частину науки адміністративного права.

До особливої частини науки адміністративного права входили розділи: 1) про поліцію безпеки; 2) про народне здоров'я; 3) про духовний розвиток; 4) про економічний добробут [2, с. 23].

Так поступово в надрах науки управління, поліцейського права та державного права виникає наука адміністративного права.

У зазначений період наука адміністративного права поступово перетворювалася на самостійну дисципліну. На базі німецької школи розвивалася адміністративно-правова наука і в інших європейських державах.

Література:

1. Адміністративне право України: Підручник / За заг. ред. Т. О. Коломоєць. – К.: Істина, 2009. – 480 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах. Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавн. «Юридична думка», 2004. – 584с.
3. Галлиган Д., Полянський В. В., Старілов Ю. Н. Административное право: история развития и основные современные концепции. – М.: Юристъ, 2002. Энциклопедический словарь Брокгауз и Ефрон: В 12 тт. – М.: «Советская энциклопедия», «Большая Российская энциклопедия», 1991–1996.
4. Robert von Mohl: «Die Polizeiwissenschaft von den Grundsätzen des Rechtsstaates». Три тома. Это сочинение выдержало три издания: 1-е (2-х т.) в 1832 г., 2-ое (в 3-х т.) в 1844 г. и 3-е (значительно переработанное) в 1860 году.

*Сукмановська Л. М.,
старший викладач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

*Ханас В. А.,
слухач магістратури факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

За сучасних умов функціонування незалежної демократичної Української держави постає актуальне питання про протидію корупції, яка охопила всі сфери життєдіяльності суспільства. Процес боротьби та протидії корупції триває як на законодавчому, так і на організаційному рівні досить довгий період. Однак і досі жодних ефективних зрушень у даній сфері не спостерігається.

Демократизація, відкритість влади, прозорість та зрозумілість для населення державних рішень, діяльності управлінського апарату, розвиток громадянського суспільства, відповідальність за протиправні діяння – найважливіші важелі подолання корупції. Всі ці явища повинні забезпечуватися не лише за допомогою свідомих дій громадян, але за допомогою функції законодавчого контролю у сфері публічної влади.

Правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [1].

Протидія корупції ґрунтується на таких основних принципах: верховенства права, законності, системності, комплексності, об'єктивності, практичної спрямованості та радикальності заходів, наукової обґрунтованості, економічної доцільності, взаємодії владних структур з інститутами суспільства і населенням, оптимальності та ефективності, об'єктивності [2].

Звертаємо увагу на питання адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, адже цей вид відповідальності широко застосовується в антикорупційній діяльності нашої держави. Варто розмежовувати адміністративну відповідальність від кримінальної, адже вона настає за умови, що правопорушення не має такого ступеня суспільної шкоди, який вимагав би застосування кримінальної відповідальності [3].

Глава 13-А КУпАП «Адміністративні корупційні правопорушення» передбачає юридичну відповідальність за вчинення корупційного діяння. Зауважимо, що хоча адміністративно-юрисдикційна діяльність щодо адміністративних корупційних правопорушень здійснюється за загальними правилами провадження у справах про адміністративні правопорушення, існують певні особливості адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення.

Так, за загальним правилом, відповідно до ст. 38 КУпАП, адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Кодексом України про адміністративні правопорушення за вчинення корупційного правопорушення передбачені два види стягнень: штраф і конфіскація .

Окрім цього, відповідно до ст. 255 КУпАП протоколи у справах про адміністративні корупційні правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи: органів внутрішніх справ Національної поліції); органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки; органів охорони здоров'я; органів охорони культурної спадщини; органів державного енергонагляду; центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері енергозбереження; центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики з питань безпеки на земному; центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері безпеки на морському та річковому транспорті; національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації; центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням за-

конодавства про захист прав споживачів; фінансових органів; підприємств і організацій, у віданні яких є електричні мережі; підприємств і організацій, які експлуатують магістральні трубопроводи; органів державної санітарно-епідеміологічної служби; центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, уповноважених підрозділів ветеринарної міліції; центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю; лабораторій радіаційного контролю міністерств і відомств України, організацій споживчої кооперації; державних органів реєстрації актів цивільного стану; органів Антимонопольного комітету України; органів управління кінематографією; органів Державної прикордонної служби України; Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення; органів Служби безпеки та ряд інших конкретно визначених суб'єктів.

Розгляд справ про вчинені адміністративні корупційні правопорушення віднесено виключно до компетенції районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ч. 1 ст. 221 КУпАП).

Також під час провадження у справі про вчинене адміністративне корупційне правопорушення, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою (ст. 250 КУпАП).

Разом із тим, постанова суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне корупційне правопорушення у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, державному чи виборному органу, власнику юридичної особи або уповноваженому ним органу для вирішення питання про притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, усунення її згідно із законодавством від виконання функцій держави, якщо інше не передбачено законом, а також усунення причин та умов, що сприяли вчиненню цього правопорушення [4].

Слід акцентувати увагу не лише на законодавчій базі, як інструменті у протидії корупції, але й на загальній антикорупційній політиці держави, яка б здійснювала і втілювала в життя реальну боротьбу, а не існувала як безкорисливе поняття. І цю стратегічну мету повинно реалізовувати Національне агентство з питань запобігання корупції, яке є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику [1].

Національне агентство з питань запобігання корупції має превентивну функцію, зокрема щодо перевірки декларацій всіх державних службовців і стилю їх життя, розкриття будь-якої інформації з приводу фактів корупції чи зловживання посадою.

Без винятку діяльність кожного державного службовця повинна бути відкритою перед суспільством. І однією із основних та найбільш ефективних функцій агентства є моніторинг стилю життя останнього у відповідності до декларацій про майновий стан та доходи. Це відіграє важливу роль у боротьбі з корупцією в державних органах, адже забезпечить неухильне дотримання посадовцями норм законодавства. Національне агентство є органом незалежним, що передбачено його статутом і це важливий фактор, бо унеможливорює лобювання інтересів через вищі ешелони влади і тим самим перекриває шляхи корупційним схемам в державному апараті. Агентство має право ініціювати проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень. Це є не менш важливо, адже адміністративній відповідальності піддаватимуться особи, які, до прикладу, подали інформацію в декларацію неправильно чи порушили терміни заповнення декларацій, що вважається фактом приховування суспільно важливої інформації.

Підсумовуючи вищезазначене, корупційна складова життєдіяльності нашої держави є однією із найбільш проблемних, але процес реорганізації органів державної влади і боротьби з корупцією в нашій державі набув нової форми. Варто пам'ятати,

що оцінку таким реформам діє суспільство, і це повинно стати рушійною силою у даному напрямку. Створення нових антикорупційних органів забезпечить належне функціонування інституту адміністративної відповідальності, що належним чином покладе кінець тотальній корупції в нашій державі.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014, № 49. – с. 58.
2. Шевченко О. В. Основні принципи протидії корупції / О. В. Шевченко. – Вісник Вищої ради юстиції. № 1 (5) 2011. – с. 129–133.
3. Клімова С. М. Торгівля людьми в Україні. Проблеми розслідування: навчальний посібник / С. М. Клімова, Т. В. Ковальова, М. О. Тучак. – Х.: ХарPI НАДУ, 2012. – 260 с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: офіц. текст (в редакції від 18 березня 2016). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Тимчишин Т. М.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Кузишин А. М.,

*студент 1 курсу факультету № 6
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ БОРТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У РЕСПУБЛІЦІ ЛИТВА

Однією з основних загроз для політичного та соціально-економічного життя суспільства, на сьогодні вважається таке явище, як корупція. Проблема корупції визнається світовою спільнотою, як глобальною проблемою, та зачіпає інтереси кожного члена суспільства зокрема. На сучасному етапі розвитку України важко назвати хоча б одну сферу діяльності де б корупція не в'їлась, як іржа і тим самим не шкодила суспільству в цілому.

Особливо негативним наслідком корупції є розчарування громадян, у спроможності вищого політичного керівництва держави, яке з однієї сторони показує ніби прагнення до змін та декларує європейські цінності, а з іншої діє способами з яскраво вираженим менталітетом совкового управління сповідуючи пережитки адміністративно-командної системи, за допомогою поєднання політичного та бізнес інтересу, стало однією з ключових причин гальмування будь-яких реформ.

Окрім того, в геометричній прогресії зростає невдоволення громадян, яке загрожує ще більшій дестабілізації суспільства, та провокує громадян шукати кращого життя та впевненості у завтрашньому дні іммігруючи до сусідніх більш благополучних країн. Ця ситуація загострює необхідність активного пошуку нових ефективних шляхів подолання корупції у державному секторі, застосовуючи практику держав, які вийшли з цього суспільно-політичного піке, за допомогою аналізу роботи з цією проблемою однієї з країн Європейської спільноти. Для прикладу видається за доцільним назвати Латвію, яка внаслідок розпаду СРСР здобула самостійність.

Так наприклад з результатами дослідження індексу сприйняття корупції, який щорічно проводиться Transparency international, показав, що за результатами 2015 р. Латвія посідає 40 місце серед 168 країн світу, в свою чергу Україна 130 місце зі 168 позицій [1].

Отож:

З 1997 р. у Латвії розпочала роботу Рада по запобіганню корупції, основним завданням якої були розробка та забезпечення реалізації антикорупційної політики країни. Також на виконання низки рекомендацій, винесених робочою групою ОЕСР, Латвія покращила Кримінальний кодекс та Кримінально-процесуальний кодекс, які передбачають кримінальну відповідальність за хабарництво, а також відповідальність посадових осіб за кримінальний злочин [2, с. 3].

У 1998 р. урядом вперше було затверджено програму боротьби з корупцією, яка містила у собі цілі та завдання для співробітників правоохоронних органів, державних та місцевих органів влади.

У 1999 р. був створений Секретаріат ради запобіганню Корупції. У цьому ж році Рада по запобіганню корупції розгля-

нула питання створення незалежних органів з боротьби з корупцією. Для цього урядом було сформовано робочу групу, завданням якої було проведення аналізу та підготовки доповіді щодо доцільності їх створення. Окрім того, було реорганізовано деякі існуючі органи з боротьби проти корупції, наприклад, Поліція безпеки та Державна служба податків і зборів.

2000 р. для антикорупційної політики Латвії деякою мірою став поворотним, оскільки 8 серпня 2000 р. Кабінетом міністрів було затверджено Концепцію по запобіганню корупції, якою передбачалось створення нового єдиного центру для боротьби з корупцією та шахрайством.

Протягом 2001 р. велась інтенсивна робота з розробки нового законопроекту «Про запобігання конфлікту інтересів на публічній службі», який у 2002 р. був поданий на розгляд до Сейму та після прийняття вступив у силу, замінивши Закон «Про запобігання корупції».

Із створенням у травні 2002 р. Бюро запобігання і боротьби з корупцією бере початок систематична і цілеспрямована боротьба з корупцією в країні. У попередні роки контролюючі функції були покладені на низку державних установ. Діяльність новоствореного бюро як багатоцільового органу з правоохоронними повноваженнями, регулюється Законами «Про Бюро із запобігання і боротьби з корупцією», «Про запобігання конфлікту інтересів на публічній службі» та «Про фінансування політичних організацій (партій)», нормами Кримінального кодексу, Кримінально-процесуального кодексу, Кодексу України про адміністративні правопорушення і заснована на принципах справедливості, підзвітності та незалежності. Скерована на виконання складних попереджувальних заходів та боротьби з корупцією на державному та місцевому рівнях а також у приватному секторі. Оскільки на сьогодні між приватним сектором і сектором державного управління виникли нові форми співробітництва, наприклад партнерські організації, виникає можливість появи нових форм конфлікту інтересів. У Латвії механізм запобігання та контролю над цим явищем врегульований Законом «Про запобігання конфлікту інтересів на публічній службі». У ньому конфлікт інтересів визначається як ситуація, в якій, у процесі виконання службових

обов'язків, службовець повинен прийняти рішення або взяти участь у прийнятті рішення чи вчинити інші дії, пов'язані з виконанням його повноважень по службі, які впливають або можуть вплинути на приватні та фінансові інтереси цього службовця, його родичів або сторін, пов'язаних із службовцем діловими стосунками [3]. За вчинення протиправних дій цей закон передбачає адміністративну відповідальність державних посадових осіб, а у випадку, якщо внаслідок порушення суспільним інтересам завдано суттєвої шкоди, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі строком до 5 років.

Враховуючи те, що існуючі положення правової бази належним чином не застосовуються на практиці, Латвійською громадськістю антикорупційна організація Delna «Прозоре суспільство-ТІ», яка діє в рамках міжнародного суспільного об'єднання «Transparency international» і активно співпрацює з Сеймом, розпочала відкриті консультації та роботу над низкою законопроектів для захисту інформаторів від несприятливих наслідків. А тим часом підготувала довідник «Керівництво для жертви корупції», який за фінансової підтримки Європейського соціального фонду вийшов друком у 2013 р. [4].

Значущим кроком для України в цьому напрямі стало підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, у зв'язку із чим сьогодні виникла потреба адаптації українського законодавства до стандартів Європейського Це дійсно важливий крок для України, оскільки лише за допомогою національного законодавства та міжнародного досвіду можна сформувати дієвий правовий режим протидії корупції. А вдосконалення вітчизняної системи протидії корупції не можливе без комплексного аналізу існуючих систем організації боротьби із цим явищем у світі, виокремлення найбільш придатного для запровадження в нашій державі відповідного досвіду та розробки організаційно-правового механізму для його інтеграції в Україні.

Література:

1. Індекс сприяння корупції Transparency international. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ti-ukraine.org/CPI-2015/visual_data_CPI-2015

2. Філіпова Н. А. Бюро із запобігання і боротьби з корупцією: його роль у державній політиці протидії та боротьби з корупцією в Латвії / Н. А. Філіпова // Демократичне врядування. – Вип. 12. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lvivacademy.com/visnik12/fail/Filipova.pdf.
3. Запобігання проявам корупції та конфлікту інтересів на державній службі (міжнародний досвід) [Текст]: інформ.-довід. матер. – Хмельницький: Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, 2011. – 33 с.
4. Korupcijas upura rokasgramata [Electronic resource]. – Access mode: http://delna.lv/wp-content/uploads/2013/10/Delna_Rokasgr%C4%81mata_Korupcijas-upuris.pdf

Хатнюк Ю. А.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу, кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРИЧИНИ ТА КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Це повною мірою стосується України, високий рівень корумпованості якої визнано вітчизняними та зарубіжними аналітиками, відповідними міжнародними інституціями.

Корупційні прояви у будь-якому суспільстві являють собою небезпечний механізм, який підпорядковує собі всі сфери життєдіяльності суспільства. За таких умов не може нормально функціонувати жодна із сфер суспільства: ні політична, ні правова, ні економічна. З огляду на слабкі демократичні традиції, недосконалість національного законодавства, неефективну діяльність владних інститутів та недостатній рівень політико-правової культури суспільства перехідного періоду проблема корупційних проявів в Україні набула особливої гостроти.

Незважаючи на вжиті останнім часом організаційно-правові заходи щодо протидії корупції, її масштаби поки що

залишаються значними. Проведення різних досліджень рівня корупції свідчить, що у свідомості громадян закріпилось уявлення про широке поширення корупції в усіх владних структурах та на всіх управлінських рівнях.

Аналіз причин поширеності корупції в економічних, політичних, правових, соціально-культурних, моральних і психологічних площинах дозволяє виділити наступні об'єктивні причини поширеності корупції в Україні:

1. Становлення нової державності та руйнування старої системи державного управління. Не досягнуто повної стабільності в кадровому складі державних службовців та структурі органів державної влади. Система центральних органів влади (міністерств та відомств) досить часто піддається реорганізаціям. В умовах нестабільності органів влади ймовірність корупційних діянь значно зростає.

2. Перерозподіл державної власності (передача в оренду трудовим колективам, створення акціонерних товариств, розпродаж і передача в приватну власність). Цей процес супроводжується численними корупційними діяннями, пов'язаними як з оцінкою вартості об'єктів, так і з передачею (продажем) їх новим господарям.

3. Занепад економіки, розгортання економічної кризи (спад виробництва, скорочення обсягів продукції, повільне оновлення основних фондів).

4. Тінізація економіки. З ряду причин частка тіньової економіки в Україні досягла 30–50% реального ВВП. Однією з умов існування тіньової економіки є широкий підкуп державних службовців.

5. Зменшення надходження податків (в результаті приховування доходів до державного бюджету не надходять величезні кошти, що спричиняє соціальну напруженість в суспільстві за рахунок перекриття джерела для виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери).

6. Різке скорочення надходжень до державного бюджету, зменшення асигнувань на утримання бюджетної сфери та заборгованість із виплати працівникам бюджетної сфери заробітної плати.

7. Незавершеність формування правового поля в Україні, суперечливість норм різних законів, та як результат – підбурювання працівників державних органів до корупційних правопорушень.

8. Монополізація державними службами багатьох послуг для населення. Відсутність у населення альтернативи вибору суб'єкта послуг ставить їх у повну залежність від чиновника.

Поряд із зазначеними, існують суб'єктивні причини поширеності корупції, зокрема:

1. Перехідний період у житті суспільства пов'язаний із розпадом старої системи моральних та духовних цінностей. Нова система цінностей ще не утвердилася. Втрата значною частиною населення моральних орієнтирів, духовних опор призводить до стану розгубленості і одночасно до поширення в суспільстві цинізму, аморальності.

2. Новим у житті суспільства стало проголошення політичного, ідеологічного, духовного плюралізму позитивною цінністю. За часів тоталітарного режиму громадяни орієнтувались на єдину для всіх систему духовних цінностей, тоді як за нових умов укорінювалися засади плюралізму, що призвело до роз'єднаності людей в організаціях, байдужості державних службовців до справ колег по роботі, індивідуалізації поведінки особистості на службі, втрати неформального контролю за поведінкою працівника з боку групи.

3. Відсутність чітко проголошеної державою мети, яка здатна об'єднати суспільство, що позбавляє окремого державного службовця високих суспільних орієнтирів та не розвиває почуття патріотизму.

4. Поширення корупції у різних сферах життя, перетворення її на масове явище, що робить її елементом повсякденності, звичаю, традиції. Звиклість до неї населення, особливо в деяких сферах суспільного життя, діє на окрему особистість як культурна норма [1].

Надзвичайно негативний вплив має корупція на процеси приватизації у зв'язку з тим, що внаслідок її дії сповільнюється поява ефективних приватних власників. Нерідко трапляється, що, втягуючи у корупційну діяльність державних службовців, деякі ділки скуповують величезні підприємства, нерухомість

за мізерні суми. Тому саме у сфері приватизації необхідні гласність, прозорість, контроль. Через неправомірну приватизацію різко збільшується майнова нерівність, що призводить до зuboжіння значної частини населення, а це – до порушення ст. 48 Конституції України, яка передбачає: «Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї» [2].

Проникнення корупції в органи виконавчої влади призводить до надання незаконних переваг та підтримки монопольного становища на ринку суб'єктів підприємницької діяльності. Таким чином, порушується ст. 42 Конституції України, яка передбачає: «Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускається зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція» [2].

У сфері політичного життя держави поширення корупції може призвести до зміщення цілей політики від загальнонаціонального розвитку до забезпечення володарювання олігархічних угруповань. Важливо відзначити й те, що поширення корупції призводить до зниження політичної конкуренції в державі, а реальна політична конкуренція слугує противою та обмежувачем для корупції в політичній сфері, з одного боку, і для політичного екстремізму – з другого. Внаслідок цього знижуються шанси політичної стабільності. При цьому, з урахуванням інших умов, здійснюється плавний перехід від напівлегітимного лобізму до відвертої корупції.

Корупція є одним із факторів, який «роз'їдає» і виборчу систему держави. Першопричиною цього є недосконалість виборчого законодавства, яке надмірно захищає депутатський статус, не забезпечує реальної залежності виборних осіб від виборців.

З правової точки зору, у разі поширення корупції в державі дискредитується право як основний інструмент регулювання життя держави і суспільства. У суспільній свідомості формується думка про беззахисність громадян і перед злочинністю, і перед владою. Існування корупції в правоохоронних органах призводить до зміцнення організованої злочинності, яка, об'єднуючись із корумпованими групами чиновників і підприємців, посилюється все більше, оскільки має доступ до полі-

тичної влади і можливості для відмивання грошей. Як наслідок – громадяни зневірюються у цінностях демократії, руйнуються демократичні інститути, ставиться під загрозу існування громадянського суспільства. Вказані фактори призводять до погіршення міжнародного іміджу держави, зростанню загрози її економічної та політичної ізоляції [3].

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що корупцію в системі органів державної влади можна визначити як зловживання державною владою посадовою особою, а також керівником чи службовцем органу державної влади для одержання будь-яких незаконних вигод для себе чи інших осіб, пов'язаних із проходження державної служби. Причинами та ключовими проблемами корупції в системі органів державної влади України були і залишаються: зрощування державного апарату з підприємницькими і комерційними структурами, формування їхніх ділових відносин поза межами правового поля; ставлення громадськості до існування корупції та сприяння її розвитку; складність урядової структури бюрократичних процедур; лобіювання прийняття та зміни нормативно-правових актів; відсутність належного механізму здійснення ротатії кадрів; низький рівень оплати праці та надання соціальних послуг.

Література:

1. Лазаренко С. Ж. Організаційно-правові аспекти протидії корупційним діям / С. Ж. Лазаренко, К. А. Бабенко // Офіційний веб-сайт Київського апеляційного адміністративного суду. – Режим доступу: <http://kaas.gov.ua/law-library/articles/b/561-organizatsijno-pravovi-aspekti-protidijikoruptsijnim-diyannjam.html>
2. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Сайт законодавства України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
3. Маринюк М. В. Боротьба з корупцією в органах виконавчої влади / М. В. Маринюк // Український юридичний портал «Радник». – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/495-butyak/21321-2012-06-14-08-49-42.html>

Хитра І. Я.,

*завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(ПВНЗ Львівський університет бізнесу та права)*

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: СТАН І ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ

У сучасній Україні проблема боротьби з організованою злочинністю та її складовою – корупцією, яка є каталізатором розвитку організованої злочинності, така ж актуальна, як і десять років тому. Існуючи в симбіозі, ці два явища утворюють найсерйознішу небезпеку для держави і суспільства, особливо в умовах демократії. Небезпека корупції полягає в тому, що вона перероджує державний апарат, призводить його до незворотних змін, які можна подолати лише завдяки кардинальним засобам.

І саме тому боротьба з корупцією та організованою злочинністю відноситься до найпріоритетніших проблем, що стоять перед українським суспільством.

Корупція є складним соціальним явищем з надзвичайно великою диверсифікацією, тобто різноманітністю його проявів та форм.

Першочергово її можна розподілити на дві нерівні частини: власне етичні відхилення і правопорушення. Серед корупційних правопорушень зазвичай виділяються чотири види: цивільно-правові делікти, дисциплінарні проступки, адміністративні проступки і правопорушення, хоча розподіл власне дисциплінарних (службових) і адміністративних проступків достатньо умовний.

Характерною рисою корупції будь-якої країни є зловживання службовим становищем, що з метою неправомірного отримання відповідних переваг може включати в себе будь-яке отримання пільг в результаті необґрунтованого використання офіційного статусу. Корумпована посадова особа може домагатися отримання грошей, подарунків, привілеїв або прибуткових умов для підприємницької діяльності в обмін на здійснення чи нездійснення будь-яких офіційних дій. І немає жодної різниці, від кого виникає ініціатива зловживання (хабарництво чи вимагання).

Отже, корупцію в загальному та буквальному розумінні можна визначити як зловживання державною владою в цілях особистої вигоди. Іншими словами, це система відносин, яка допомагає власникам капіталу купувати все – пільги, вплив, закони, рішення на свою користь, заступництво законодавчої, виконавчої та судової влади.

Корупція властива всім країнам, незалежно від політичного устрою та рівня економічного розвитку. У розвинених країнах як у недалекому минулому, так і сьогодні корупція складає стійку системну стратегію дій у комерції і політиці, понад усе у випадках, коли інтереси громадян, приватних осіб перетинаються з владними повноваженнями чиновництва.

Корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. Масштаби поширення корупції загрожують національній безпеці України. Це потребує негайного вжиття системних та послідовних заходів, які мають комплексний характер і базуються на єдиній Національній антикорупційній стратегії на 2011–2015 роки (далі – Національна антикорупційна стратегія) [1].

Метою Національної антикорупційної стратегії є зменшення рівня корупції в Україні шляхом усунення передумов її виникнення через упровадження превентивних заходів, зміцнення режиму законності, а також формування у суспільстві нетерпимого, негативного ставлення до корупції як суспільно небезпечного явища за допомогою спільних зусиль державних та громадських структур, за участю міжнародних організацій.

Завданнями Національної антикорупційної стратегії є:

1. окреслення кола причин і умов, що породжують корупцію, визначення шляхів мінімізації факторів, що детермінують її виникнення та негативні наслідки;
2. визначення основних напрямів державної політики у сфері запобігання і протидії корупції;
3. підвищення ступеня довіри до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
4. упровадження системи моніторингу ефективності антикорупційного законодавства та забезпечення його виконання.

Національна антикорупційна стратегія реалізовуватиметься шляхом розроблення та ухвалення Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки, яка за структурою відповідатиме Національній антикорупційній стратегії та міститиме перелік заходів, обсягів і джерел фінансування, очікуваних результатів, індикаторів, строків, відповідальних виконавців, а також партнерів із реалізації заходів.

В одному зі своїх бюлетенів міжнародна громадська організація «Транспаренсі Інтернешнл» (далі – ТІ), ціль якої – чинення опору корупції на міжнародному та національних рівнях і у бізнесі, стверджувала: «Вона (корупція) стала звичним явищем у багатьох провідних індустріальних державах, багатство та стійкі політичні традиції яких дозволяють приховати розмах величезного збитку, який завдається корупцією соціальної і гуманітарній сферам. Корупція у державному секторі приймає однакові форми і впливає на ті ж сфери незалежно від того, відбувається це у розвиненій країні, чи в країні що розвивається» [2].

В Україні також, за даними аналітиків, сьогодні немає жодної підприємницької структури, яка б для пом'якшення такого тиску систематично не сплачувала чиновникам та різним контролерам значних грошових сум. З іншого боку, підприємці, шукаючи шляхи зменшення податкового тиску, самі йдуть на зловживання і підкуп осіб, наділених контрольними і розпорядчими функціями.

Незавершеність формування правового поля, суперечливість вимог одного закону вимогам інших спричиняє масовий тиск на державні органи, підбурювання їх до корупційних дій з боку господарників, керівників підприємств різних видів власності з метою захиститись від податкового тиску, різноманітних штрафів, стягнень і т. ін.

Транснаціональність корупції на сучасному етапі історичного розвитку потребує вжиття глобальних заходів на міжнародному рівні для нейтралізації загрози, яку вона представляє для безпеки світової спільноти. Тому протидію корупції на міжнародному рівні здійснюють ряд міжнародних організацій, таких як: Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний банк, Міжнародний валютний фонд, Світова торгова організація, Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР),

Європейський Союз, міжнародна організація «Трансперенсі Інтернешнл» та ін.

Важливе місце у боротьбі з корупцією у тій чи іншій державі має визначення її масштабів. Цими питаннями найгрунтовніше займається Трансперенсі Інтернешнл, головним завданням якої є формування антикорупційної сфери, котра б виключала можливість існування та розповсюдження корупції. Важливим напрямом з реалізації цієї ідеї є формування антикорупційних коаліцій, які повинні не лише приймати міжнародні акти, які протидіють хабарництву, але й втілювати в життя їх зміст, встановлюючи критерії законної та моральної поведінки. Ті активно працює над забезпеченням публічного оприлюднення зазначеної проблеми (зокрема, шляхом створення щорічних випусків

Дослідження, проведені цією організацією, свідчать, що найвищий рівень корупції спостерігається у країнах із низьким рівнем економічного розвитку та невеликим обсягом інвестицій. У свою чергу, обсяг інвестицій безпосередньо залежить від бюрократичного апарату, оскільки угоди щодо інвестицій у суспільний сектор укладаються за посередництвом чиновників.

Складність проблеми боротьби з корупцією полягає в реальній можливості корумпованих структур та конкретних осіб, що мають владу і повноваження, перешкоджати намаганням проникнути у сферу їх кримінальної діяльності, а також – в неготовності правоохоронних органів та політичних сил суспільства до безкомпромісної боротьби з корупцією. Відсутні соціальні, політичні традиції публічного викриття корупціонерів, спеціальні криміналістичні прийоми викриття фактів корупції, що є серйозною перешкодою для ефективної боротьби з цим явищем.

Побудова в Україні інформаційно відкритого суспільства вимагає усвідомлення владою необхідності нових форм інформаційної взаємодії із суспільством. Держава повинна здійснювати відкриту і чесну інформаційну взаємодію з громадськістю, у першу чергу, через засоби масової інформації, і ставитися до ЗМІ як до основного об'єктивного джерела інформації зворотного зв'язку між суспільством і владою. Це означає зміцнення інституту незалежних від влади ЗМІ; підвищення рівня транспарентності, прозорості самих ЗМІ і вжиття багатьох інших заходів.

Не слід вважати, що справа – лише в інформаційній непрозорості. Однак, всі інші негативні фактори починають працювати на повну потужність саме тоді, коли громадськість позбавлена можливості одержувати інформацію про діяльність державних чиновників, коли підприємець не може легально довідатися про умови укладення угоди, коли переважна більшість населення, а найчастіше і працівники правоохоронних органів не мають елементарних економічних і економіко-правових знань, не до кінця розуміють ринкові механізми, не знайомі з накопиченим в інших країнах досвідом боротьби з корупцією, коли громадські організації, що мають сьогодні значний потенціал впливу на громадян, зовсім не використовують його для залучення самих громадян до боротьби з корупцією.

Метою досліджень було вивчення деяких аспектів ставлення населення України до корупції та питань, пов'язаних з цією проблемою. Дані дослідження констатують: абсолютна більшість громадян (понад 80%) вважають корупцію характерним для нашого суспільства явищем. У цілому, населення України оцінює корупцію як зло, що руйнує державу, роз'їдає суспільну мораль, завдає шкоди всьому суспільству. Основні результати опитування засвідчили, що більшість населення України (56 %) корупцію розуміють як хабарництво, продажність та підкуп посадових осіб, політичних діячів. Для інших корупція – це зловживання владою, перевищення посадових повноважень для власного збагачення [3].

Найкорумпованішими, на думку населення, є:

1. Державна автоінспекція.
2. Медичні заклади.
3. Правоохоронні та судові органи.
4. Вищі навчальні заклади.
5. Міністерства та інші органи центральної виконавчої влади.

Розповсюдженість корупційної поведінки, перетворення її для значної маси населення на норму зовсім не означає, що в суспільстві не залишається людей, які не сприймають корупцію, хабарництво у будь-якому вигляді.

Зрозуміло, що певні соціальні групи зацікавлені в існуванні корупції.

Однак, більшість населення України хоче жити в нормальному правовому, соціально здоровому суспільстві.

Саме тому необхідно побудувати широку коаліцію проти корупції, яка має включати представників ЗМІ, громадського сектора та «чистого» бізнесу.

Література:

1. Національна антикорупційна стратегія на 2011–2015 роки: Указ Президента України від 21 жовтня 2011 року N 1001/2011 // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.
2. <http://www.transparency.org>.
3. Л. М. Доля. Корупція в Україні: стан і проблеми. «Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)» 10'2004.

Хитра О. Л.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу, кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Сьогодні в Україні, незважаючи на прийняття нового антикорупційного законодавства, влада так і не змогла продемонструвати помітних результатів у подоланні корупції. В очах багатьох рівень корупції залишився незмінним, якщо не виріс, і це підриває довіру населення до влади, відлякує іноземних інвесторів і змушує західних союзників України сумніватися в здатності Уряду провести реальні зміни.

Нездатність покінчити з корупцією погрожує зірвати угоду про фінансову допомогу у розмірі 40 мільярдів доларів в обмін на реформи, укладену з МВФ, Євросоюзом і Вашингтоном. Саме вона дозволяє економіці країни триматися на плаву, у той час як Київ продовжує боротьбу з проросійськими сепаратистами на сході.

Все це вплинуло на вкрай негативні оцінки антикорупційних зусиль України в рейтингах спеціалізованих міжнародних організацій. Зокрема, Україна посідає стабільно низькі місця держави в Індексі сприйняття корупції від Transparency

International. Так, за даними цієї міжнародної неурядової організації, Україна за рівнем поширеності корупції у державному та економічному секторах знаходиться на 127 місці в рейтингу з 177 країн, пропустивши вперед такі держави, що розвиваються як Росія, Азербайджан, Танзанію, Гамбію і навіть свою сусідку по Митному союзу – Білорусь. Втім, і без рейтингу зрозуміло, що корупція в нашій країні набула загрозливого розмаху [1].

Окрім того, за оцінками міжнародних експертів, передусім Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO), Україна демонструє найгірші в Європі темпи проведення антикорупційних реформ.

На думку Хмари, практичні кроки на виконання нових антикорупційних законів, як прозорий підбір персоналу нових антикорупційних органів, покарання всіх причетних до корупційних схем, невтручання в роботу борців з корупцією – саме цього не вистачає Україні, щоб піднятися в рейтингах Індексу сприйняття корупції. Згідно зі звітом, Україна все ще продовжує «гостювати в клубі країн з надзвичайно корумпованою владою» [2].

Але Transparency International також зазначає і певні позитивні антикорупційних кроків країни – за останній рік бюрократія стала менше душити бізнес, експорт та імпорт стають трохи вільніше від хабарів. [3].

Удосконалюючи систему протидії корупції в Україні, доцільно враховувати міжнародний досвід боротьби з корупцією в секторі безпеки, який може бути ефективно використаний і в нашій країні. Так, у системі законодавства США немає єдиного федерального закону, який би регламентував застосування антикорупційних механізмів всередині країни, однак відповідні положення містяться у низці нормативно – правових актів: Законі про неправдиві звіти (1863 р.); Кодексі законів США (1952 р.), розділ 18 глава 63 «Поштове та інші види шахрайства»; Кодексі внутрішніх справ (1954 р.), Законі про звітність щодо валютних та міжнародних операцій (1970 р.), Законі про іноземну корупційну практику (1977 р.), Акті про етику поведінки державних службовців (1978 р.) тощо. 5 травня 1977 р. було прийнято Закон про корупцію за кордоном (Foreign Corrupt Practices Act) – федеральний закон про боротьбу з корупцією у міжнародній діяльності, який має екстериторіальну дію, тобто його юрисдикція поширюється за територію США. Довідково приводом для при-

йняття цього закону став Уотергейський скандал (1972 р.). Розслідування виявило не лише незаконне встановлення пристроїв для прослуховування, але й участь великих компаній у підкупі іноземних посадових осіб з метою отримання ділової вигоди. Серед цих компаній опинилися Lockheed corporation, Exxon, Mobil, Phillips Petroleum. 17 жовтня 1990 р. було підписано виконавчий наказ президента США № 12731, у якому він визначив обов'язкові для усіх посадовців принципи етичної поведінки – максимально конкретні юридичні та морально – етичні вимоги, що висувуються як до державних керівників вищої ланки, так і до рядових держслужбовців. У наказі, зокрема, наголошується: «державну службу» слід розглядати як таку сферу діяльності, із якої виключені будь – які особисті чи фінансові інтереси, що перешкоджають сумлінному виконанню службового обов'язку [4].

Якщо в Україні існує таке поняття, як «презумпція невинності», то в Гонконгу серед чиновницького апарату в ходу вираз «презумпція корумпованості». Для сучасного Гонконгу чиновник, бере хабарі, – нонсенс. Але ще 30 років тому це вважалося звичайною справою і 90% службовців були корумповані. У 1974 році була організована держструктура під назвою «Незалежна комісія проти корупції» (НКПК), з дуже високими зарплатами співробітників, з офіцерами, котрі підпорядковуються тільки особисто губернатору і зі сторонніми громадськими спостерігачами, що склалися суцільно з інтелігенції і бізнесменів. Держслужбовцям, що жили на широку ногу, доводилося самим доводити, що майно було набуто ними законно. Якщо цього не вдавалося, їх чекав арешт і конфіскація майна. Також велику роль у боротьбі з корупцією зіграли громадяни, які брали участь у роботі «Незалежної комісії шляхом скарг», інформуючи влади про випадки хабарництва, а також журналісти, активно висвітлювали всі гучні процеси. Результат воістину приголомшливо – за 30 років рівень корумпованості вдалося знизити з 90% до 3%.

Досвід країн, яким вдалося декорумпізація, свідчить, що протидія корупції може бути успішною тоді, коли злочинності, у тому числі корупційній злочинності буде оголошена «моральна війна», у поєднанні із застосуванням антикорупційного законодавства. Крім того, що корупція визнається злочином, вона має бути оголошена також тяжким моральним гріхом, бо вона завжди є отриманням користі за рахунок обкрадання своїх ближніх.

Література:

1. Сім найоригінальніших методів боротьби з корупцією <http://www.acrc.org.ua/ua/news-and-events/articles/all/7-najoriginalninishix-metodiv-borotbi-z-korupczieyu.html/>
2. Хмара О. Про що сигналізують Україні нові дані індексу корупції Transparency International? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://apostrophe.com.ua/article/politics/2014-12-04/pro-sho-signalzuyut-ukranov-dan-ndeksu-korupts-vd-transparency-international/894>
3. Україна залишається в клубі найкорумпованіших країн світу. http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-zalishayetsya-v-klubi-naykorumpovanishih-krayin-svitu-transparency-international-158151_.html
4. 7 Executive Order 12731 (Oct/ 17, 1990): Principles of Ethical Conduct for Government Officers and Employees/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.oge.gov/Laws-and-Regulations/Executive-Orders/Exec-Order-HTML-Pages/Executive-Orders-12731-%28Oct--17,-1990%29.> – Principles-of-Ethical-Conduct-for-Government-Officers-and-Employees/

Хомин О. Й.,

*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Бутрин О. І.,

*слухач кваліфікаційного рівня «Магістр» факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

На сьогоднішній час явище корупції є вагомою проблемою та запорокую розвитку держав. З часів незалежності в Україні створювалося та функціонувало багато структур, які боролися із корупційними проявами, однак викоринити корупцію не вдалося, так, за даними які оприлюднила Transparency International, – Україна посіла 130 місце із 168 за 2015 р. у світовому Індексі сприйняття корупції [1].

Закон України «Про запобігання корупції» визначає, що корупція – це використання особою, зазначеною у цьому Законі, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у цьому Законі,

або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

На думку, М. Мельника «Корупція – це багатоаспектне соціально-економічне, політичне, правове та моральне явище, що складається з цілого комплексу протиправних дій і неетичних учинків. Корупція – це не стільки юридична, скільки соціальна та економічна проблема. [3].

Проблемою є те, що корупція будучи загрозою національній безпеці, негативно оцінюється суспільством, хоча з іншого боку сприймається як невід'ємна суспільна норма. Корупція не може існувати окремо від людей, тому ми можемо стверджувати, що це є соціальним явищем, яке за умови його розвитку може витіснити з нашого життя норми моралі, релігії та поступово стати звичним для нас засобом вирішення проблем.

Корупція впливає на всі сфери суспільного життя та проявляється в економічному, політичному, правовому, психологічному та моральному аспектах, тому для її подолання необхідно використовувати систему економічних, політичних, організаційних і інших заходів протидії.

Важливим кроком у боротьбі з корупцією має бути не усунення певних її проявів, а знешкодження причин і умов її виникнення. Необхідно в першу чергу застосовувати заходи превентивного характеру, а вже за умови вчинення корупційних правопорушень – репресивних заходів.

Отже, корупція являється фактором, який створює загрозу національній безпеці, демократичному розвитку держави, негативно впливає на економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини, тому боротися із її проявами, причинами та умовами виникнення повинні не лише держава чи спеціально створені антикорупційні органи, а й громадськість загалом.

Література:

1. Україна зарік стала на один бал менш корумпованою – рейтинг [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://hromadskeradio.org/2016/01/27/ukrayina-za-rik-stala-na-odyn-bal-mensh-korumpovanoju-reytyng>
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056.
3. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): Монографія. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

Хомин О. Й.,

*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Жаріков С. І.,

*курсант 3-го курсу факультету № 2
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

СУТЬ ТА ВИДИ КОРУПЦІЇ

Згідно законодавства України поняття корупція – це використання особою її службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей отримання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки (пропозиції) такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка (пропозиція) чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей [1].

Так, термін «корупція» був введений у вжиток лише наприкінці 80-х років ХХ сторіччя. Замість нього використовувалися терміни «хабарництво», «зловживання службовим становищем», «попуск» і т.п.

Після офіційного введення термін «корупція» дуже швидко набув популярності, що призвело до його масового вживання як науковцями, так і політичними діячами, і пересічними громадянами. Під корупцією розумілося будь-яке зловживання владою будь-якою особою, яка наділена владою.

Корупція має такі види (рівні):

1. **«Високорівнева» корупція** характерна для вищих ешелонів влади (вищі органи влади, центральні органи виконавчої влади, центральні апарати правоохоронних органів та судової гілки влади). Саме на цьому рівні розробляються корупційні схеми, створюються корупційні мережі.

2. **Корупція середніх ешелонів влади (обласного рівня)** – корупція «еліти». У зв'язку з меншим рівнем повноважень відрізняється меншими можливостями корупціонерів обласного рівня використовувати державну власність у своїх особистих цілях.

3. Корупція «низова» (дрібного чиновництва), тобто держслужбовців які безпосередньо проводять роботу з підготовки управлінських рішень, висновків, готують або видають відповідні дозволи, інші документи, здійснюють контрольні дії, розслідування справ, безпосередньо притягають до правової відповідальності (рівень районів, міст, районів у містах).

4. Корупція «від злиднів» здійснюється дрібним чиновництвом не на постійній основі, ситуативно або коли вже склалося «зовсім скрутне матеріальне становище» [2].

Корупція властива всім країнам, незалежно від політичного устрою та рівня економічного розвитку.

На нашу думку, для подолання корупції необхідно організувати тотальний контроль по виявленню хабарників і притягненню їх до відповідальності. Думаю, що кожен громадянин України повинен почати з себе (тобто перестати, як давати неправомірну вигоду, так і її брати). Якщо би кожен громадянин почав з себе, то ми би стали на нелегкий, але, на мою думку, правильний шлях для подолання корупції.

Література:

1. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Заброда Д. Г., Колпаков В. К. Адміністративно-правові проблеми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією: Монографія-Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2007. – ст. 58.

Хомин О. Й.,

*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Жук М. П.,

курсант 3-го курсу факультету № 1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Корупція – слово латинського походження, що означає псувати, завдавати шкоди, руйнувати, викривляти, фальсифікувати, а в найуживанішому варіанті – використання особою

повноважень, наданих їй державою, з метою власного збагачення або на користь третіх осіб. Найбільш поширеним визначенням корупції є використання державної влади в корисних цілях. Корупція це – використання службового становища посадовими особами для надання за винагороду різного роду матеріальних благ, пільг, послуг або інших переваг [1, С. 7].

Найбільшого масштабу вона набрала в органах державної влади і правоохоронних органах. Зараз в Україні проводяться різні реформи для запобігання корупції. На даний момент значних результатів не досягнуто. На нашу думку, щоб дійсно позбутися в Україні корупції потрібно звертатися до міжнародного досвіду. Є багато країн політика яких у боротьбі з корупцією досягла великих успіхів: Японія, Бельгія, Німеччина, Словаччина, США, Швеція, Великобританія, Італія тощо.

У Японії відсутній єдиний кодифікований акт, направлений на боротьбу з корупцією. Норми антикорупційного характеру містяться в багатьох національних законах. В країні є багато заборон відносно політиків, державних і муніципальних службовців. Японський законодавець встановлює суворі обмеження фінансування виборчих кампаній, партій і інших політичних організацій, вводить жорстко регламентований порядок здійснення пожертвувань на користь кандидатів на виборах, політичних фондів, встановлює суворий порядок фінансової звітності. Порушення положень закону тягне за собою застосування санкцій. Японський законодавець кваліфікує як кримінальний злочин дії політиків, що пробивають за винагороду від зацікавленої особи вигідне для неї рішення шляхом впливу на державних, муніципальних службовців, а також юридичних осіб. В Японії одним з найголовніших напрямів боротьби з корупцією є кадрова політика. Японським державним службовцям гарантована гідна оплата праці. З квітня 2000р. в країні діє Закон «Про етику державних службовців», а також затверджені етичні правила державного службовця і норми адміністративних покарань за їх порушення. В останніх даються визначення «зацікавленої особи» і докладний перелік неетичних дій, що виключає довільне тлумачення вимог закону. З квітня 2001 р. в Японії набув чинності Закон «Про розкриття інформації», що гарантує громадянам право на доступ до офіційної інформації, що є в урядових установах, і мож-

ливість подати апеляцію в Раду з контролю за розкриттям інформації. Ці умови дозволили громадським організаціям викрити декілька випадків корупції. [3, С. 38–40].

Отже, корупція – це найбільший ворог для розвитку країни, для її економічної незалежності. В Україні все ж таки можливо викоринити корупцію при умові, що представники влади почнуть служити українському народові, а не для власного збагачення. Для ефективної боротьби з корупцією Україні потрібно перейняти досвід інших країн, де ефективно борються з корупцією.

Література:

1. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І. О. Ревак. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.
3. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики / С. В. Дрьомов, Ю. Г. Кальниш (керівник авторського колективу), Д. Б. Клименко, Г. О. Усатий, Л. М. Усаченко; За редакцією Ю. Г. Кальниша. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2010. – 88 с

Хомин О. Й.,

*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Жук А. П.,

курсант 4-го курсу факультету № 1

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Останніми роками корупція в Україні почала набирати широкі масштаби. Тотальна корупції, яка поглинула Україну, почала впливати на рівень життя населення, на діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та на будь-яке підприємство, установу чи організацію. Гостро постало питання про боротьбу з корупцією. Тому в Україні з 2014 року було створено та почало працювати Національне антикорупційне бюро України (далі НАБУ).

НАБУ – це державний правоохоронний орган, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування

та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

НАБУ складається з центрального і територіальних управлінь. Для забезпечення виконання завдань НАБУ його Директор утворює своїм рішенням не більше семи територіальних управлінь НАБУ.

До структури управлінь НАБУ можуть входити підрозділи детективів, що здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії, інформаційно-аналітичні, оперативно-технічні підрозділи, підрозділи, що здійснюють виявлення майна, яке може бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації, підрозділи швидкого реагування, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників, представництва інтересів в іноземних юрисдикційних органах, експертні, фінансові, кадрові та інші підрозділи [1].

Відповідно до кримінального процесуального законодавства детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366-1, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 Кримінального кодексу України.

Для нагляду за дотриманням законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового слідства детективами НАБУ, підрозділом внутрішнього контролю НАБУ було створено спеціальну антикорупційну прокуратуру, яка діє на правах департаменту Генеральної прокуратури України.

Детективи НАБУ з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, які віднесені до його підслідності, за рішенням Директора НАБУ та за погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури можуть також розслідувати злочини, які віднесені до підслідності слідчих інших органів.

У разі встановлення підрозділом внутрішнього НАБУ злочинів, передбачених ст. 354, 364–370 Кримінального кодексу України, які були вчинені службовою особою Національного антикорупційного бюро України (крім Директора НАБУ, його першого заступника та заступника), такі злочини розслідується детективами зазначеного підрозділу [2].

НАБУ тільки почало свою роботу і в суспільстві є надія, що в недалекому майбутньому завдяки цьому правоохоронному органу рівень корупції в Україні значно зменшиться.

Література:

1. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page8>.

Хомин О. Й.,

*професор кафедри соціальних
дисциплін, кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Клим Л. М.,

*курсант 3-го курсу факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЯ – УНІВЕРСАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬСТВА

Корупція є однією з найважливіших соціальних проблем сучасності, має давню історію і вона притаманна всім державам світу. З появою такої соціальної групи, як чиновництво, корупція набула масштабного розмаху. В Україні корупція є однією з проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Високий рівень корумпованості становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленню громадянського суспільства.

Тому створення дієвої системи запобігання корупції, розроблення комплексних заходів для протидії цьому явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків є одним із пріоритетів держави.

Термін «корупція» походить від латинського «*corruptio*», що тлумачиться як «підкуп, продажність громадських та політичних діячів, посадових осіб» [1, С. 163].

Корупція це не лише певні діяння, це й система негативних поглядів, переконань, спосіб мислення. Тобто корупція є не лише суспільним, а й психологічним, моральним явищем. Вона тісно пов'язана з людиною, її діями, моральними цінностями, внутрішнім переконанням. У ній відображається психологія конкретних людей, психологія соціальних груп і всього суспільства.

Як соціально-політичне явище, корупція складається з комплексу протиправних дій і аморальних вчинків. В її основі лежать такі вікові традиції взаємовідносин як, наприклад, «послуга за послугу». Тому корупція, як правило, не тягне за собою скарг, оскільки сторони одержують взаємну вигоду від протиправного діяння, а латентність є її особливістю [2, С. 3].

Корупція трапляється в будь-якій економічній та правових системах. Її поділяють на побутову, бюрократичну або адміністративну, політичну.

Найбільш небезпечним видом корупції є політична, яка безпосередньо стосується діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави, що спрямована на протиправне отримання матеріальних благ, послуг посадовими і службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектора. Саме цей вид корупції підриває довіру населення до державних службовців та до їх рішень.

Негативні наслідки корупції проявляються в тому, що вона є головною причиною бідності країни, порушує основні конституційні засади щодо дотримання прав і свобод громадян, дискредитує економічні реформи, перешкоджає надходженню інвестицій, є причиною фінансових криз, руйнує моральні та суспільні цінності; дискредитує державу на міжнародному рівні тощо.

Отже, корупція стала універсальною проблемою, яка впливає на всі сфери суспільного життя, а найбільше вражає сферу взаємовідносин громадян з органами державної влади та місцевого самоврядування, з якими найчастіше зустрічаються громадяни при реалізації своїх конституційних прав.

Література:

1. Сташис В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні // Вісник Академії правових наук України.

Збірник лекцій. Для курсів підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, на яких покладено обов'язки з організації роботи щодо запобігання та протидії проявам корупції / Д. І. Лобченко [та ін.] – К.: НАВС, 2011. – 137 с.

Хомин О. Й.,
*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Король Т. О.,
*курсант 4-го курсу факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ

Корупція існувала й існує при всіх формах правління та виявляється як на рівні владних структур, так і в усіх сферах життя суспільства. У сучасній Україні, як і десять років тому, проблема боротьби з корупцією така ж актуальна. Це соціальне явище притаманне більшості країн світу та має загальний характер є глобальною проблемою.

Небезпека корупції полягає в тому, що вона перероджує державний апарат, призводить його до незворотних змін, які можна подолати лише завдяки кардинальним засобам. І саме тому боротьба з корупцією відноситься до найпріоритетніших проблем. Корупція також загрожує національній безпеці і суспільному устрою України, системно і комплексно впливає на формування і діяльність владних і політичних інститутів, підриває довіру громадян до влади, ускладнює відносини України з іноземними партнерами.

Формування корупційних мереж відбувається в самій системі державної влади, а це фактично виводить корупцію на вищий рівень організації, побудови досконаліших внутрішніх зв'язків і пристосування до зовнішніх факторів, що можуть втрутитися в її організацію [1, с. 3–8].

В енциклопедичному словнику зазначено, що «корупція» походить від латинського «*corruptio*», що означає «псування», «розбещення» [2, с. 578] тобто може розумітися як розбещення

окремих посадових осіб державного апарату, як соціальна корозія, що роз'їдає державну владу і суспільство в цілому.

Корупцію можна визначити як явище, що виникає в процесі реалізації владних відносин уповноваженими на це особами, які протиправно використовують надану їм владу для задоволення особистих інтересів (інтересів третіх осіб), а також для створення умов здійснення корупційних дій, приховування цих дій та сприяння їм [3, с. 7].

Вважаю, що корупція – це негативне соціальне явище, джерело економічних, політичних і соціальних ризиків для українського соціуму.

Боротьба з корупцією полягає в тому, що корумповані структури та особи, які мають владу і повноваження, перешкоджати намаганням проникнути до сфери їхньої кримінальної діяльності.

Підсумовуючи, можна констатувати, що корупція – це явище, яке постійно розвивається, трансформується, пристосовується до умов розвитку законодавства, суспільства та держави, при цьому її сутність і негативний вплив залишаються незмінними. Зміна видів та форм корупційних діянь здійснюється з метою запобігання впливу задіяних наявних антикорупційних заходів, спрямованих на протидію цим явищам та їх обмеження. З урахуванням вищевикладеного, необхідно доповнити існуюче антикорупційне законодавство визначеннями можливих форм корупційної поведінки, а також адекватної відповідальності за такі діяння.

Література:

1. Андрійко О. Ф. Правові засоби протидії корупції / О. Ф. Андрійко // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 4. – С. 3–8.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2010. – 1728 с.
3. Гурьєва І. В. Корупція в Україні як одна з найактуальніших соціальних проблем сучасності: аналітичний огляд / І. В. Гурьєва, Н. О. Гусак // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. – № 2. – С. 30–32.

Хомин О. Й.,
*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент*
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Любаренко А. О.,
курсант 3-го курсу, факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЮ – НАЙКОРОТШИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сьогодення. Корупція загрожує національній безпеці та демократичному розвитку, реально протистоїть конституційному і суспільному ладу, є однією з причин зростання в Україні тіньової економіки, проникає у владні інституції, залучаючи у свої ряди окремих політичних і громадських діячів [1].

Євроінтеграційні процеси України на сучасному етапі вимагають приведення соціальних стандартів у відповідність до європейських. Тому важливою проблемою виступає довіра європейського співтовариства до майбутніх членів Євросони, особливо до України. На заваді до цього в Україні виступають різні соціальні аномалії, серед яких на рівні з високими показниками злочинності існує широко поширена корупція.

Важливим значення має участь України і в зовнішньополітичній ініціативі держав-членів ЄС «Східне партнерство», яку було започатковано у 2009 році з метою створення необхідних умов для прискорення процесу політичного об'єднання й подальшої економічної інтеграції між ЄСі зацікавленими країнами-партнерами. Участь України в міжнародному співробітництві засвідчують її активну позицію у сфері запобігання та протидії корупції. Міжнародне співробітництво дозволяє стимулювати державу як зовні – імідж держави на міжнародній арені, а також всередині країни – розвиток національної економіки. Для України позитивна оцінка з боку експертів Ради Європи, ООН, ОЕСР та інших організацій є особливо важливою в контексті прагнення нашої держави інтегруватися до ЄС [2].

Загалом формування єдиної державної антикорупційної політики крім наявності політичної волі та суспільної свідомості

в питанні попередження проявів корупції потребує належного законодавчого забезпечення, формування дієвої системи державних органів, забезпечення належного координування і реалізації антикорупційної політики, здійснення превентивних заходів щодо запобігання корупції та її подолання. Побудова цілісної інституційної системи повинна відповідати міжнародним стандартам (зокрема, конвенціям ООН і Ради Європи проти корупції, рекомендаціям GRECO, Стамбульського плану дій антикорупційної мережі ОЕСР), світовій практиці [3].

Подолання Україною корупції є основним фактором євроінтеграції, тому, що це оздоровить економіку і сформує з України прогнозованого надійного партнера для країн ЄС.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що головна ідея антикорупційної політики України має полягати в прагненні мінімізувати або виключити умови, щодо здійснення та розвитку корупції.

Література:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 № 3206 // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції. Лист Міністерства юстиції України від 22 червня 2011 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.yurist-online.com/laws/34945>
3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 4 листопада 1999 року: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Холин О. Й.,

*професор кафедри соціальних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Сабадаш О. В.,

*курсант 3-го курсу факультету № 1
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Корупція як соціально-економічне явище та деліктно-правова категорія залишається однією із ключових проблем

українського суспільства, особливо в системі державної служби, оскільки вона охоплює державний апарат в цілому. Корупція завжди присутня там, де є публічна влада. Слово «корупція» означає підкуп державних службовців, хоча згодом під цим словом стали розуміти будь-яке корисливе зловживання владою та недоброчесність чиновників [1]. Породжує корупцію неповна реалізація принципу відкритості державної служби та її доступності громадському контролю, об'єктивного інформування суспільства про діяльність державних службовців. Ріст корупції відбувається за таких причин: 1) економічна криза і політична нестабільність; 2) недосконалість законодавства, тобто тривала відсутність системи антикорупційних законів і підзаконних актів. Для подолання корупції необхідне проведення таких першорядних заходів: зменшення кількості «хабаромістких» функцій державного управління (видача ліцензій, довідок); забезпечення прозорості прийняття рішень за допомогою конкурсів, тендерів; чітке законодавче визначення процедур прийняття управлінських рішень; підвищення кримінальної відповідальності за корупційну діяльність; закріпити як корупційні в кримінальному законодавстві реально діючі форми лобізму, протекціонізму, спонсорування з політичною метою й інші закриті корупційні технології.

Розрізняють верхівкову (охоплює політиків, вище і середнє чиновництво і пов'язана з ухваленням рішень, що мають високу вартісну ціну), низову (поширена на середньому і нижчому рівнях і пов'язана з постійною, рутинною взаємодією службовців і громадян (штрафи, реєстрації, видача довідок та ін.) і вертикальну корупції. Часто обидві зацікавлені в корупційній операції сторони належати до однієї державної організації.

На жаль, корупція у нашій країні з соціальної аномалії перетворилася на правило і виступає звичним засобом вирішення проблем, є нормою функціонування влади, правоохоронних органів та способом життя значної частини членів суспільства. Державне управління здійснює цілеспрямований вплив органів держави, її інституцій та державних службовців на різні сфери життя суспільства, індивідів та їх колективів. На порядку денному стоїть питання боротьби з корупцією. Сьогодні виникла нагальна потреба щодо реформування державної служби, підбору та розстановки фахівців своєї справи.

Одним з кроків запобігання корупції в державній службі є прозорість і відкритість влади. [2, с. 69]. Створюючи систему протидії корупції наша держава не може забезпечити вирішення цієї проблеми. Корупція як феномен в суспільному та державному житті має підвищений ступінь суспільної небезпеки. Важливо розуміти, що боротьба з корупцією не зводиться до боротьби з її проявами. Така боротьба завжди тісно пов'язана з урегулюванням усіх сторін життя суспільства і держави. Тому, основне завдання, що сьогодні стоїть перед країною – це проведення реформи державної служби, створення професійної та некорумпованої нової еліти державних службовців у державному управлінні.

Література:

1. Мельник М. І. Хабарництво, загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. – К., 2000. – С. 32–44.
2. Мельник М. І. Антикоруційна діяльність в органах державної влади та її наукове забезпечення // Право України. – 2000. – № 3. – С. 67–71.

Чистоклетов Л. Г.,

*професор кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, професор
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Шкода М. І.,

*студентка магістратури
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Необхідність боротьби з корупцією – нагальне питання для України, адже воно впливає на політичний, економічний та соціально-культурний розвиток нашої держави. Якщо проаналізувати рівень корупції в Україні, то в деяких сферах корупція зросла на 5–18%. Так, наприклад, у 2013 році 47,3% українців вважали, що судова система повністю корумпована. У 2015 році таку думку було вже у 66% українців – зростання склало майже 20%. Аналогічна динаміка спостерігається і в інших сферах: правоохоронної 45,5% і 64% (зростання 18,6%), держав-

них органах 44,9% і 56% (зростання 11,1%), медицині 40,6% і 54% (зростання 13,4%). «Практично кожен українець стикався з корупцією на побутовому рівні – в поліклініці, школі, ВНЗ. Причому у свідомості українця «подарунок-підношення» сприймається як норма і обов'язкова процедура. Проте, велика частина корупції в Україні виконує не функції «мастила і прискорення», як у країнах з низьким корупційним тиском, а функції необґрунтованого ускладнення і штучного створення перешкод», – зазначає експерт Українського інституту стратегій глобального розвитку і адаптації Ігор Грозний [1].

Сучасна корупція в Україні є особливим різновидом корупції – корупцією кризового типу. Що це означає? З одного боку, вона породжена соціальною кризою в Україні, а з іншого – вона, будучи породженням кризи, створює ґрунт для поглиблення кризи. Така корупція має здатність зводити нанівець будь-які реформи в країні, а також спричиняє відчуження України у світовому просторі.

Корупція сьогодні стає не тільки політичною але і кримінальною проблемою для України, саме корупційна злочинність справляє найбільший руйнівний вплив на правопорядок в Україні, на основі якого лише і може розбудовуватися благополуччя кожного громадянина. Через два роки після Майдану Україна залишається серед найбільш корумпованих країн світу, займаючи 142 місце зі 175, про це свідчать дані дослідження Transparency International.

Неурядова міжнародна організація по боротьбі з корупцією та дослідженню рівня корупції по всьому світу Transparency International оприлюднила результати нового Індексу сприйняття корупції 2014. Одержавши лише один додатковий бал, порівняно з 2013 роком, Україна залишається в клубі тотально корумпованих держав. «26 балів зі 100 можливих і 142 місце з 175 позицій – такі показники України в цьогорічному Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) від Transparency International. Україна в черговий раз опинилася на одному щаблі з Угандою і Коморських островів як одна з найкорумпованіших країн світу», – йдеться у звіті організації [2]. Такі невтішні результати, на думку міжнародного антикорупційного спільноти, викликані малопомітним кроком

до руйнування корупційних схем, отриманих у спадок від усіх правлячих режимів часів незалежності України.

Нещодавно прийняті закони поки що не дали відчутних результатів в антикорупційній боротьбі. За словами виконавчого директора українського представництва Transparency International Олексія Хмари, прийнявши певні закони, держава показала намір рухатися в бік реформ, але цього недостатньо. «Антикорупційні закони, прийняті 14 жовтня 2014, заклали лише основу, фундамент для змін» [2].

Цікавою для України у протидії корупції є зарубіжна практика. Якщо в Україні існує таке поняття, як «презумпція невинності», то в Гонконгу серед чиновницького апарату в ходу вираз «презумпція корумпованості». Для сучасного Гонконгу чиновник, що бере хабарі, – нонсенс. Але ще 30 років тому це вважалося звичайною справою і 90% службовців були корумповані. У 1974 році була організована держструктура під назвою «Незалежна комісія проти корупції» (НКПК), з дуже високими зарплатами співробітників, з офіцерами, котрі підпорядковуються тільки особисто губернатору і зі сторонніми громадськими спостерігачами, що склалися суцільно з інтелігенції і бізнесменів. Держслужбовцям, що жили на широку ногу, доводилося самим доводити, що майно було набуто ними законно. Якщо цього не вдавалося, їх чекав арешт і конфіскація майна. Також велику роль у боротьбі з корупцією зіграли громадяни, які брали участь у роботі «Незалежної комісії шляхом скарг», інформуючи влади про випадки хабарництва, а також журналісти, активно висвітлювали всі гучні процеси. Результат воістину приголомшливо – за 30 років рівень корумпованості вдалося знизити з 90% до 3%. [3].

Таким чином, багаторічна практика і особливості застосування у демократичному світі механізмів боротьби із корупцією показують, що з метою опанування практичного досвіду у протидії цьому порушенню для України необхідно ініціювати та прийняти Антикорупційний кодекс України, що дозволить систематизувати нормативно-правове регулювання у зазначеній сфері та кардинально вирішити питання щодо подолання цього злякисного явища. На наше переконання, тільки рішучі практичні кроки на виконання нових антикорупційних

законів, з прозорим підбором персоналу нових антикорупційних органів, покарання всіх причетних до корупційних схем, невтручання в роботу борців з корупцією – саме цього не вистачає Україні у протистоянні корупції в Україні. Однак, реальна робота в цьому напрямку, на жаль поки що ведеться недостатньо: по великому рахунку все зводиться до піару.

Література:

1. За останні 2 роки рівень корупції в Україні зріс на 18% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/poslednie-godauroven-korruptsii-ukraine-1428572826.html>.
2. Україна залишається в клубі найкорумпованіших країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-zalishayetsya-v-klubi-naykorumpovanishih-kray-in-svitu-transparency-international-158151.html>.
3. Сім найоригінальніших методів боротьби з корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.acrc.org.ua/ua/news-and-events/articles/all/7-najoriginalnishix-metodiv-borotbi-z-korupczieyu.html>

Чорномаз О. Б.,

*доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ДО ПИТАННЯ ПРО ІНТЕГРАЦІЮ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Аналіз міжнародного досвіду боротьби з корупцією свідчить про те, що за сучасних умов прояви корупції стали тими чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя. Незважаючи на багатоаспектність природи виникнення та поширення корупційних проявів у кожній окремій державі, до основних факторів, що сприяють їх поширенню, можна віднести: погіршення криміногенної ситуації, високі показники нерівності

розподілу прибутків, відсутність системи соціального захисту в одних країнах та нарощування економічного потенціалу і щорічне збільшення фінансових надходжень у вигляді іноземних інвестицій в інших [1].

Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку нашої держави особливого значення набувають наукові дослідження питань протидії й запобігання корупції. Проаналізуємо рівень розробки проблеми в юридичній науці на основі праць сучасних дослідників. Теоретичні питання термінологічної визначеності, співвідношення дотичних понять розглядають у своїх дослідженнях Г. Атаманчук, В. Барис, С. Серьогін. Загальну характеристику корупційних діянь в освітній сфері подають науковці І. Гріньова, В. Громовий. І. Вітик вивчає окреслену проблему через призму реформування правоохоронних органів, І. Ведернікова аналізує такі дії у вищих ешелонах влади.

Констатуємо, що політичний діалог між Європейським Союзом та Україною розпочався з 14 червня 1994 року, коли було підписано Угоду про партнерство і співробітництво (УПС) [3, с. 3]. В рамках інтеграційного процесу, окрім іншого, передбачається приведення у відповідність до стандартів ЄС законодавства України у сфері протидії й запобігання корупції. Необхідність гармонізації встановлена комплексом нормативно-правових актів України, зокрема, Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року, Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо виконання в 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 28 березня 2012 року та ін.

У міжнародно-правових документах наявні різні підходи до розуміння корупції. На основі проведеного дослідження ми з'ясували, що це поняття в загальноприйнятому розумінні вперше було сформульовано на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 1979 року. Спеціалісти цієї організації визначили корупцію як «виконання посадовими особами будь-яких дій або ж бездіяльність у сфері виконання їхніх посадових повноважень за винагороду в будь-якій формі в інтересах того, хто надає цю винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без такого порушення» [9, с. 115].

Вкажемо, що найвагомішою подією в історії міжнародно-правових відносин у сфері запобігання та протидії корупції є підписання міжнародною спільнотою 9 грудня 2003 року в м. Меріда (Мексика) Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Фахівці з цього питання вважають цей міжнародний договір найзмістовнішим правовим актом, спрямованим на запобігання та боротьбу з корупцією як у світовому, так і в національному масштабі. Тому ООН виступила з пропозицією щорічно відзначати Міжнародний день боротьби з корупцією саме 9 грудня [1]. Паралельно вкажемо на діяльність Групи держав Ради Європи проти корупції (ГРЕКО), що має статус однієї з найбільш авторитетних міжнародних організацій у сфері вироблення й моніторингу дотримання антикорупційних стандартів (її учасниками є фактично всі держави Європейського континенту та США).

Проаналізуємо норми згаданої Конвенції ООН. По-перше, цей документ, на нашу думку, слід розглядати як основу для адаптації законодавства країн-учасниць, тобто для приведення національного законодавства у відповідність до загально-визнаних методів і заходів щодо попередження й протидії корупції. Зазначимо, що ключовими принципами її реалізації є теоретичні положення щодо запобігання корупції та боротьби з корупційними проявами. Конвенція містить норми, де визначено основні засади політики держав-учасниць у сфері запобігання й протидії корупції, а саме: створення органу або органів із запобігання та протидії корупції (ст. 6); оптимізація функціонування публічного й приватного секторів (ст. 7 та 12); запровадження кодексів поведінки державних посадових осіб (ст. 8); забезпечення доступу громадськості до процесів протидії корупції (ст. 13) тощо [2].

Досвід монархічної Японії цікавий для врахування в українських реаліях з метою запровадження суворих обмежень у фінансуванні виборчих кампаній, окремих партій, інших політичних організацій, громадських формувань. Важливо, що норми японського законодавства фіксують регламентований порядок здійснення пожертвувань на користь кандидатів на виборах, організації та діяльності політичних фондів, встановлюють суворий порядок фінансової звітності [8, с. 9].

Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою. Це насамперед відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації. Зразковою в контексті цього питання є Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, прийнята на 2011–2015 рр., упровадження якої здійснюється на системі таких принципів, як: 1) принцип дотримання прав людини; 2) принцип зміцнення національної системи непідкупності; 3) принцип пріоритетності заходів запобігання корупції; 4) принцип взаємодії з громадянським суспільством і міжнародними організаціями; 5) принцип безперервності й реалістичності; 6) принцип прозорості; 7) принцип послідовності й координації зусиль [2].

У юридичній науці відповідна політика держави щодо проведення антикорупційних заходів і подолання такого явища в державі дістала узагальнену назву «культура прозорості». Знаходимо дані, що в Південній Кореї з 1999 року діє програма OPEN. Вона є системою контролю за розглядом заяв громадян чиновниками міської адміністрації та втручанням у цей процес [6].

Фахівці проблематики вказують, що чітка й ефективна система боротьби з корупцією, яка спирається на ефективну нормативно-правову базу й підтримку суспільства, діє у Фінляндії. Міжнародна неурядова організація по боротьбі з корупцією «Трансперенсі Інтернешнл» визначає її як одну з найменш корумпованих країн світу. Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як корупція, передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років залежно від ступеня суспільної небезпеки злочину [5, с. 14].

У Федеративній Республіці Німеччина в основу боротьби з корупцією покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається шляхом конфіскації майна і створення належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Основне завдання німецького уряду у сфері запобігання корупції

полягає в тому, щоб у результаті законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів унеможливити зловживання державного службовця своїм посадовим становищем [8, с. 8].

Не зважаючи на актуальність цього питання, в Польщі до недавня не було відповідного правового акта у сфері протидії корупції. Тривалий час юристи-практики вважали достатніми норми права, закріплені в Кримінальному кодексі країни. Проте наприкінці 2002 року уряд Польщі затвердив Державну програму боротьби з корупцією під назвою «Антикорупційна стратегія». На виконання цієї програми створена й працює Надзвичайна кодифікаційна комісія сейму, яка готує зміни до Кримінального, Кримінально-процесуального та Кримінально-виконавчого кодексів [7, с. 341].

У законодавстві США поняття корупції посадовців визначено досить широко. Під цим поняттям розуміють комплекс протиправних діянь, передбачених в основному в чотирьох главах розділу 18 Зводу Законів: «Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм положенням публічними посадовцями»; «Посадовці і службовці за наймом»; «Здирство і погрози»; «Вибори і політична діяльність». Кримінальному переслідуванню за хабарництво в США піддаються не тільки ті, хто одержує хабарі, а й ті, хто їх дає. Важливо, що покаранню за хабарництво разом з нині функціонуючим підлягає як колишній, так і майбутній службовець [7, с. 341].

Отже, вкажемо, що для боротьби з корупцією низка країн вживає заходи організаційного характеру – створюють спеціалізовані установи, організації, метою діяльності яких є вироблення відповідної стратегії й тактики, розробка превентивних заходів нормотворчого й функціонального змістового наповнення. Проте необхідно, з огляду на актуальність проблеми, переглянути комплекс організаційно-правових та інших заходів на національному рівні з метою їхнього вдосконалення та інтенсифікувати діяльність у міжнародних організаціях.

Отже, за умов наявності масштабної корупції пріоритетними є заходи щодо усунення її причин, а вже потім – боротьба з конкретними виявами. Причому, для правових систем деяких розвинених країн не є характерним використання в законодавстві терміна «боротьба», численними є закріплення в

нормативно-правовому акті (часто – кодифікованому) принципів запобігання правопорушенням.

На нашу думку, однією з головних складових формування й реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, насамперед, їхніх правоохоронних органів, спільна участь у заходах, ініційованих Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що загальні особливості боротьби з корупцією і методи усунення цього ганебного явища передбачають: підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту; відкритість і прозорість прийняття рішень на усіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування; свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності; можливість громадського контролю за прийняттям найважливіших економічних і політичних рішень; незалежність судової влади; збалансованість гілок влади. Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, у першу чергу їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем [9, с. 76].

Практичний досвід правових держав світу у сфері боротьби з корупційними злочинами дає змогу сформувати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, вироблення якої сьогодні необхідне в Україні. Відповідно, наразі вітчизняна влада повинна:

- розробити єдину державну політику в сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;

- сформувати спеціальну антикорупційну службу, незалежну від усіх гілок влади, яка забезпечила б контроль за діяльністю державних органів різних рівнів;

- забезпечити незалежне функціонування судової влади, за прикладом правоохоронних систем Італії, США, Великої Британії чи Франції.

Література:

1. Конвенція ООН проти корупції (ратифікована Законом України від 18 жовтня 2006 року № 251-V) [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon4rada.gov.ua
2. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/7094>
3. Метельова Т. Європа на обрії: стан і перспективи співробітництва Україна–ЄС // Віче. – 2009. – № 16. – С. 2–4.
4. Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці // Віче. – 2014. – № 1. – С. 17.
5. Чемерис І. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 13–16.
6. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>
7. Чубата Л. Міжнародний досвід боротьби з проявами корупції // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2.
8. Чубенко І. Зарубіжний досвід боротьби з корупцією в органах виконавчої влади // Вісник державної служби України. – 2003. – № 1. – С. 8–11.
9. Ільєнок Т. В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід / Т. В. Ільєнок // Юридична наука. – № 2/2013. – С. 71–77.

Шехавцов Р. М.,

*доцент кафедри кримінального процесу факультету № 1
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Міжнародне співробітництво по кримінальним провадженням покликане забезпечити невідворотність притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які прагнуть unikнути територіальної юрисдикції правоохоронних органів та суду держав, на території яких вони вчинили злочини. Частиною 1 статті 30 Закону «Про засади запобігання і протидії корупції»

визначено, що Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів здійснює співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції з іноземними державами, міжнародними організаціями, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції. Основу такого співробітництва складають багатосторонні та двосторонні міжнародні нормативно-правові акти – конвенції та договори, а також вітчизняне законодавство. На сьогодні Україна приєдналася до Рекомендацій відносно міжнародного співробітництва в галузі запобігання злочинності та кримінального правосуддя в контексті розвитку, прийняті Резолюцією 45/107 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року, Типового договору про передачу кримінального судочинства, прийнятого Резолюцією № 45/118 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року, Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятої Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року, Бангкокської декларації «Взаємодія та відповідні дії: стратегічні союзи в області попередження злочинності та кримінального правосуддя», прийнятої на 11-му Конгресі ООН з попередження злочинності та кримінального правосуддя (Бангкок, 18–25 квітня 2005 року), Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року, Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року, Додаткового протоколу від 17 березня 1978 року та Другого Додаткового протоколу 08 листопада 2001 року до цієї Конвенції, Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах від 15 травня 1972 року, Конвенції Співдружності Незалежних Держав про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року. У сфері боротьби з корупційними правопорушеннями засоби боротьби з ними, зокрема, й міжнародного співробітництва, передбачені Декларацією ООН про боротьбу з корупцією і хабарництвом у міжнародних комерційних операціях від 16 грудня 1996 року, Угодою про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 05 травня 1998 року, Статутом Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO) від 05 травня 1998 року, Кримінальною конвенцією Ради Європи про боротьбу з корупцією (ETS

173) від 27 січня 1999 року, Додатковим протоколом до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191) від 15 травня 2003 року, Конвенцією ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 року, Резолюцією № R (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» від 06 листопада 1997 року, Цивільною конвенцією Ради Європи про боротьбу з корупцією від 04 листопада 1999 року. Двосторонні договори про взаємну правову допомогу по кримінальним провадженням Україна має з понад сорока державами світу. Ознайомитись з текстами даних договорів, а також ратифікованими Україною новими міжнародно-правовими актами в сфері боротьби зі злочинністю можна на офіційному сайті ВР в рубриці «Законодавство». Слід зазначити, що відсутність договору про надання правової допомоги у кримінальному провадженні не виключає можливість її отримання. Відповідно до частини 1 статті 544 КПК міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності. Такий запит повинен обов'язково містити гарантію від запитуючої сторони надати в майбутньому відповідну міжнародну правову допомогу (частина 3 статті 544 КПК).

Не менш важливе значення для створення умов для міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення має й вітчизняне законодавство. Відповідно до ст. 9 Конституції, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Повноваження та порядок укладання, набуття чинності, вимоги та види міжнародних договорів визначаються Законом «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004 року. Засади міжнародного співробітництва в сфері боротьби з корупцією закладені й у згаданому нами вище Законі «Про засади запобігання і протидії корупції». У КПК міжнародному співробітництву під час кримінального провадження присвячений розділ IX.

Відповідно до чинного законодавства напрямами міжнародного співробітництва є: 1) отримання міжнародної допомоги за кордоном; 2) надання правової допомоги іноземним правоохоронним органам в Україні; 3) видача (екстрадиція)

осіб, які вчинили кримінальне правопорушення; 4) перейняття кримінального провадження; 5) визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб (стаття 542 КПК).

Під час кримінального провадження щодо корупційних правопорушень найчастіше здійснюється міжнародне співробітництва за першими трьома напрямками. Відповідно до частини 1 статті 545 КПК під час досудового розслідування по кримінальним провадженням, віднесеним до підслідності НАБ, функції центрального органу України з питань міжнародної правової допомоги виконує НАБ. Більш за це, частина 3 статті 545 КПК зобов'язує ГП та МЮ у триденний строк надсилати НАБ довідки про отримані (надані) у рамках міжнародної правової допомоги, які стосуються фінансових та корупційних кримінальних правопорушень. Узагальнення таких довідок може сприяти виявленню не відомих фактів вчинення корупційних кримінальних правопорушень, до яких причетні особи перелічені у пункті 1 частини 5 статті 216 КПК та виступити однією з підстав початку НАБ оперативно-розшукової діяльності або початку кримінального провадження, витребування через прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури кримінального провадження з іншого органу досудового розслідування для його подальшого досудового розслідування НАБ, створення спільної слідчої групи для його розслідування.

Підставами для звернення за міжнародною правовою допомогою під час досудового розслідування є необхідність отримання доказів у кримінальному провадженні шляхом проведення процесуальних дій за кордоном на території конкретної держави або на території консульських установ або дипломатичних представництв інших держав в Україні або виклику особи, яка перебуває за межами України, для її участі у провадженні слідчих чи інших процесуальних дій на території України, чи тимчасової передачі такої особи, якщо вона тримається під вартою або відбуває покарання у виді позбавлення волі на території іноземної держави і не притягується до кримінальної відповідальності у кримінальному провадженні в рамках якого вітчизняний орган досудового розслідування звертається про міжнародну правову допомогу, або екстра-

диції особи. Порядок оформлення та вимоги до змісту запитів про міжнародну правову допомогу визначені у статтях 551, 552 КПК, а щодо екстрадиції – у главі 44 КПК.

За наявності міжнародного договору про надання правової допомоги у кримінальному провадженні у запиті на нього обов'язково повинно бути посилення. Мова такого запиту оговорюється у таких договорах. Не дотримання цієї вимоги може стати підставою для повернення запиту про міжнародну правову допомогу або викликати непорозуміння через можливий неправильний переклад запиту протилежною стороною. Частина 3 статті 552 КПК містить додаткові вимоги до запитів про допит особи як свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого, а частина 4 даної статті до запитів про обшук, огляд місця події, вилучення, арешт чи конфіскацію майна або інших процесуальних дій, дозвіл на проведення яких надається судом, згідно з вимогами КПК. Зазначимо, що для забезпечення якісного виконання запитуваних процесуальних дій необхідно конкретно, ясно і чітко формулювати перелік запитань до допитуваних осіб, які оформлюються як додаток до запиту. Згідно з вимогами частини 2 статті 562 КПК, якщо для виконання процесуальної дії відповідно до вимог КПК України необхідно отримати дозвіл прокурора або суду, така процесуальна дія може запитуватися лише після надання відповідного дозволу прокурором або судом, у порядку визначеному Законом. При цьому належним чином засвідчена копія такого дозволу долучається до матеріалів запиту. При запиті про проведення слідчого огляду, обшуку, розшуку, арешту, конфіскації майна необхідно чітко визначати перелік та ознаки матеріальних об'єктів, з якими необхідно здійснити відповідні запитувані дії. Якщо запит стосується виклику особи, яка перебуває за межами України, то в ньому повинні бути викладені гарантії, передбачені частинами 2, 3 статті 566 КПК, а також до нього долучається повістка про виклик особи, складена відповідно до вимог статті 137 КПК.

Запит про тимчасову передачу особи в порядку статті 565 КПК оформлюється відповідно до вимог статей 548, 551 та 552 КПК, а запит про екстрадицію – статей 573-575 КПК. До запиту про вручення документів, відповідно до частини 1 статті 564 КПК долучаються належним чином оформлені відповідні документи та рішення.

У випадках, коли в інтересах досудового розслідування під час виконання запиту про міжнародну правову допомогу необхідно вжити додаткових заходів забезпечення конфіденційності отриманих відомостей, про це повинно бути обов'язково зазначено у запиті.

Для забезпечення якісного виконання запиту про міжнародну правову допомогу на території іноземної держави шляхом оперативного уточнення тих чи інших питань з урахуванням даних, отриманих при виконанні запиту про правову допомогу, та координації дій з компетентним органом іноземної держави – виконавцем запиту, до іноземної держави можуть бути відряджені детектив (-ви) НАБ, який (-кі) розслідують корупційне кримінальне правопорушення. Така можливість передбачена, наприклад, частиною 3 статті 8 Конвенції Співдружності Незалежних Держав про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року, статтею 4 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року, статтею 77 договору України з Республікою Польща від 24 травня 1993 року, статтею 61 договору України з Республікою Грузія від 14 лютого 1997 року, статтею 63 Договору України з Литовською Республікою від 07 липня 1993 року, статтею 61 Договору України з Естонською Республікою від 15 лютого 1995 року, тощо. Ініціативу про присутність під час проведення процесуальних дій на території іноземної держави повинен проявляти, в першу чергу, детектив НАБ, який розслідує корупційне кримінальне правопорушення. Відповідно до вимог пункту 8 частини 2 статті 552 КПК у запиті про міжнародне співробітництво повинні бути наведені відомості про осіб, присутність яких вважається необхідною під час виконання процесуальних дій, та обґрунтована така необхідність. Визначення строків такого відрядження здійснюється у взаємодії з компетентним органом іноземної держави, якому доручено безпосереднє виконання запиту про міжнародну правову допомогу під час кримінального провадження.

Частина 6 статті 552 КПК містить вимогу щодо обов'язкового погодження запиту про міжнародну правову допомогу у письмовій формі прокурором, який здійснює нагляд за до-

триманням законів при проведенні досудового розслідування. Це стосується й запитів про міжнародну правову допомогу, які направляє НАБ, не дивлячись на те, що згідно з частиною 1 статті 544 КПК воно є центральним органом України з питань міжнародної правової допомоги по кримінальних правопорушеннях підслідним йому.

Слід пам'ятати, що скерування запиту про виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях, у яких особі повідомлено про підозру, є, відповідно до пункту 3 частини 1 статті 280 КПК, підставою для зупинення досудового розслідування до моменту отримання слідчим результатів виконання цього запиту.

Одержані за кордоном фактичні дані про обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень, можуть бути визнані доказами за умови, якщо під час їх отримання не було порушено засади справедливого судочинства, права людини і основоположні свободи (частина 2 статті 550 КПК). Однак, з метою мінімізації ризиків визнання таких доказів недопустимими треба у запитах про міжнародну правову допомогу просити запитувану сторону провести процесуальні дії відповідно до вимог КПК України. Для цього до запитів необхідно додавати належним чином засвідчені та перекладені на іноземну мову витяги зі статей КПК України щодо процесуальних дій, про проведення яких вони скеровані (частина 3 статті 552 КПК). Порушення порядку звернення із запитом про надання міжнародної правової допомоги, визначеного КПК, відповідно до частини 2 статті 553 КПК, тягне за собою визнання отриманих доказів недопустимими. Використовувати докази та відомості, одержані від запитуваної сторони, можна тільки у кримінальному провадженні, якого стосувався запит, крім випадків, коли досягнуто домовленості про інше із запитуваною стороною (частина 1 статті 553 КПК). КПК не передбачає порядок та форму отримання такої згоди. Вважаємо, що виходячи з положень частини 6 статті 9 КПК така згода повинна бути отримана шляхом відповідного запиту до центрального органу відповідної іноземної держави в порядку, визначеному главою 43 КПК.

Стаття 568 КПК передбачає можливість проведення розшуку, арешту та конфіскації майна в рамках надання міжнародної правової допомоги. Важливість реалізації таких заходів по кримінальним провадженням про корупційні правопорушення важко переоцінити. Виведення, в першу чергу, грошових коштів за кордон вбачається злочинцями як ефективний засіб як мінімум ускладнення встановлення їх місцезнаходження, арешту та подальшої конфіскації. Порядок здійснення розшуку, арешту та конфіскації майна на території України нами висвітлений у підрозділах 5.6, 5.8. В контексті можливостей міжнародного співробітництва з цих питань за запитом НАБ зазначимо, що організуватися розшук майна з наступним накладенням на нього арешту та конфіскацією можна через Національне центральне бюро Інтерполу в Україні або на підставі багатосторонніх чи двосторонніх міжнародних угод про надання правової допомоги під час кримінального провадження. Звернення до Національного центрального бюро Інтерполу в Україні здійснюється в порядку, передбаченому Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затвердженої наказом МВС, ГП, СБ, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, ДМС, ДПА № 3/1/2/5/2/2 від 9 січня 1997 року. Так, наприклад, згідно з пунктом 2.1.6. даної інструкції через Інтерпол можна запитати перевірку, в тому числі проведенням оперативно-розшукових чи інших заходів, іноземних фірм, філіалів, спільних підприємств та інших об'єктів підприємницької діяльності, зареєстрованих території конкретних іноземних держав, що є членами даної організації. Однак, така інформація носить довідковий характер. Для проведення відповідних процесуальних дій, щодо розшуку, арешту та конфіскації майна за кордоном необхідно звертатися в порядку визначеному главами 42, 43 КПК та відповідними міжнародно-правовими актами з питань надання правової допомоги під час кримінального провадження.

Ярема О. Г.,

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

Задорожна А. В.,

*студентка факультету № 5
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЗАХОДАХ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Корупція в Україні є однією з проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленні громадянського суспільства. Тому пріоритетним напрямом державної антикорупційної політики має стати створення атмосфери громадянського неприйняття корупції.

Серед дослідників проблеми корупції в Україні можна виокремити таких відомих учених, як: М. Мельник, М. Михальченко, А. Алексєєва, В. Геращенко, Н. Котов, О. Романюк, А. Прокоп'єв, В. Тацій, Л. Чуріхіна.

Проте більшість цих досліджень присвячена аналізу лише окремих аспектів цієї проблеми, зокрема розкриттю самого змісту поняття «корупція», її проявів у різних сферах суспільного життя, і дуже мало питань розробки додаткових механізмів протидії цьому з допомогою зусиль громадськості.

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» [1] передбачає участь громадян, громадських організацій у заходах щодо запобігання, виявлення і протидії корупції. Так, за громадськістю закріплено право брати участь у виявленні фактів правопорушень, повідомляти про вчинені корупційні правопорушення, запитувати та одержувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацію про запобігання та протидії корупції, проводити громадську антикорупційну експертизу або замовляти її проведення, проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання і протидії корупції.

Об'єднанню громадян, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції та основних напрямів діяльності суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції.

Щоб подолати корупцію, важливо знати не тільки те, де вона існує, але й причини, що породжують її. І однією з причин є терпимість громадян до проявів корупції, а також особиста лояльність до посадовців та примирення з беззаконням.

Досвід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є головною передумовою подолання корупції.

Саме тому про обов'язкову участь громадськості у подоланні корупції зазначено у Конвенції ООН, підписаній 9 грудня 2003 року.

У положеннях цієї Конвенції підкреслюється, що ефективна реалізація антикорупційної політики держави має базуватися на комплексному застосуванні примусових, попереджувальних та просвітницьких процедур, що може бути забезпечено виключно за умови спільної участі у цьому процесі органів влади та громадськості.

Так, стаття 13 Конвенції визначає необхідність участі суспільства у заходах щодо запобігання і протидії корупції, а для цього необхідно сприяти активній участі громадянського суспільства, неурядових організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею. Цю участь слід зміцнювати за допомогою таких заходів, як:

а) посилення прозорості й сприяння залученню населення до процесів прийняття рішень;

б) забезпечення для населення ефективного доступу до інформації;

в) проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери неприйняття корупції, а також реалізація програм державної освіти, у тому числі навчальних програм у школах й університетах;

г) повага, заохочення та захист свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію [3].

Таким чином, створюються належні умови для участі інститутів громадянського суспільства у реалізації громадського моніторингу за діяльністю органів державної влади, в тому числі, у сфері запобігання і протидії корупції, що дозволить посилити можливості суспільства в сприянні зниженню рівня корупції в державі [3]. Залишається вірити, що кожен свідомий громадянин скористається правом протидії корупції в державі, закріпленим законодавчо, і докладе зусиль щоб жити в демократичній державі, влада в якій прозора і справедлива.

Література:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від від 14.10.2014 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/berezhanska/ua/publication/content/5703.htm>
3. Участь громадськості в запобіганні та протидії корупції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mukolaivjst.at.ua/news/uchast_gromadskosti_v_zapobiganni_ta_protidiji_korupciji/2013-07-31-309

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ, ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ТА ПРИПИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ

Матеріали постійно діючого
науково-практичного семінару
8 квітня 2016 р.

Видано в авторській редакції

Макетування Г. Я. Шушняк

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.